

VOORLOPIGE HECHTENIS EN RECHTSMIDDELEN

1. In het wettelijk systeem van voorlopige hechtenis is er geen plaats voor een *verzet* in de echte zin van het woord, als men daarmee bedoelt het typisch rechtsmiddel tegen bij verstek uitgesproken beslissingen waardoor de zaak voor hetzelfde gerecht teruggebracht wordt.

In zeer oude rechtspraak werd wel gewag gemaakt van een zg. verzet tegen een bevel tot aanhouding¹ maar dat is lang vergeten en het betrof eigenlijk geen verstek-verzetprocedure. Nu zegt artikel 19, § 1, van de wet van 20 juli 1990 dat een bevel tot aanhouding noch voor hoger beroep noch voor cassatieberoep vatbaar is. Van verzet wordt niet gesproken omdat het voor iedereen duidelijk is dat het niet bestaat.

2. Het bij verstek uitgevaardigd bevel tot aanhouding wordt speciaal behandeld in artikel 34 van de wet. Maar van verzet wordt niet gesproken. Het wordt impliciet uitgesloten doordat de wet het verder verloop van de voorlopige hechtenis beschrijft voor de twee hypothesen die zich voordoen. Ofwel wordt de verdachte aangetroffen tijdens het gerechtelijk onderzoek en dan komt er eventueel een nieuw bevel tot aanhouding. Ofwel wordt hij na het afsluiten van het onderzoek aangetroffen en dan beschikt hij alleen over de mogelijkheid om volgens artikel 27 zijn invrijheidstelling bij verzoekschrift aan te vragen, wat elk verzet uitsluit.

3. Voor de rechtspleging in de onderzoeksgerechten worden de vertegenwoordiging van de verdachte en de afwezigheid van verdachte en raadsman onder ogen gezien². Maar het maakt verder geen verschil in de procedure. De mogelijkheden van hoger beroep of cassatieberoep zijn dezelfde³. Van verzet is geen sprake.

4. Waar artikel 33, § 2, het heeft over de onmiddellijke aanhouding die bij een veroordeling gevoegd kan worden, bepaalt de wet uitdrukkelijk dat die beslissing niet voor verzet vatbaar is, wat men zonder die tekst wellicht ook zou hebben geweten.

I. HET HOGER BEROEP

A. Voor hoger beroep vatbare beslissingen

5. Hoewel de dubbele aanleg een klassiek verschijnsel is in de wet betreffende de voorlopige hechtenis, zou het toch onjuist zijn te stellen dat alle beslissingen voor hoger beroep vatbaar zijn.

Hierbij kan men enerzijds bedenken dat de dubbele aanleg geen algemeen rechtsbeginsel is⁴ en ook niet vereist

wordt door artikel 6, lid 1, E.V.R.M.⁵, en anderzijds vaststellen dat bepaalde beslissingen inzake voorlopige hechtenis met een zodanig netwerk van waarborgen en controle omringd zijn dat er geen plaats is voor het traditionele rechtsmiddel, het hoger beroep.

6. Artikel 19, § 1, sluit uitdrukkelijk hoger beroep uit tegen het *bevel tot aanhouding* zelf en artikel 17, tweede lid, hoger beroep tegen de beschikking van de onderzoeksrechter die *weigert* een door de procureur des Konings gevorderd bevel tot aanhouding te verlenen.

7. Hoger beroep, in de echte zin van het woord, staat evenmin open tegen de beschikking van *gevangenneming*, die gegeven wordt door de raadkamer op het ogenblik dat ze, met toepassing van artikel 133 Sv., in een criminele zaak, het toesturen aan de procureur-generaal gelast van de stukken van het onderzoek. In zo'n geval wordt de kamer van inbeschuldigingstelling toch ingeschakeld, met of zonder hoger beroep⁶.

8. Er is betwisting over de vraag of hoger beroep mogelijk is tegen de beslissing van de raadkamer die, bij toepassing van artikel 24 van de wet, het verzoek van de verdachte om in *openbare terechtzitting* te verschijnen verwerpt. In de senaatscommissie werd gezegd dat er geen hoger beroep mogelijk was omdat het een beslissing van inwendige orde was⁷. Tegen die opvatting werd terecht opgekomen in de rechtsleer⁸. Theoretisch is hoger beroep mogelijk, maar praktisch zal de verdachte er beter aan doen hoger beroep in te stellen tegen de handhaving zelf van de voorlopige hechtenis en dan, voor de kamer van inbeschuldigingstelling, zijn vraag om openbaarheid herhalen. Van de doeltreffendheid van die openbaarheid, om langdurige voorlopige hechtenis te voorkomen, is men niet overtuigd⁹.

9. Tegen de beslissing van de onderzoeksrechter om, na de eerste handhaving, het bevel tot aanhouding *op te heffen*, bestaat er een eigenaardig rechtsmiddel, het verzet van de procureur des Konings¹⁰. Een verzet is het eigenlijk niet want het gaat niet om een beslissing bij verstek en het rechtsmiddel brengt de zaak niet bij dezelfde rechter terug. Een echt hoger beroep is het ook niet, want tegen de beschikking van de raadkamer die over de betwisting uitspraak doet, staat een echt hoger beroep bij de kamer van inbeschuldiging

⁵ Cass., 10 februari 1988, AR 6302, A.C., 1987-88, nr. 355; Cass., 20 februari 1990, AR 3175, A.C., 1989-90, nr. 371.

⁶ Cass., 16 januari 1979, A.C., 1978-79, 556; Cass., 13 november 1985, AR 4661, A.C., 1985-86, nr. 167.

⁷ Zie verslag Arts van de senaatscommissie, Senaat 1989-90, nr. 658-2 (1988-89), blz. 97.

⁸ Michel ROZIE, Referaat voor de Studiedag voorlopige hechtenis van de K.U.Leuven, op 23 februari 1991 (verschijnt bij Acco); Henry-D. BOSLY en Damien VANDERMEERSCH, «La nouvelle loi belge sur la détention préventive (20 juillet 1990)», *Rev. dr. pén.*, 1991, 163-224, noot 127.

⁹ Chr. VAN DEN WIJNGAERT, «De nieuwe wet op de voorlopige hechtenis kritisch doorgelicht» (verschijnt in *Panopticon*).

¹⁰ Art. 25.

¹ Cass., 16 februari 1885, *Pas.*, 1885, I, 61.

² Art. 23, 2°, van de wet.

³ Artt. 30 en 31.

⁴ Cass., 10 december 1987, AR 5928, algemene vergadering, A.C., 1987-88, nr. 221; Cass., 2 november 1989, AR 6286, A.C., 1989-90, nr. 135.

gingstelling open. De raadkamer is, voor de onderzoeksrechter, geen hogere rechter.

De wetgever heeft hier voor een totaal overbodige complicatie gezorgd. Volgens het vroegere artikel 6, zoals het herschreven was door de wet van 13 maart 1973, was het geen beslissing van de onderzoeksrechter maar een voorstel. Als de procureur des Konings er niet mee instemde, werd de beslissing overgelaten aan de raadkamer.

Nu is het een «beslissing» van de onderzoeksrechter, waartegen de procureur des Konings een echt, hoewel moeilijk te kwalificeren, rechtsmiddel kan aanwenden waardoor het geschil aan een rechter van gelijke graad voor nieuwe beslissing wordt voorgelegd. Sommige senatoren hadden deze anomalie opgemerkt en vonden dat de kamer van inbeschuldigingstelling de aangewezen rechter was om over het rechtsmiddel uitspraak te doen ¹¹. Maar men is daar niet op ingegaan.

De raadkamer moet, in geval van verzet, binnen vijf dagen beslissen of de verdachte in vrijheid wordt gesteld. Deelt zij de mening van het openbaar ministerie, dan geldt de beschikking als titel van hechtenis voor een maand.

10. Als beslissingen die, volgens artikel 30 van de wet, voor hoger beroep vatbaar zijn ¹², moet men op de eerste plaats vermelden de beschikkingen van de raadkamer die, hetzij binnen de eerste vijf dagen ¹³, hetzij van maand tot maand ¹⁴, over het handhaven van de voorlopige hechtenis beslissen.

11. Voorts is er, zoals reeds vermeld, de beschikking van de raadkamer die uitspraak doet over het verzet van de procureur des Konings tegen de beslissing waardoor de onderzoeksrechter, na een eerste handhaving door de raadkamer, het bevel tot aanhouding opheft ¹⁵.

12. Artikel 26 regelt de weerslag op de voorlopige hechtenis van de beslissingen over de regeling van de rechtspleging. Leest men deze bepalingen in samenhang met de artikelen 128, 129 en 135 Sv. zoals die gewijzigd of vervangen zijn door de artikelen 39, 40 en 42 van de nieuwe wet, dan komt men, wat de mogelijke rechtsmiddelen betreft, tot de volgende voorstelling.

13. Tegen een buitenvervolginstelling, een verwijzing naar de politierechtbank of een verwijzing naar de correctionele rechtbank kunnen de burgerlijke partij of het openbaar ministerie in principe hoger beroep aantekenen. Maar ze moeten een belang hebben, wat tot gevolg heeft dat, in geval van verwijzing, de mogelijkheden van hoger beroep praktisch zeer beperkt zullen blijven: in de raadkamer opgeworpen betwisting van de bevoegdheid van het onderzoeksgerecht; voor het openbaar ministerie bovendien: contraventionalisering en correctionalisering ¹⁶.

Het nieuwe artikel 135 Sv. schijnt een onbeperkt recht op hoger beroep te geven aan de procureur des Konings en aan

de burgerlijke partij, ook tegen beschikkingen van verwijzing. Maar dat is gezichtsbedrog. Men heeft het oude artikel 135 willen ontdoen van al wat de voorlopige hechtenis betrof. De oude bepaling had het evenwel uitsluitend over het lot van de voorlopige hechtenis, en al wat de verwijzing zelf betrof, was alleen door de rechtspraak geregeld, zodat er, na de uitzuivering van de tekst, eigenlijk niets meer overbleef. Toch heeft men er een soort residutekst van gemaakt, die men niet letterlijk mag opnemen in zijn ongenueanceerdheid.

Zo moet men aannemen dat noch de burgerlijke partij noch het openbaar ministerie tegen een verwijzing in hoger beroep kunnen komen in zoverre ze de door de raadkamer aan de feiten gegeven kwalificatie betwisten. Die betwistingen horen thuis bij het vonnisgerecht, zodat een rechtsmiddel tegen de beschikking van verwijzing zonder belang zou zijn.

14. Een belangrijke uitzondering hierop bestaat, voor de procureur des Konings — niet voor de burgerlijke partij ¹⁷ — in zoverre hij tegen de beschikking van buitenvervolginstelling, van verwijzing naar de politierechtbank of naar de correctionele rechtbank voor een misdrijf dat geen voorlopige hechtenis toelaat, hoger beroep aantekent «wat de voorlopige hechtenis betreft», d.w.z. in de mate waarin de beschikking de invrijheidstelling tot gevolg zou hebben.

Dat hoger beroep moet in die gevallen noodzakelijk gepaard gaan met hoger beroep tegen de beschikking over de buitenvervolginstelling of de verwijzing zelf. Dat is normaal, want anders zou er op het gebied van voorlopige hechtenis niets kunnen veranderen.

In de mate waarin de invrijheidstelling van de kwalificatie afhangt, moet men aannemen dat de procureur des Konings met zijn hoger beroep tegen de kwalificatie kan opkomen, wat hij niet kan ingeval de verdachte niet aangehouden is.

15. Een andere hypothese is de beschikking van verwijzing van de verdachte, die zich in hechtenis bevindt, naar de correctionele rechtbank voor het feit waarop de voorlopige hechtenis gegrond is en dat gekwalificeerd wordt als een misdrijf dat voorlopige hechtenis mogelijk maakt. Volgens het vroegere artikel 130, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering, gewijzigd door de wet van 6 maart 1963, bleef de verdachte in de regel aangehouden, zonder dat het gezegd moest worden, terwijl de raadkamer nochtans de mogelijkheid had zijn invrijheidstelling te gelasten. Met artikel 26, § 3, van de nieuwe wet is dat omgekeerd. De voorlopige hechtenis blijft niet automatisch voortduren. Invrijheidstelling is de regel. Maar de raadkamer kan, met een afzonderlijke en gemotiveerde beschikking, beslissen dat de beklaagde verder aangehouden blijft.

16. Tegen een beschikking van invrijheidstelling heeft de procureur des Konings een hoger beroep, met schorsende werking, zonder dat het daarvoor noodzakelijk is ook tegen de verwijzing hoger beroep aan te tekenen, wat op zich overigens niet ontvankelijk zou zijn bij gebrek aan belang.

17. Tegen een beschikking van behoud van de voorlopige hechtenis heeft de beklaagde echter geen hoger beroep ¹⁸.

¹¹ Verslag Arts, blz. 98.

¹² Bij onachtzaamheid vermeldt art. 30 in § 1 en § 3 ook de «beschuldigde» als mogelijke appellant. Daarentegen moet men voor art. 30, § 2, tweede en vijfde lid, en § 3, tweede lid, er de «beklaagde» bij denken.

¹³ Art. 21.

¹⁴ Art. 22.

¹⁵ Art. 25.

¹⁶ Voor de verminderde bestraffingsmogelijkheden heeft de burgerlijke partij blijkbaar geen belang (J. D'HAENENS, *Belgisch Strafrechtsprocesrecht*, dl. II, vol. A, bl. 106).

¹⁷ Art. 26, § 4.

¹⁸ Cass., 8 mei 1991, AR 9108, in zake Bultot. Volgens dit arrest moest de kamer van inbeschuldigingstelling niet noodzakelijk bin-

Hij is, zoals vroeger, beter gediend met een verzoekschrift tot invrijheidstelling dat hij dadelijk bij het vonnisgerecht kan indienen.

18. Wat betreft het hoger beroep dat de procureur des Konings instelt tegen beschikkingen van de raadkamer die, bij de regeling van de rechtspleging, de *invrijheidstelling* tot gevolg hebben, moet men er zich rekenschap van geven dat de rechtspleging door artikel 26, § 4, geregeld is en niets te maken heeft met artikel 30. De termijn is duidelijk bepaald: 24 uren, blijkbaar te rekenen van de datum van de beschikking. De verdachte blijft aangehouden, eerst ingevolge de termijn voor hoger beroep, verder vanaf het hoger beroep tot de uitspraak hierover.

Wat artikel 30 daarnaast voorschrijft, is hier niet toepasselijk. Vooral is het niet zo dat over het hoger beroep van de procureur des Konings binnen vijftien dagen uitspraak zou moeten worden gedaan. In werkelijkheid is er voor de uitspraak van de kamer van inbeschuldigingstelling geen termijn bepaald. Dat heeft op de eerste plaats belang voor de datum waarop de zaak voor de appelrechter zou worden vastgesteld. Bovendien bestaat de mogelijkheid dat, bv. na een beschikking van buitenvervolginstelling, de kamer van inbeschuldigingstelling hetzij de zaak aan zich trekt volgens artikel 235 Sv. en een raadsheer-onderzoeker aanstelt, hetzij de onderzoeksrechter met verdere opdrachten belast. In al die gevallen blijft de voorlopige hechtenis eenvoudig wat ze is. Er is niet in procedure van handhaving voorzien. Een verzoekschrift tot invrijheidstelling is evenmin mogelijk, aangezien men zich niet onder de voorwaarden van artikel 27 bevindt. Op dit punt schijnt de wetgever dus een grenzeloos vertrouwen te hebben gehad in de kamer van inbeschuldigingstelling.

19. Voor hoger beroep vatbaar is het vonnis van de correctionele rechtbank dat uitspraak doet over een *verzoekschrift tot invrijheidstelling*. Dat kwam vroeger, ingevolge de formele tekst van de artikelen 19 en 20 van de wet van 20 april 1874 en door een onachtzaamheid van de wetgever, bij de kamer van inbeschuldigingstelling¹⁹. Nu is dat rechtgezet door artikel 30, § 1, van de nieuwe wet. Het is het vonnisgerecht in tweede aanleg, de correctionele kamer van het hof van beroep.

Wat de wetgever hierbij niet in acht heeft genomen, is dat ook de *politierechtbank* ook over een verzoek kan moeten beslissen. Weliswaar zal dat niet zo gauw gebeuren, nu de verwijzing naar de politierechtbank automatisch de invrijheidstelling tot gevolg heeft²⁰. Maar veroordeling bij verstek tot een of meer straffen van in totaal één jaar, met onmiddellijke aanhouding, is mogelijk en dan is, na verzet, een verzoekschrift bij de politierechtbank denkbaar. Het is ook mogelijk als de uitgesproken straf geen jaar bedraagt en er dus geen onmiddellijke aanhouding is maar als de straf, na verloop van de gewone verzettermijn, ten uitvoer gelegd wordt en verzet wordt gedaan binnen de buitengewone termijn.

Voor die gevallen schiet de wettekst te kort maar het lijdt geen twijfel dat tegen het vonnis van de politierechtbank

over een verzoek hoger beroep mogelijk is en dat het voor de correctionele rechtbank wordt gebracht²¹.

20. Wat de *vrijheid onder voorwaarden* en de invrijheidstelling onder voorwaarden betreft, geeft artikel 37 een eenvoudige sleutel om te weten of hoger beroep mogelijk is. Tegen die beslissingen staan dezelfde rechtsmiddelen open als tegen de beslissingen inzake voorlopige hechtenis. Om die regel in toepassing te brengen moet men geen verband trachten te leggen tussen alternatieve maatregelen en voorlopige hechtenis. Men moet in de wettelijke voorschriften over mogelijke rechtsmiddelen eenvoudig voorlopige hechtenis wegdenken en in de plaats vrijheid onder voorwaarden stellen of invrijheidstelling onder voorwaarden.

Dan weet men dat tegen beslissingen van de onderzoeksrechter die voorwaarden oplegt als hij de verdachte in vrijheid laat²² of in vrijheid stelt²³, geen rechtsmiddel openstaat²⁴. Daarom bestaan er aanvullende rechtsplegingen krachtens artikel 36, § 1. Tegen beslissingen van de raadkamer of van de rechtbank is hoger beroep van de verdachte of beklaagde mogelijk in zoverre over alternatieve maatregelen beslist wordt, niet in zoverre de invrijheidstelling bevolen wordt. Voor het openbaar ministerie is er algemeen hoger beroep, tegen beide dispositieven.

B. Rechtspleging in hoger beroep, volgens artikel 30

21. De termijn om hoger beroep in te stellen is, volgens artikel 30, § 2, eerste lid, 24 uren vanaf de beslissing voor het openbaar ministerie, vanaf de betekening voor de verdachte of beklaagde. De wet spreekt hier ook van de beschuldigde maar dat is een lapsus.

22. Juist zoals artikel 20 van de wet van 20 april 1874 schrijft artikel 30, § 2, laatste lid, enkel een *bericht* aan de raadsman, niet aan de verdachte zelf, voor, terwijl de wet in dit stadium van de procedure ook niet spreekt van een ter beschikking stellen van het *dossier*. Toch schijnt er een akkoord te bestaan om de vormvoorschriften van de artikelen 21 tot 23 voor de raadkamer ook toepasselijk te achten voor de kamer van inbeschuldigingstelling. Zo stelt een casatiearrest van 24 april 1991, AR 9036, in zake El Ouarghani, vast dat artikel 22 in de rechtspleging voor de kamer van inbeschuldigingstelling nageleefd werd, waarna het Hof van Cassatie besluit dat de rechtspleging regelmatig verliep, met inbegrip van het eerbiedigen van het recht van verdediging. In een arrest van 9 januari 1991, AR 8806, in zake Wouters, werd beslist dat onontvankelijk was het cassatiemiddel dat aanvoerde dat het bericht van de griffier minder dan twee dagen vóór de terechtzitting van de kamer van inbeschuldigingstelling de geadresseerde bereikte, wanneer niet wordt aangewezen hoe die omstandigheid het recht van verdediging zou hebben gehinderd. Dat schijnt erop te wijzen dat de regelen van artikel 22, derde lid, ook in tweede aanleg toepasselijk zijn.

²¹ J. D'HAENENS, *De voorlopige hechtenis en de procedure in casatie*, Referaat voor de Studiedag voorlopige hechtenis van de K.U. Leuven, op 23 februari 1991 (verschijnt bij Acco), nr. 10, litt. d.

²² Art. 35, § 1.

²³ Art. 35, § 5.

²⁴ Verslag Arts, bl. 111, 113 en 114; Ivo MENNES, «De wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis», *R.W.*, 377-386 en 417-426 (bl. 418-419).

nen vijftien dagen uitspraak doen. M.a.w. artikel 30 is niet van toepassing.

¹⁹ *Contra*: Arrest Antwerpen, 9 januari 1976, *Pas.*, 1976, II, 197.

²⁰ Art. 26, § 1.

23. Naast het recht van de verdachte en van de verdediging om kennis te nemen van het dossier is er een andere regel, namelijk dat de appelrechter zelf in de regel over het hele dossier moet beschikken²⁵. Dit kan worden afgeleid uit het voorschrift dat de procureur des Konings de stukken aan de procureur-generaal bij het hof van beroep bezorgt en uit de regel dat de appelrechter uitspraak moet doen rekening houdend met de omstandigheden van de zaak op het ogenblik van zijn uitspraak²⁶. Voor een kamer van inbeschuldigingstelling wees de verdediging erop dat zes dagen te voren ondervragingen hadden plaatsgehad waarvan het proces-verbaal niet bij het dossier was gevoegd. De kamer stapte daarover heen met de bedenking dat de afgelegde verklaringen toch op hun waarachtigheid moesten worden getoetst. Dat arrest werd gecasseerd omdat het ontbreken van die stukken niet naar recht verantwoord was²⁷.

24. Onder voorbehoud van de toepassing van artikel 24 verloopt de rechtspleging «in raadkamer», ook al gaat het om een vonnisgerecht²⁸.

In de kamer van inbeschuldigingstelling is geen verslag van de onderzoekende magistraat vereist²⁹. Evenmin is ter terechtzitting een verslag van een raadsheer³⁰ vereist, zoals voor de vonnisgerechten voorgeschreven was door artikel 209³¹. De geschreven vordering van de procureur-generaal hoeft niet vóór de terechtzitting aan de verdachte te worden megedeeld³².

25. De appelrechter moet, gelijk vroeger krachtens de wet van 25 juli 1959, *binnen vijftien dagen uitspraak* doen. Anders wordt de verdachte of beklaagde in vrijheid gesteld. Die termijn wordt nu tot acht dagen beperkt als het hoger beroep gericht is tegen een beschikking van de raadkamer over het verzet van de procureur des Konings tegen een beslissing van de onderzoeksrechter die het bevel tot aanhouding opheft. Die uitzondering is niet te verantwoorden. Als acht dagen zouden volstaan om een goede justitie te waarborgen, ziet men trouwens niet in waarom in de andere gevallen vijftien dagen nodig zouden zijn.

Als er tegen een en dezelfde beschikking van de raadkamer, betreffende een invrijheidstelling met voorwaarden, hoger beroep is ingesteld door de verdachte en door het openbaar ministerie, is er geen nietigheid wanneer de kamer van inbeschuldigingstelling zich uitdrukkelijk, binnen de wettelijk vastgestelde termijn, enkel uitspreekt over het hoger beroep van het openbaar ministerie en niet over het hoger beroep van de verdachte³³. De devolutieve werking van dit laatste beroep is immers begrepen in het hoger beroep van het openbaar ministerie.

26. De termijnen voor uitspraak worden *geschorst* tijdens de duur van het uitstel verleend op verzoek van de verdachte of van zijn raadsman. Artikel 32 somt de gevallen op waarin deze regel toepassing vindt. De wetgever schijnt hierbij vergeten te zijn dat er nog situaties zijn waarin de schorsing evenzeer toepasselijk zou moeten zijn en waarin het niet het geval is wegens de beperkende opsomming van artikel 32. Dat is op de eerste plaats de periode van geldigheidsduur van het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling die in tweede aanleg de voorlopige hechtenis handhaaft³⁴, maar vooral de termijn binnen welke, na cassatie, de verwijzingsrechter moet beslissen³⁵ of binnen welke, na verwerping van een cassatieberoep, de raadkamer opnieuw uitspraak moet doen³⁶.

27. Volgens artikel 211bis moet de appelrechter inzake voorlopige hechtenis met *eenstemmigheid* beslissen als hij een voor de verdachte (of beklaagde) gunstige beslissing wijzigd. Dat is namelijk het geval als de kamer van inbeschuldigingstelling de handhaving van de voorlopige hechtenis wil gelasten terwijl in eerste aanleg de raadkamer die handhaving geweigerd heeft, ook al wordt de beschikking vernietigd in hoger beroep³⁷.

28. De kamer van inbeschuldigingstelling kan zelf de voorlopige hechtenis handhaven, ook al stelt ze de *nietigheid* vast van de beschikking van de raadkamer die, met schending van artikel 21, § 3, 's voormiddags over de eerste handhaving besliste terwijl de voorafgaande dag geen werkdag was³⁸. Ook na cassatie kan de kamer van inbeschuldigingstelling die als verwijzingsrechter optreedt, nietigheden corrigeren, bv. als er wegens onvolledigheid van het dossier gecasseerd is³⁹.

Evocatie volgens artikel 215 Sv. is overbodig, nu de devolutieve kracht van het hoger beroep volstaat. Maar de nutteloze vermelding van evocatie brengt geen onwettigheid mee⁴⁰.

29. Volgens artikel 31, § 1, worden de arresten waardoor de voorlopige hechtenis gehandhaafd wordt, binnen 24 uren aan de verdachte *betekend*. Rond dit voorschrift is een onvoorstelbare herrie⁴¹ ontstaan doordat voor enkele verdachten een arrest van handhaving van 3 januari 1991 pas betekend werd op 7 januari in de gevangenis van Lantin. De voorzitter van de rechtbank te Namen, recht doende in kort geding, gaf o.m. op 9 januari 1991 bevel aan de directeur van de gevangenis de aangehoudenenvrij te laten. Die beslissing werd prompt gewijzigd door de burgerlijke kamer van het Hof van Beroep te Luik, met een arrest van 29 januari 1991, volgens hetwelk de voorzitter van de rechtbank zich een macht en een bevoegdheid had toegeëigend die uitsluitend aan de strafgerechten toekwamen. Hierbij verdedigde Patrick Henry de stelling dat het hier geen voorlopige hechtenis betrof maar een «*conflit de nature civile, une voie de*

²⁵ Wat niet wil zeggen dat het originele stukken van het dossier moeten zijn (Cass., 22 januari 1991, AR 5257, A.C., 1990-91, nr. 269).

²⁶ Art. 30, § 2, vierde lid, en § 4.

²⁷ Cass., 8 januari 1991, AR 5199, A.C., 1990-91, nr. 232.

²⁸ Artt. 23, 1°, en 27, § 3, tweede lid.

²⁹ Bv. in geval van voorrecht van rechtsmacht (Cass., 5 april 1989, AR 7402, A.C., 1988-89, nr. 432).

³⁰ Cass., 18 december 1990, AR 5135, A.C., 1990-91, nr. 210.

³¹ Die verplichting is inmiddels afgeschaffd door de wet van 28 december 1990 (B.S., 29 december 1990).

³² Cass., 18 december 1990, AR 5135, A.C., 1990-91, nr. 210.

³³ Cass., 25 juni 1991, AR 5764, in zake Cornelis.

³⁴ Art. 30, § 4.

³⁵ Art. 31, § 4, eerste lid.

³⁶ Art. 31, § 5, ingevoegd door de wet van 28 november 1990.

³⁷ Cass., 29 maart 1991, AR 8991, in zake Raffron. Het louter vermelden van artikel 211bis voldoet niet aan het voorschrift, voegt dit arrest eraan toe.

³⁸ Cass., 2 januari 1991, AR 5188, A.C., 1990-91, nr. 224.

³⁹ Cass., 29 januari 1991, AR 5299, in zake Pieters.

⁴⁰ Cass., 2 januari 1991, AR 5188, A.C., 1990-91, nr. 224.

⁴¹ Zie hierover *Jur. Liège* van 15 februari 1991.

fait administrative». Met die theorie zou men naar een nieuw soort strafvordering gaan, waarin de knelpunten in kort geding opgelost zouden worden, mits men ze herdoopt tot «voies de fait».

Op 31 januari 1991 besliste de kamer van inbeschuldigingstelling te Luik dat het niet naleven van de termijn van 24 uur voor de betekening van het arrest van handhaving niet op straffe van nietigheid was voorgeschreven en dat die betekening enkel diende om de termijn voor cassatieberoep te doen lopen. Die zienswijze werd bevestigd door een cassatiearrest van 13 februari 1991, AR 8892, inzake Cerri: een nietigheidssanctie is bepaald noch door artikel 31 van de wet noch, in dit geval, door artikel 7 van de Grondwet.

Het praktisch gevolg van dit alles is dat de verdachten die, ingevolge het gewaagde experiment van de voorzitter in kort geding, in vrijheid werden gesteld, opnieuw aangehouden werden zodra de beschikking gewijzigd werd in hoger beroep. De lopende termijn van een maand voorlopige hechtenis is in zo'n geval geschorst vanaf de feitelijke invrijheidstelling tot de dag van wederopneming⁴².

30. Een arrest van handhaving levert een titel van vrijheidsbeneming op voor vijftien dagen te rekenen van de beslissing, zegt artikel 30, § 4, in fine⁴³.

Dat brengt ons nagenoeg terug tot het systeem van de vorige wetgeving waarbij algemeen werd aangenomen dat de kamer van inbeschuldigingstelling, die binnen vijftien dagen vanaf het hoger beroep moest statuëren, de voorlopige hechtenis handhaafde voor een maand, die echter gerekend werd vanaf de beroepen beschikking van de raadkamer, zodat ongeveer de helft van de bepaalde periode al verstreken was op het ogenblik van het arrest.

Het voorontwerp van de werkgroep was tegen dat gebrek aan logica opgekomen en had voorgesteld dat de kamer van inbeschuldigingstelling voor één maand zou beslissen, te rekenen van haar eigen arrest. De hoofdgedachte was dat het voortduren van de hechtenis tijdens het onderzoek het voorwerp moest uitmaken van minstens één debat om de maand, hetzij in de raadkamer, hetzij in de kamer van inbeschuldigingstelling, eventueel na cassatie met verwijzing. De minister heeft dat in zijn wetsontwerp overgenomen en met klem verdedigd, zowel in de memorie van toelichting⁴⁴ als in zijn inleidende uiteenzetting voor de senaatscommissie voor Justitie⁴⁵. Aanvankelijk met succes, aangezien de door de commissie aangenomen tekst de kamer van inbeschuldigingstelling liet beslissen voor één maand te rekenen vanaf het arrest. De rapporteur was vol geestdrift. Hij noemde dat een «belangrijke innovatie»⁴⁶. Maar in het ontwerp, zoals het door de Senaat aan de Kamer werd overgezonden, werd «één maand» vervangen door «vijftien dagen»⁴⁷ en zo werd de wet uiteindelijk aangenomen. Dat opent officieel de deur voor patente rechtsmisbruiken die men vroeger al kende van verdachten die, in zeer zware gevallen en zonder enige schijn van kans, systematisch elke maand hoger beroep aantekenden, met overbrenging van de verdachte en blokkeren

van het dossier, waarna de beroepsappellant de eerste was om zijn naïeve verwondering erover uit te drukken dat het onderzoek niet opschoot.

II. HET CASSATIEBEROEP

§ 1. Beslissingen waartegen geen cassatieberoepen openstaat

31. Door artikel 19, § 1, van de wet wordt het cassatieberoep uitdrukkelijk uitgesloten tegen het bevel tot aanhouding zelf. Artikel 1 van de wet van 20 april 1874, gewijzigd door artikel 1 van de wet van 13 maart 1973, zegde alleen dat er geen hoger beroep mogelijk was, maar de rechtspraak voegde eraan toe dat er ook geen cassatieberoep bestond⁴⁸, klaarblijkelijk omdat de gehele rechtspleging die door de wetgever rond het bevel tot aanhouding georganiseerd wordt, geen plaats openlaat voor een voorziening in cassatie.

32. Artikel 1 van de oude wet bepaalde eveneens dat geen hoger beroep openstond tegen de beslissing waarbij de onderzoeksrechter weigerde een door de procureur des Konings gevorderd bevel tot aanhouding te verlenen. Hier oordeelde het Hof van Cassatie dat, daar de beslissing in laatste aanleg was gewezen, cassatieberoep wel mogelijk was⁴⁹. De nieuwe wet heeft, in strijd met wat de minister met ernstige argumenten verdedigde, elk rechtsmiddel, dus ook het cassatieberoep, verboden. Dit is een van de zeldzame gevallen waarin de wetgever voor de rechter een rechtsvrij gebied opent, waar de onderzoeksrechter zich alles mag veroorloven⁵⁰.

33. Om heel andere redenen is geen cassatieberoep toegelaten tegen beschikkingen van de raadkamer over het al dan niet handhaven van de voorlopige hechtenis; het zijn immers geen beslissingen in laatste aanleg⁵¹.

34. Arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling waardoor de voorlopige hechtenis niet wordt gehandhaafd, zijn niet vatbaar voor het door artikel 31, § 2, bedoelde cassatieberoep. Maar ook buiten dat wettelijk kader maakt de procureur-generaal bij het hof van beroep geen kans met een voorziening. De rechtspraak van vóór 1 december 1990

⁴⁸ Cass., 9 maart 1983, AR 2804, A.C., 1982-83, 844, en de conclusie van Mw LIEKENDAEL, advocaat-generaal. In dezelfde zin: Cass., 16 december 1981, inzake de Brieu en Armand, niet gepubliceerd.

⁴⁹ Cass., 22 maart 1976, A.C., 1976, 853; Cass., 17 augustus 1976, A.C., 1976, 1238, en R.W., 1976-77, 925; Cass., 21 juni 1978, A.C., 1978, 1237; Cass., 18 november 1980, A.C., 1980-81, 305; Pierre MORLET, *Des recours contre les ordonnances du juge d'instruction*, Openingsrede in het Hof van Beroep te Brussel op 1 september 1987, voetnoot 22. Kritiek op deze rechtspraak door procureur-generaal E. KRINGS, conclusie voor Cass., 22 juni 1983, AR 2965, Pas., 1983, I, nr. 586, en *Overwegingen bij de toepassing van de wet op de voorlopige hechtenis*, Openingsrede in het Hof van Cassatie, op 3 september 1984, nrs. 25 en 26.

⁵⁰ BOSLY en VANDER MEERSCH (*op. cit.*, bl. 182) vrezen dat de weigeringen van de onderzoeksrechters, nu ze aan elke gerechtelijke controle ontsnappen, op louter formalistische en gestereotypeerde manier zullen worden gemotiveerd.

⁵¹ Cass., 10 december 1980, A.C., 1980-81, 396; Cass., 25 april 1984, AR 3571, A.C., 1983-84, nr. 493; Cass., 9 januari 1991, AR 8813, A.C., 1990-91, nr. 235.

⁴² Cass., 20 februari 1991, AR 8909, in zake Feraillie.

⁴³ Cass., 24 april 1991, AR 9053: vijftien dagen die ingaan na die van het arrest.

⁴⁴ Senaat, *Gedr. St.*, 658-1 (1988-89), 19 april 1989, bl. 16-17.

⁴⁵ Senaat, *Gedr. St.*, 658-2 (1988-89), 5 juni 1989, bl. 14.

⁴⁶ Verslag Arts, bl. 105, 133 en 183.

⁴⁷ Kamer, *Gedr. St.*, nr. 1255/1-89/90 van 5 juli 1990.

blijft op dat punt integraal geldig ⁵². Het cassatieberoep van de procureur-generaal verliest elke bestaansreden doordat de verdachte, ingevolge het arrest van niet-handhaving, in ieder geval onmiddellijk in vrijheid gesteld wordt.

Een tegen een beslissing over voorlopige hechtenis ingediend cassatieberoep verliest alle bestaansreden als de verdachte in vrijheid gesteld wordt ⁵³ ofwel als door het verlenen en uitvoeren van een beschikking tot gevangenneming een nieuwe en onafhankelijke titel van voorlopige hechtenis ontstaat ⁵⁴.

35. Volledigheidshalve moet men hieraan toevoegen dat, terwijl een cassatieberoep van de verdachte of van het openbaar ministerie uitgesloten is, de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, volgens de omstandigheden, een vordering tot vernietiging in het belang van de wet ofwel op uitdrukkelijk bevel van de minister van Justitie te zijner beschikking heeft overeenkomstig de artikelen 441 en 442 Sv. ⁵⁵.

§ 2. Beslissingen waartegen cassatieberoep volgens artikel 31 van de wet mogelijk is

A. Welke beslissingen? ⁵⁶

36. Artikel 31 van de wet van 20 juli 1990 vult een leemte aan van de vorige wetgeving die van geen cassatieberoep gewag maakte, met het gevolg dat de rechtspraak de gewone regelen betreffende de voorziening in cassatie toepaste waar het behoorde. Dit was alleen mogelijk omdat, na hoger beroep tegen de beschikking van de raadkamer en cassatieberoep tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling, de cyclus van maandelijks controle door het onderzoeksgerecht zijn weg volgde, zodat de procedure van voorlopige hechtenis dan op een dubbel spoor liep.

Dat heeft de nieuwe wet willen vermijden. Ze heeft dus een speciale regeling uitgewerkt voor cassatieberoep inzake voorlopige hechtenis. Maar niet alle beslissingen inzake voorlopige hechtenis zijn hieraan onderworpen. Zoals uit de aanhef van artikel 31 duidelijk blijkt, is de nieuwe regeling slechts van toepassing op «de arresten waardoor de voorlopige hechtenis wordt gehandhaafd».

37. Dit zijn:

1° Op de eerste plaats de arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling waardoor, hetzij ingevolge het hoger beroep dat gericht was tegen een beschikking van de raadkamer over de eerste handhaving (artikel 21), hetzij in een procedure van handhaving om de maand (artikel 22), de handhaving van de voorlopige hechtenis wordt bevolen, met bewuste uitsluiting van de arresten waardoor de voorlopige hechtenis niet wordt gehandhaafd.

Dit wil zeggen dat de verdachte een cassatieberoep heeft tegen het arrest van handhaving en de procureur-generaal bij het hof van beroep ook, al komt dit in de praktijk niet veel voor. De procureur-generaal heeft echter geen voorziening tegen een niet-handhaving.

38. 2° Arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling die uitspraak doen over het hoger beroep tegen de beschikking van de raadkamer over het verzet van de procureur des Konings tegen de opheffing, door de onderzoeksrechter, van het bevel tot aanhouding ⁵⁷.

39. 3° Arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling waardoor, op het hoger beroep van de procureur des Konings tegen de beslissing van de raadkamer waaruit de invrijheidstelling op het ogenblik van de regeling van de rechtspleging volgt, de voorlopige hechtenis behouden wordt ⁵⁸.

40. 4° Arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling, van het hof van beroep of van het hof van assisen die, in eerste en laatste aanleg, verwerping inhouden van een tot hen gericht verzoek tot voorlopige invrijheidstelling ⁵⁹.

41. 5° Arresten van het hof van beroep of vonnissen van de correctionele rechtbank die, in tweede aanleg, verwerping inhouden van een verzoek dat gericht was respectievelijk tot de correctionele rechtbank en de politierechtbank ⁶⁰.

42. 6° In laatste aanleg gewezen beslissingen waardoor de onderzoeksgerechten of vonnisgerechten, bij invrijheidstelling, voorwaarden opleggen of handhaven. Dat volgt uit artikel 37 van de wet. Tegen een arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling dat de verdachte in vrijheid stelt onder oplegging van voorwaarden is, zowel voor de verdachte als voor het openbaar ministerie enkel cassatieberoep mogelijk in zoverre voorwaarden worden opgelegd, niet in zoverre de invrijheidstelling wordt bevolen.

43. De rechter kiest vrij de op te leggen voorwaarden. Eén wordt nochtans door de wetgever uitdrukkelijk vermeld en geregeld: *de borgsom*.

Onder de vorige wetgeving was het Hof van Cassatie tot de overtuiging gekomen dat in zo'n geval de beslissingen over enerzijds de invrijheidstelling, anderzijds de borgsom niet van elkaar gescheiden konden worden, met het gevolg dat de voorziening, bij invrijheidstelling na betaling van een borgsom, geheel zonder bestaansreden werd en dat het proces niet voortgezet werd over de borgsom terwijl het beëindigd was voor de hechtenis, waarvan de borgsom maar een modaliteit was ⁶¹.

Na het in werking treden van de wet van 20 juli 1990 werd de mening geuit dat die rechtspraak niet meer te behouden

⁵⁷ Artikel 25, § 2.

⁵⁸ Artikel 26, § 4. Hoewel het hoger beroep in dit geval buiten de context van de artikelen 30 en 31 geregeld is, betreft het toch vanzelfsprekend een arrest «waardoor de voorlopige hechtenis wordt gehandhaafd». In die zin: J. D'HAENENS, Referaat, nr. 10, litt. f.

⁵⁹ Artikel 27.

⁶⁰ Artt. 25 en 30, § 1; Cass., 15 janvier 1991, AR 5249, A.C., 1990-91, nr. 250; impliciet: Cass., 15 maart 1991, AR 8957, in zake Reyniers.

⁶¹ Cass., 6 september 1983, AR 8235, A.C., 1983-84, nr. 8, en de noot R.D.; Cass., 17 april 1984, twee arresten, AR 8532 en 8699, A.C., 1983-84, nrs. 483 en 484; Cass., 24 mei 1988, AR 2403, A.C., 1987-88, nr. 587. Vgl. de sceptische voetnoot nr. 99 in de openingsrede van 3 september 1984 van de procureur-generaal E. KRINGS.

⁵² Cass., 20 januari 1982, A.C., 1981-82, 638; Cass., 22 juni 1983, AR 2965, A.C., 1982-83, 1306, met de conclusie van de procureur-generaal E. KRINGS in Pas., 1983, I, 1187; Cass., 9 november 1989, AR 7852, A.C., 1989-90, nr. 148.

⁵³ Cass., 25 juli 1990, AR 8454, A.C., 1989-90, nr. 640, met noot E.L.

⁵⁴ Cass., 12 december 1990, AR 8725, A.C., 1990-91, nr. 196.

⁵⁵ BOSLY-VANDERMEERSCH, *op.cit.*, bl. 217, voetnoot 144.

⁵⁶ Zie Jules D'HAENENS Referaat Studiedag 23 februari 1991, nrs. 9 en 10.

was, nu de borgsom onder het stelsel zou vallen van de na invrijheidstelling na te leven voorwaarden ⁶². Die opvatting kan nochtans niet gevolgd worden, als men rekening houdt met de speciale plaats die de borgsom inneemt in het nieuwe systeem van voorlopige hechtenis.

Zou het werkelijk zo zijn dat de betaling van een borgsom moet worden beschouwd als een alternatieve maatregel, in acht te nemen na invrijheidstelling?

Zo was het opgevat in het voorontwerp van wet dat door de werkgroep aan de minister was voorgesteld. Om diverse redenen was de werkgroep geen voorstander van het vroegere systeem waarin het storten van een geldsom ⁶³, waar het vereist werd, een *conditio sine qua non* was van een invrijheidstelling. Hij stelde voor dat de betaling van een geldsom, *na* de invrijheidstelling, door de verdachte zou moeten worden gerealiseerd. Dat zou dus echt een alternatieve maatregel geweest zijn.

Het wetsontwerp heeft die gedachte niet gevolgd. Het heeft de oude formule van zekerheid, als voorafgaande conditie, weer opgenomen, terwijl de instelling in een zeer beperkte hypothese van toepassing geweest zou zijn, namelijk in het geval waarin «geldten of waarden afkomstig van het misdrijf werden geplaatst in het buitenland ofwel verborgen gehouden».

Die beperking heeft het parlement laten vallen maar de formule is gebleven: borgsom zonder welke het in vrijheid stellen of in vrijheid laten van de verdachte eenvoudig niet doorgaat. Er is dus geen sprake van een alternatieve maatregel die *na* de invrijheidstelling moet worden nageleefd.

Ondanks de plaats die artikel 35, § 4, in de nieuwe wet bekleedt, is er geen vergelijking mogelijk tussen de invrijheidstelling met borgsom en de alternatieve maatregelen.

De oude rechtspraak blijft volledig geldig. De invrijheidstelling, na betaling van een borgsom, ontnemt alle bestaansredenen aan een voorziening tegen een beslissing over de voorlopige hechtenis.

B. Rechtspleging volgens artikel 31

44. In de gevallen waarin het cassatieberoep door artikel 31 wordt ingericht, is de termijn om zich te voorzien *24 uur*, voor het openbaar ministerie vanaf de datum van de beslissing ⁶⁴, voor de verdachte, beklaagde of beschuldigde vanaf de betekening van de bestreden beslissing ⁶⁵. Dit is een radicale hervorming. Tot nu toe beschikte de verdachte over

vijftien vrije dagen om zich in cassatie te voorzien. Als het bestreden arrest van 5 februari 1991 is en het wordt dezelfde dag betekend dan is de voorziening van 20 februari 1991 manifest onontvankelijk ⁶⁶.

In een geval had de kamer van inbeschuldigingstelling de zaak behandeld op 22 januari 1991 en, nadat een conclusie neergelegd was, werd gezegd dat uitspraak zou worden gedaan ten laatste op 25 januari. Het arrest werd dan toch dezelfde 22 januari gewezen en dezelfde dag betekend. De voorziening van maandag 28 januari werd tardief verklaard ⁶⁷.

45. Op die termijn van 24 uur – praktisch de hele volgende dag – is de verlenging van artikel 644, eerste lid, Sv. toepasselijk als de termijn eindigt op een zaterdag, zondag of wettelijke feestdag. Dat is ook zo al beschikt de verdachte over de praktische mogelijkheid om op zaterdag of zondag een cassatieberoep in te dienen bij de gevangenisdirecteur ⁶⁸.

46. Wat ten slotte de toepassing in de tijd van de nieuwe wet betreft, werd beslist dat een voorziening van 3 december 1990 tegen een arrest van 23 november 1990 onvankelijk was ⁶⁹. Dat wil zeggen dat, als de bestreden beslissing dagteekent van vóór het in werking treden van de nieuwe wet, de termijn van 24 uur niet van toepassing is, noch te rekenen vanaf de beslissing, noch te rekenen vanaf het in werking treden van de wet. De verdachte bleef dus over vijftien vrije dagen beschikken om zich te voorzien.

47. Binnen 24 uren vanaf het cassatieberoep wordt *het dossier* – praktisch de eensluidend verklaarde fotokopie van de stukken die voor de cassatiecontrole van belang zijn – door de griffie naar de griffie van het Hof van Cassatie gestuurd ⁷⁰. Dat toesturen gebeurt rechtstreeks gezien de urgentie, wat het toezicht van het parket echter niet uitsluit. De zeer korte termijn, die niet op straffe van nietigheid is voorgeschreven, brengt moeilijkheden mee, vooral als het cassatieberoep in een andere stad, in de gevangenis, wordt aangetekend.

48. *Cassatiemiddelen* kunnen door de eiser in cassatie worden voorgesteld hetzij in de akte van voorziening ⁷¹, hetzij in een bij die gelegenheid neergelegd geschrift, hetzij in een memorie die op de griffie van het Hof van Cassatie moet toekomen uiterlijk de vijfde dag na de datum van de voorziening ⁷². Het wetsontwerp sprak van drie dagen, wat verenigbaar was met de uitspraak van het Hof van Cassatie binnen vijftien dagen vanaf de voorziening. Om de praktische haalbaarheid van het geheel maakte het parlement zich weinig zorgen; sommigen spraken zelfs van acht dagen om een memorie in te dienen. Uiteindelijk werd het vijf dagen.

⁶² De professoren Van den Wijngaert en Hutsebaut, volgens Greet SMAERS, «CBR – Studiemiddag: De nieuwe wet inzake de voorlopige hechtenis (UIA – 18 januari 1991)», *R.W.*, 1990-91, 934-936 (bl. 935).

⁶³ Art. 11 W. 20 april 1874.

⁶⁴ De wet zegt dat niet omdat het altijd over een handhaving gaat en men ken dus normaal enkel een reactie van de verdachte verwachten. Vgl., voor het hoger beroep, art. 30, § 2. Anderzijds zegt men liefst niet «vanaf de uitspraak», want arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling moeten eigenlijk niet uitgesproken worden in aanwezigheid van het openbaar ministerie (zie Cass., 21 februari 1990, AR 7667, *A.C.*, 1989-90, nr. 374; Cass., 11 december 1990, AR 3466, *A.C.*, 1990-91, nr. 187).

⁶⁵ Bv. als het bestreden arrest een verzoek om voorlopige invrijheidstelling afwijst: Cass., 15 januari 1991, AR 5249, *A.C.*, 1990-91, nr. 250.

⁶⁶ Cass., 16 februari 1991, AR 5381, in zake Franck.

⁶⁷ Cass., 6 februari 1991, AR 8876, in zake Sahandjev.

⁶⁸ Cass., 19 december 1990, AR 8754, *A.C.*, 1990-91, nr. 212.

⁶⁹ Cass., 18 december 1990, AR 5131, *A.C.*, 1990-91, nr. 209.

⁷⁰ Art. 31, § 3.

⁷¹ Vgl. voor gewone strafzaken interpreteert het Hof van Cassatie zeer letterlijk artikel 422 Sv. en het beslist dat een aanvoering in de akte van voorziening geen cassatiemiddel oplevert (Cass., 20 februari 1990, AR 3576, *A.C.*, 1989-90, nr. 372).

⁷² Als de voorziening van 21 december 1990 is, is de memorie die op de griffie van het Hof van Cassatie toekomt op 27 december 1990 onontvankelijk (Cass., 2 januari 1991, AR 5187, in zake Abutoh, niet gepubliceerd).

In verband met het overgangsrecht kan men aanstippen dat, als, na het in werking treden van de nieuwe wet, een voorziening gericht wordt tegen een arrest van vóór 1 december 1990, de nieuwe termijn van vijf dagen in acht moet worden genomen⁷³. Daarentegen, als ook de voorziening van vóór 1 december 1990 is, geldt die termijn niet; bovendien, zo de in acht te nemen termijn dan, volgens artikel 420bis, tweede lid, Sv., twee maanden is vanaf de inschrijving op de algemene rol, moet toch de regel van artikel 420bis, eerste lid (acht vrije dagen vóór de terechtzitting) niet in acht genomen worden⁷⁴.

De termijn van vijf dagen wordt verlengd overeenkomstig artikel 644 Sv.⁷⁵ maar hij wordt niet verlengd doordat de verdediging een uitstel van de zaak krijgt volgens artikel 32⁷⁶.

Met een arrest nr. 5698 van 18 juni 1991, in zake Gonzales, heeft het Hof van Cassatie beslist dat de termijn van vijf dagen, om een memorie in te dienen, krachtens artikel 32 van de wet geschorst wordt tijdens de duur van het uitstel dat verleend wordt op verzoek van de verdachte of van zijn raadsman, op voorwaarde dat de vraag om uitstel het Hof bereikt vooraleer de termijn van vijf dagen verstreken is.

Dat berust op een betwistbare uitlegging van artikel 32. Men moet toegeven dat de redactie van die wettekst niet onberispelijk is. Hij heeft het over de termijnen bepaald in de artikelen 21, § 1, 22, 25, § 2, 27, § 3, 30, § 3 en 31, § 3. Nu stelt men vast dat deze laatste bepaling niet minder dan drie geheel verschillende termijnen bevat: 24 uren voor het toesturen van het dossier, vijf dagen voor het indienen van een memorie, vijftien dagen voor het Hof om uitspraak te doen.

Volgens een slaafse lezing zou men kunnen denken dat artikel 32 op de drie termijnen slaat. Volgens een logische en redelijke interpretatie wordt alleen de laatste bedoeld.

Historisch gezien bouwt artikel 32 enkel voort op de bepaling van artikel 20, laatste lid, van de wet van 20 april 1874, als gewijzigd door de wet van 25 juli 1959. Die bepaling betrof uitsluitend de vijftien dagen binnen welke de kamer van inbeschuldigingstelling over het hoger beroep uitspraak moest doen. In alle andere gevallen die door artikel 32 bedoeld zijn, gaat het logischerwijze enkel over termijnen binnen welke een rechter uitspraak moet doen.

Hoe zou men overigens de regel van het arrest van 18 juni op zinnige wijze in toepassing kunnen brengen? Gesteld dat de eiser, binnen de vijf dagen die op zijn voorziening volgen, een vraag om uitstel tot het Hof richt, d.w.z. een verzoek om de zaak niet te behandelen op de binnen de vijftien dagen vastgestelde datum, bv. omdat zijn advocaat die dag belet is. Hoe kan die eiser weten over hoeveel dagen hij nu precies beschikt om zijn middelen te laten kennen?

Het uitstellen van de behandeling ter terechtzitting en het indienen van een memorie zijn twee gegevens die met elkaar niets te maken hebben. Een memorie moet definitief ingediend zijn vooraleer de zaak ter zitting kan komen en dus vooraleer ze kan worden uitgesteld.

49. *Binnen vijftien dagen* na die van het cassatieberoep moet het Hof van Cassatie *uitspraak* doen. Zo niet, dan wordt de verdachte in vrijheid gesteld⁷⁷. Deze termijn van vijftien dagen vervangt aldus de algemene geldingsduur (vijftien dagen) van een arrest van handhaving (art. 30, § 4, in fine) en kan iets verder reiken.

Deze termijn bevond zich reeds in het oorspronkelijk voorstel van de werkgroep en in het wetsontwerp. Maar hij moest er gezien worden in de algemene context van de door die stukken voorgestelde vormvoorschriften. Zoals gezegd beschikte de eiser er over drie dagen om zijn middelen te laten kennen. Bovendien werd de termijn van vijftien dagen verlengd tot de eerstvolgende werkdag ingeval de laatste dag geen werkdag was. Met deze correcties en als men zich enigszins bewust is van wat een cassatierechtspleging inhoudt, mocht men zeggen dat in gewone omstandigheden de voorgestelde spoedprocedure haalbaar was.

Het parlement heeft dat alles gewijzigd, waarbij de hoofdbedoeling niet bleek te zijn een goede justitie te bevorderen. De eiser kreeg vijf dagen om een memorie in te dienen. Als men rekening houdt met artikel 644 Sv., is dikwijls de zevende, soms zelfs de achtste dag nog goed. Anderzijds wordt de termijn om uitspraak te doen wel geschorst gedurende de duur van het door de verdachte of zijn advocaat gevraagde uitstel van de zaak⁷⁸, maar niet, volgens artikel 644, tot de volgende werkdag, zoals was voorgesteld.

Dat heeft tot gevolg dat bepaalde zaken noodzakelijk afgehaspeld worden. Is het dat wat de wetgever wilde? Heeft hij er zich rekenschap van gegeven?

Bovendien is er het, gelukkig zeer uitzonderlijke, geval waarin het Hof volgens artikel 1119 Ger.W. met verenigde kamers, d.i. met minstens zeventien raadsheren, zitting moet houden. Dan is uitspraak binnen vijftien dagen praktisch uitgesloten. In de huidige wet is dus een groot risico van ongewenste invrijheidstellingen, wegens verloop van termijnen, ingebouwd.

50. Betreffende het overgangsrecht is de vraag gerezen of er na 1 december 1990 binnen vijftien dagen uitspraak moest worden gedaan over voorzieningen van vóór die datum. Sommigen antwoorden bevestigend op die vraag⁷⁹. Die oplossing is nochtans moeilijk aan te nemen. Zoals hierboven vermeld werd in verband met de memorie, blijven de modaliteiten van een cassatieprocedure beheerst door de wetgeving die van kracht was op het ogenblik dat die procedure ontstond. Uit te sluiten is zeker het toepassen van

⁷⁷ Zo moest het Hof in buitengewone zitting zitting nemen op vrijdag 21 december 1990, alleen maar om vast te stellen dat de eiser afstand deed van zijn voorziening.

⁷⁸ Dat bestond vroeger al voor de kamer van inbeschuldigingstelling, maar is nu uitgebreid tot de raadkamer, de vonnisgerechten en het Hof van Cassatie. In de zaak AR 5698 had de eiser Gonzalez zich op 24 mei 1991 in cassatie voorzien. Schriftelijk vroeg hij zijn overbrenging en uitstel van de zaak. Veiligheidshalve werd hij op de terechtzitting van 4 juni gebracht, waar hij zijn vraag om uitstel mondeling en nog eens schriftelijk herhaalde. De zaak werd dan gesteld op 18 juni. Vreemd is dat de wet niets regelt wat betreft de duur van het uitstel, zodat aan de verlenging van de voorlopige hechtenis eigenlijk geen perken gesteld zijn.

⁷⁹ Benoît DEJEMEPPE, «La loi du 20 juillet 1990 relative à la détention préventive», *J.T.*, 1990, 581-592 en 601-606, nr. 116; vgl. I. MENNES, *op.cit.*, bl. 425.

⁷³ Cass., 12 december 1990, AR 8728, *A.C.*, 1990-91, nr. 197.

⁷⁴ Cass., 11 december 1990, AR 5095, *A.C.*, 1990-91, nr. 192.

⁷⁵ Cass., 13 februari 1991, AR 8900-8901.

⁷⁶ Zo luidde het antwoord van minister Wathelet op een vraag van mevr. Onkelin in de kamercommissie van Justitie (Verslag Laurent, *Kamer*, nr. 1255/2-89/90, 9 juli 1990, bl. 45).

de termijn van vijftien dagen met als aanvangspunt de datum waarop de wet in werking treedt. Als de wet een termijn invoert met een bepaald aanvangspunt, dan kan men die termijn niet aan een andere datum vastknopen⁸⁰.

51. De toestand *na verwerping van het cassatieberoep* was door de wet niet geregeld. Volgens het wetsontwerp hoefde dat ook niet. Het arrest van handhaving was goed voor een maand. Het Hof van Cassatie moest uitspraak doen binnen vijftien dagen vanaf de voorziening. Er bleven dus na het cassatiearrest bijna vijftien dagen over om de zaak opnieuw voor de raadkamer te brengen. Maar de geldigheidsduur van het arrest van handhaving werd, als gezegd, van een maand op vijftien dagen gebracht zodat men, na verwerping van de voorziening, ongeveer met lege handen stond. Het vacuum werd opgevuld door de wet van 28 november 1990, dat een § 5 toevoegde aan artikel 31. Na verwerping van het cassatieberoep krijgt de raadkamer vijftien dagen om over de handhaving te beslissen. Die termijn is voor geen enkele verlenging vatbaar.

52. Cassatie gebeurt uiterst zelden *zonder verwijzing*. Dat is geen keuze van het Hof van Cassatie. Het is alleen de vaststelling dat er niets meer te oordelen overblijft, zodat de voorlopige hechtenis onmogelijk verder in stand kon worden gehouden⁸¹. Het Hof van Cassatie beveelt geen invrijheidstelling. De procureur-generaal bij het hof van beroep trekt eventueel de nodige conclusies uit het cassatiearrest.

53. In geval van *cassatie met verwijzing* moet de verwijzingsrechter binnen vijftien dagen over de verdere handhaving uitspraak doen. Artikel 31, § 4, spreekt alleen van de «verdachte» en van de kamer van inbeschuldigingstelling. Dat is het *quod plerumque fit*. Maar het kan ook een beklaagde of een beschuldigde zijn.

Artikel 31, § 4, in fine, voegt daaraan toe dat de handhaving door de verwijzingsrechter als titel van hechtenis geldt voor vijftien dagen. Dat geldt voor het uitdrukkelijk behandelde geval van de kamer van inbeschuldigingstelling. Dat geldt niet voor de vonnisgerechten bij verwerping van een verzoekschrift tot invrijheidstelling en evenmin voor de kamer van inbeschuldigingstelling die te oordelen heeft hetzij nadat de raadkamer een beschikking tot gevangenneming heeft verleend, hetzij als appelrechter tegen beschikkingen van de raadkamer in verband met de regeling van de rechtspleging.

54. Indien na cassatie de zaak verwezen wordt naar een kamer van inbeschuldigingstelling, kan de verdachte vragen dat, vóór de terechtzitting van die verwijzingsrechter, de onderzoeksrechter tot een *samenvattende ondervraging* overgaat⁸². Daarvoor moet hij zich haasten en bovendien geluk hebben. De kamer van inbeschuldigingstelling moet immers binnen vijftien dagen als verwijzingsrechter uitspraak doen, maar anderzijds moet het verzoek méér dan tien dagen vóór de zitting gedaan worden⁸³. Op het ogenblik dat de verdachte zijn verzoek doet, kan niemand voorspellen of het wel tijdig zal zijn, want niemand kent de datum van de zitting. Mocht het achteraf te laat blijken te zijn, dan geldt het wel

voor de nadien eerstvolgende procedurefase waarvoor de mogelijkheid van de samenvattende ondervraging in de wet geschreven is.

55. Ondanks de algemene bewoordingen van artikel 22, tweede lid, kan niet worden aangenomen dat de bepaling, die maandelijks handhaving voorschrijft, nog van toepassing zou zijn als de kamer van inbeschuldigingstelling te beslissen heeft nadat de raadkamer een beschikking tot gevangenneming verleend heeft.

§ 3. Beslissingen waartegen cassatieberoep mogelijk is doch buiten het toepassingsveld van artikel 31

56. Artikel 31 heeft een beperkte draagwijdte. Dat blijkt uit de bewoordingen zelf van de aanhef van de bepaling. Het gaat alleen om arresten waardoor de voorlopige hechtenis wordt gehandhaafd.

Er zijn beslissingen inzake voorlopige hechtenis die niet onder dat wettelijk begrip vallen en die toch voor cassatieberoep in aanmerking komen. In die gevallen is het gemene recht van toepassing. De termijn om zich te voorzien bedraagt dan vijftien vrije dagen. Middelen mogen dan aangevoerd worden volgens de artt. 420bis, eerste en tweede lid, en 422 Sv. Het Hof moet geen uitspraak doen binnen vijftien dagen en, na het arrest, moet de raadkamer of de verwijzingsrechter niet binnen vijftien dagen beslissen.

A. Gevangenneming

57. Tegen de beschikking van gevangenneming die door de *raadkamer* verleend wordt ter gelegenheid van de toepassing van artikel 133 Sv., is geen cassatieberoep mogelijk⁸⁴. Weliswaar is dat een beslissing in laatste aanleg daar geen echt hoger beroep bestaat. Maar als er geen hoger beroep bestaat, is dat precies omdat, op de normale weg van de rechtspleging, de kamer van inbeschuldigingstelling toch moet oordelen of er voldoende bezwaren bestaan en of een arrest met gevangenneming moet worden gewezen. Daarom is ook onontvankelijk, bij gebrek aan belang, het cassatieberoep dat zou worden gericht tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling dat het tegen de beschikking tot gevangenneming van de raadkamer ingesteld hoger beroep onontvankelijk verklaart⁸⁵.

Na een beschikking tot gevangenneming, gegeven door de raadkamer en in afwachting van het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling, beschikt de verdachte trouwens over de mogelijkheid om een verzoekschrift tot invrijheidstelling te richten tot de kamer van inbeschuldigingstelling. Dat blijkt uit artikel 27, § 1, 3°, b, slot⁸⁶.

58. Tegen *arresten van gevangenneming*, verleend door de kamer van inbeschuldigingstelling, is wel cassatieberoep mo-

⁸⁰ Vgl. Cass., 28 februari 1978, A.C., 1978, 766.

⁸¹ Zie voetnoot 2 onder Cass., 20 juli 1977, A.C., 1977, 1131.

⁸² Art. 22, tweede lid.

⁸³ Cass., 29 januari 1991, AR 5299, in zake Pieters. Zie B. DEJEMPEPE, *op.cit.*, nr. 90; BOSLY-VANDERMEERSCH, *op.cit.*, blz. 208.

⁸⁴ Cass., 16 januari 1979, A.C., 1978-79, 556.

⁸⁵ Cass., 13 november 1985, AR 4661, A.C., 1985-86, nr. 167.

⁸⁶ Het begin van deze bepaling betreft een totaal verschillende hypothese, namelijk de rechtspleging tot regeling van rechtsgebied. In het door de werkgroep opgestelde voorontwerp stonden deze twee rubrieken, waarvan de ene de andere uitsluit, mooi op een rijtje. Om onbegrijpelijke redenen zijn ze in het wetsontwerp en in de wet zelf tot een enkele rubriek, die een interne contradictie bevat, samengesmolten.

gelijk. Dat is sinds lang door de rechtspraak aangenomen ⁸⁷ en er is geen reden om daar iets aan te veranderen.

Maar dit cassatieberoep wordt niet beheerst door artikel 31 van de wet van 20 juli 1990. Het betreft immers niet een arrest «waardoor de voorlopige hechtenis wordt gehandhaafd». Het is altijd een autonome beslissing, of er een beschikking tot gevangenneming van de raadkamer aan voorafgaat of niet. Dat blijkt ook voldoende uit de tekst van artikel 26, § 5, van de wet, zoals het vroeger bleek uit de tekst van artikel 9, eerste lid, van de wet van 20 april 1874. Hieraan wordt niets veranderd door een betwistbare praktijk die er dubbelzinnige termen op nahoudt en bv. spreekt van het «bevestigen» of «bekrachtigen», door de kamer van inbeschuldigingstelling, van een door de raadkamer gegeven beschikking van gevangenneming.

De cassatieprocedure verloopt volgens de gewone regelen.

B. Onmiddellijke aanhouding

59. Een tijd lang zegde het Hof van Cassatie voorzichtig dat de onmiddellijke aanhouding een maatregel was die gelijk te stellen was met voorlopige hechtenis ⁸⁸. Sedertdien zegt men formeel dat het een titel van voorlopige hechtenis is ⁸⁹.

60. Maar die titel valt niet onder toepassing van artikel 31 van de wet. Daarop wijst om te beginnen de samenhang van de bepalingen van de wet. In artikel 31 wordt de cassatierechtspleging geregeld. Pas later, buiten elk verband daarmee, wordt de onmiddellijke aanhouding geregeld in artikel 33, § 2. In ieder geval is onmiddellijke aanhouding niet een arrest waardoor de voorlopige hechtenis gehandhaafd wordt. Het is juist het tegenovergestelde. Het is een autonome titel van vrijheidsbeneming die de voorlopige hechtenis doet ontstaan en ze niet doet voortduren. De essentie van die maatregelen wordt niet veranderd indien in een zelfde procedure een maatregel van onmiddellijke aanhouding een andere opvolgt en vervangt, namelijk na verzet of hoger beroep tegen de veroordeling zelf.

In een zaak Menten, AR 5383, heeft het Hof van Cassatie op 26 maart 1991 impliciet beslist dat het cassatieberoep tegen een beslissing van onmiddellijke aanhouding niet beheerst was door artikel 31. Over die voorziening werd immers méér dan vijftien dagen later uitspraak gedaan.

61. Als artikel 31 niet van toepassing is, rijst de vraag of, buiten dat artikel, de onmiddellijke aanhouding wel vatbaar is voor cassatieberoep.

Artikel 33, in fine, zegt dat het bevel tot onmiddellijke aanhouding niet vatbaar is voor hoger beroep of verzet, wat cassatieberoep niet uitsluit ⁹⁰. Toch wordt die bepaling soms zo samengevat dat er «geen rechtsmiddel» zou openstaan ⁹¹. Meer nog, in de memorie van toelichting bij het wetsontwerp leest men op blz. 19: «Er is geen cassatieberoep mogelijk tegen de beslissing van onmiddellijke aanhouding» ⁹². Als reden wordt daaraan toegevoegd dat er andere remedies bestonden, namelijk het verzoekschrift tot invrijheidstelling. Dat lijkt nog geen afdoend argument.

Uit de commentaar die de werkgroep had gevoegd bij het toenmalig artikel 18 van het voorgestelde voorontwerp van wet, bleek dat cassatieberoep ongetwijfeld mogelijk geacht werd. Bevestiging daarvan vindt men in het verslag van de senaatscommissie ⁹³.

Het Hof van Cassatie heeft reeds onder de vorige wetgeving stelselmatig aangenomen dat het bevel tot onmiddellijke aanhouding als zodanig het voorwerp kon uitmaken van een cassatieberoep. In tal van arresten ⁹⁴ werd immers beslist dat zo'n cassatieberoep zijn belang of zijn bestaansreden verliest wanneer de voorziening tegen de veroordeling zelf verworpen werd. Onlangs werd de vraag gesteld of die rechtspraak wel behouden kon worden, nu de wet voor de onmiddellijke aanhouding een striktere motivering vereist ⁹⁵. Het antwoord is, meen ik, duidelijk. Dat er op het gebied van motivering gemakkelijker iets zal schelen aan de onmiddellijke aanhouding staat buiten verband met de vraag of de voorziening tegen de onmiddellijke aanhouding haar bestaansreden verliest als de veroordeling in kracht van gewijsde gaat.

62. Hierbij sluit de vraag aan welk *praktisch nut* verwacht kan worden van een cassatieberoep dat gericht is tegen het bevel van onmiddellijke aanhouding. Veel is het niet.

63.(a) Ofwel is er *geen cassatieberoep tegen het arrest van veroordeling zelf*. Dit gaat dan in kracht van gewijsde als de voorzieningstermijn verstreken is en dan wordt, volgens de rechtspraak, de voorziening tegen de onmiddellijke aanhouding zonder bestaansreden en is ze dus niet ontvankelijk.

Een speciaal geval zou zijn dat de veroordeling bij verstek uitgesproken wordt en er daartegen verzet komt. Zodra het verzet ontvankelijk verklaard wordt, is de veroordeling ongedaan en bestaat de onmiddellijke aanhouding niet meer.

Theoretisch is het denkbaar dat, vóór de behandeling van het verzet, de onmiddellijke aanhouding gecasseerd zou worden. Is het met verwijzing, dan blijft de beklaagde-opposant aangehouden totdat de verwijzingsrechter uitspraak doet. Is het zonder verwijzing, dan betekent dit dat er, met

⁸⁷ Cass., 24 juni 1968, *Pas.*, 1968, I, 1229; Cass., 23 mei 1979, *A.C.*, 1978-79, 1116, en met de conclusie van advocaat-generaal A. COLARD in *R.D.P.*, 1979, 690; noot R.D. onder Cass., 15 december 1981, *A.C.*, 1981-82, 530; Cass., 1 september 1988, AR 6993, *A.C.*, 1988-89, nr. 1.

⁸⁸ Cass., 12 juni 1984, AR 8834, *A.C.*, 1983-84, nr. 586, en de noot R.D.; Cass., 24 maart, 12 mei, 9 en 23 juni 1987, AR 1123, 1374, 1414 en 1167, *A.C.*, 1986-87, nrs. 442, 534, 608 en 647; Cass., 29 september 1987, AR 1840, *A.C.*, 1987-88, nr. 67.

⁸⁹ Cass., 25 november 1987, AR 6205, *Pas.*, 1988, I, nr. 191, met de conclusie van advocaat-generaal J.M. PIRET; Cass., 11 mei 1988, AR 6714, *A.C.*, 1987-88, nr. 569; Cass., 11 januari en 7 juni 1989, AR 7193 en 7561, *A.C.*, 1988-89, nrs. 273 en 576.

⁹⁰ Vgl. de artikelen 17, tweede lid, en 19, § 1, waar de wet voor andere aangelegenheden, zegt «geen rechtsmiddel» of «niet vatbaar voor hoger beroep noch voor cassatieberoep».

⁹¹ J. D'HAENENS, Referaat, nr. 10, d.

⁹² In de Franse versie luidt dat: «pas de pourvoi en cassation *spécifique*».

⁹³ Verslag Arts, bl. 107. In die zin ook: B. DEJEMEPPE, *op.cit.*, nr. 104.

⁹⁴ R. DECLERCQ, *De cassatieprocedure in strafzaken*, Leuven, 1988, bl. 40. Adde: Cass., 27 juni 1989, AR 3530, *A.C.*, 1988-89, nr. 632; Cass., 27 september 1989, AR 7795, *A.C.*, 1989-90, nr. 61.

⁹⁵ A. VANDEPLAS, *De voorlopige hechtenis in de fase van het vonnisgerecht*, Referaat voor de Studiedag voorlopige hechtenis van de K.U. Leuven, 23 februari 1991 (verschijnt bij Acco).

de uitgesproken veroordeling, geen sprake kan zijn van onmiddellijke aanhouding. Dan volgt invrijheidstelling.

64.(b) Ofwel is er *cassatieberoep tegen de veroordeling zelf*. Wordt dat verworpen, dan verliest de voorziening tegen de onmiddellijke aanhouding, volgens de heersende rechtspraak, elke bestaansreden. Wordt de veroordeling gecasseerd mét verwijzing, dan heeft het geen zin de onmiddellijke aanhouding te vernietigen, al was het door een soort uitbreiding van cassatie. De eiser blijft immers toch aangehouden totdat de verwijzingsrechter op zijn beurt een veroordeling zou uitspreken, eventueel met een nieuwe onmiddellijke aanhouding.

Het enige praktisch nut zou erin bestaan dat het bevel tot onmiddellijke aanhouding op zichzelf, om eigen redenen, gecasseerd zou worden zonder verwijzing, namelijk omdat, met de uitgesproken straf, de onmiddellijke aanhouding ondenkbaar is. Dan zou de beklaagde in vrijheid gesteld worden. Nadien zou de verwijzingsrechter zonder bezwaar de onmiddellijke aanhouding kunnen gelasten op grond van de veroordeling die hij zelf uitspreekt.

Wat mogelijk is maar tot nog toe niet in praktijk gebracht, is dat het Hof van Cassatie, afzonderlijk en alvorens de voorziening tegen de veroordeling te onderzoeken, uitspraak doet over het cassatieberoep tegen het bevel tot onmiddellijke aanhouding. Dat zou een doctrinale waarde kunnen hebben, bv. als die beslissing niet naar recht gemotiveerd is. Dat zou ook kunnen leiden tot cassatie zonder verwijzing, dus met invrijheidstelling als gevolg, indien de wet geen onmiddellijke aanhouding toelaat.

65. Voor heel deze problematiek van de onmiddellijke aanhouding denkt men op de eerste plaats aan arresten van het hof van beroep die, uiteraard in laatste aanleg, die maatregel nemen. Men mag nochtans niet vergeten dat onmiddellijke aanhouding kan worden gelast door de correctionele rechtbank, in laatste aanleg zitting houdend en beslissend over een hoger beroep tegen een vonnis van de politierechtbank, die misschien zelf reeds onmiddellijke aanhouding bevelen heeft voor de veroordeling die ze zelf uitsprak.

66. Bovendien, aangezien hoger beroep tegen een bevel van onmiddellijke aanhouding door de wettekst zelf wordt uitgesloten, is elk bevel tot onmiddellijke aanhouding, ook door de correctionele rechtbank in eerste aanleg oordelend of door de politierechtbank, uiteraard in laatste aanleg en dus voor cassatie vatbaar.

67. Ten slotte is er de vraag of cassatieberoep mogelijk is aan de kant van het openbaar ministerie tegen de beslissing van een appelrechter waardoor een vordering tot onmiddellijke aanhouding wordt afgewezen. Men kan de mogelijkheid inzien van een dergelijke beslissing die zou stoeien op flagrant onwettige redenen, bv. dat de wet een uitgesproken straf van twee jaar gevangenis vereist ofwel dat onmiddellijke aanhouding onmogelijk is bij veroordeling voor onopzettelijk misdrijf. Cassatie met verwijzing moet mogelijk zijn. Als soortgelijke beslissingen in eerste aanleg genomen zouden worden, zou hoger beroep van het openbaar ministerie ontvankelijk zijn. Als artikel 33, in fine, «deze beslissingen niet vatbaar voor hoger beroep of verzet» verklaart, lijkt dat enkel de beslissingen te betreffen waardoor onmiddellijke aanhouding gelast wordt.

C. Nieuw bevel tot aanhouding

68. Onder de voorwaarden van artikel 28 kan de onderzoeksrechter, de rechtbank of het hof van beroep een zg. nieuw bevel tot aanhouding verlenen.

Geen rechtsmiddel is hiertegen mogelijk als het bevel van de onderzoeksrechter uitgaat. Zulk een bevel is dan onderworpen aan de controle van de raadkamer, wier beschikking dan voor hoger beroep vatbaar is door de letterlijke toepassing van artikel 30, § 1, eerste deel.

Gaat het nieuw bevel uit van de rechtbank, dan is artikel 30, § 1, niet van toepassing, noch het eerste deel dat alleen spreekt over beschikkingen van de raadkamer, noch het tweede deel, dat het heeft over uitspraken over een verzoek tot in vrijheidstelling.

Hoger beroep is daar mogelijk volgens de algemene regels van het strafproces. Er wordt over beslist hetzij door de correctionele rechtbank, als het bevel tot aanhouding door de politierechtbank is uitgevaardigd, hetzij door de correctionele kamer van het hof van beroep⁹⁶, als het bevel door de correctionele rechtbank is gegeven.

De aldus gewezen vonnissen van de als appelrechter zittinghoudende correctionele rechtbank of arresten van het hof van beroep zijn, niet krachtens artikel 31, maar volgens de gewone procesregelen, vatbaar voor cassatieberoep, evenals het bevel tot aanhouding dat rechtstreeks verleend zou worden door de correctionele rechtbank of het hof van beroep als die beide, wat de grond van de zaak zelf betreft, in tweede aanleg zitting houden.

69. D. Arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling dat *onontvankelijk* verklaart het *hoger beroep* dat de beklaagde heeft ingesteld tegen de beschikking van de raadkamer in zoverre deze, ter gelegenheid van de *verwijzing* naar de correctionele rechtbank, besliste dat hij *aangehouden* bleef.

Hierboven is reeds vermeld dat tegen die beslissing geen hoger beroep openstaat, terwijl, in het tegenovergestelde geval, de procureur des Konings wel een hoger beroep heeft tegen de beslissing die de verdachte in vrijheid stelt.

70. Heeft de beklaagde een cassatieberoep tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling die het hoger beroep niet ontvankelijk verklaart? Uit het arrest van 8 mei 1991, AR 9108, in zake Bultot, blijkt dat het Hof van Cassatie de *voorziening ontvankelijk* acht, zelfs onmiddellijk ontvankelijk, zonder de eindbeslissing over de strafvordering te hoeven afwachten. Het cassatieberoep wordt immers met de gebruikelijke strafformule ongegrond verklaard, wat impliceert dat het ontvankelijk was.

⁹⁶ Volgens prof. D'HAENENS (Referaat, nr. 10, g, en voetnoot 29) is het de kamer van inbeschuldigingstelling. Dat lijkt nochtans moeilijk te verenigen met de context van de artikelen 28 en 30, die het geval niet behandelen. Een hoger beroep tegen een vonnis van de correctionele rechtbank komt, volgens het gemene recht, zonder dat er sprake is van artikel 30 van de wet, bij de correctionele kamer van het hof van beroep. Dat is overigens conform de geest van het nieuwe artikel 30, § 1, in fine. Het probleem was enigszins verschillend van het vroegere artikel 19 van de wet van 20 april 1874, gewijzigd door art. 4, W. 13 maart 1973, waar een hoger beroep tegen een vonnis uitdrukkelijk aan de kamer van inbeschuldigingstelling werd toegewezen.

Die oplossing moet men zien tegen de achtergrond van de vaststaande rechtspraak onder de vorige wetgeving. Toen werd stelselmatig herhaald dat onontvankelijk was het cassatieberoep dat, vóór de eindbeslissing, gericht werd tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling dat onontvankelijk verklaarde het verzet van de beklaagde tegen de beschikking van de raadkamer in zoverre deze het verzoek om invrijheidstelling verwierp⁹⁷ of, eenvoudiger gezegd, in zoverre hij in staat van aanhouding naar de rechtbank werd verwezen⁹⁸ of, nog anders gezegd, in zoverre de raadkamer, bij verwijzing, weigerde of naliet hem in vrijheid te stellen⁹⁹.

Tussen de oude en de nieuwe regeling is er een opmerkelijk verschil. In het vroegere systeem was er eigenlijk geen beslissing van behoud van de hechtenis bij verwijzing. De hechtenis duurde in de regel voort zonder dat het hoefde gezegd te worden. Het was een automatisch gevolg van de verwijzing.

Het was dus niet verwonderlijk dat het behoud van de hechtenis beschouwd werd als een aanhangsel van de beschikking van verwijzing, zodat cassatieberoep vóór de eindbeslissing voorbarig was, zowel voor de hoofdzaak, de verwijzing, als voor de bijzaak, het behoud van de hechtenis.

In het nieuwe systeem is het behoud van de hechtenis geen gevolg of geen aanhangsel meer, het is altijd een afzonderlijke en gemotiveerde beslissing, volgens artikel 26, § 3. Waarschijnlijk is dit van doorslaand gewicht geweest om de voorziening van Bultot ontvankelijk te achten. Het Hof zal zich herinnerd hebben dat het, na een valse start¹⁰⁰, beslist had dat ontvankelijk was het cassatieberoep van de beklaagde tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling die, op het verzet van de procureur des Konings tegen de beschikking van de raadkamer, besliste dat de naar de rechtbank verwezen beklaagde verder aangehouden zou blijven¹⁰¹. De reden van die ontvankelijkheid was dat door de wil van de wetgever het bestaan van de voorlopige hechtenis losgekoppeld was van de beslissing van verwijzing en een autonoom bestaan ging leiden¹⁰².

71. Blijft nu de vraag of de voorziening van Bultot een cassatieberoep was dat geregeld is door *artikel 31*, met alle gevolgen van dien. Dat lijkt zeer onwaarschijnlijk. Weliswaar heeft men er, uit voorzichtigheid wellicht, voor gezorgd dat het Hof van Cassatie binnen vijftien dagen van de voorziening uitspraak deed alsof artikel 31, § 3, tweede lid, van toepassing was. Maar dat zegt eigenlijk niets. Toch kan men niet aannemen dat het arrest, dat het hoger beroep onontvankelijk, d.w.z. volgens de wet niet bestaand, acht, een arrest zou zijn dat de hechtenis handhaaft.

Bovendien leest men in het arrest de volgende passus, waarvan men zich afvraagt op wat hij een antwoord geeft, maar die een waarde op zichzelf heeft: «Que la cour d'appel n'avait pas à respecter le délai prévu à l'article 30, § 3, de ladite loi».

⁹⁷ Cass., 30 maart 1982, *A.C.*, 1981-82, 946; Cass., 16 okt. 1985, AR 4618, *A.C.*, 1985-86, nr. 108; Cass., 20 mei 1986, AR 540, *ibid.*, nr. 578.

⁹⁸ Cass., 17 april 1984, AR 8704, *A.C.*, 1983-84, nr. 485.

⁹⁹ Cass., 21 febr. 1990, AR 8125, *A.C.*, 1989-90, nr. 377.

¹⁰⁰ Cass., 15 april 1981, *A.C.*, 1980-81, 948.

¹⁰¹ Cass., 15 december 1981, *A.C.*, 1981-82, 528.

¹⁰² Noot R.D. onder het in voorgaande noot vermeld arrest.

Wie, met de artikelen 30 en 31 voor ogen, beslist dat artikel 30 niet toepasselijk is, kan toch niet denken dat artikel 31 wel van toepassing is.

72. Die voorziening valt dus buiten het kader van artikel 31; zij wordt beheerst door de *gewone regelen* inzake cassatieberoep. Het was niet nodig binnen vijftien dagen uitspraak te doen. Bovendien had de eiser cassatiemiddelen mogen aanvoeren in principe binnen twee maanden vanaf de inschrijving op de algemene rol maar met inachtneming van acht vrije dagen vóór de terechtzitting. Dat zou hem in feite wel in een moeilijke positie gebracht hebben, nu de bestreden beslissing van 24 april 1991 was en de zittingsdatum 8 mei 1991.

Tot slot een kleine, maar overkoepelende vraag: zou een beklaagde, in het geval van Bultot, er niet beter aan doen zich onmiddellijk in cassatie te voorzien tegen de beschikking van de raadkamer die, bij de verwijzing, zijn voorlopige hechtenis behoudt? Die beslissing is voor geen hoger beroep vatbaar. Ze is dus in laatste aanleg. Men denkt aan cassatieberoep. Is het wel een eindbeslissing? Arresten van handhaving zijn het wel¹⁰³. Het is weinig waarschijnlijk dat het Hof van Cassatie de mogelijkheid van verzoekschrift zou hanteren om te besluiten tot onontvankelijkheid, wegens gebrek aan belang, van het cassatieberoep.

III. REGELING VAN RECHTSGEBIED

73. Moeilijkheden doen zich voor wat betreft het lot van de voorlopige hechtenis bij regeling van rechtsgebied. De wet regelt dit niet¹⁰⁴. Het Wetboek van Strafvordering evenmin. Het wetboek behandelt overigens uitsluitend het positief bevoegdheidsconflict, terwijl in de praktijk, op enkele uitzonderingen na, enkel het negatief conflict zich voordoet, namelijk als een onderzoeksgerecht de zaak verwijst naar een bevoegd geacht vonnisgerecht en dit vonnisgerecht zich onbevoegd verklaart.

De in staat van aanhouding verwezen beklaagde blijft, onder voorbehoud van een ingewilligd verzoekschrift, aangehouden. Het vonnis of arrest van onbevoegdheid verandert daar niets aan. Het probleem ontstaat als het Hof van Cassatie, bij wijze van regeling van rechtsgebied, de verwijzingsbeslissing vernietigt en de zaak naar een bevoegd geacht onderzoeksgerecht verwijst om de rechtspleging te regelen.

74. Men heeft altijd geacht dat de procedure dan, wat de voorlopige hechtenis betreft, teruggeplaatst wordt in de fase waarin ze zich bevond vlak voordat de vernietigde beslissing van verwijzing getroffen werd. Men bevindt zich m.a.w. terug in het gerechtelijk onderzoek dat moet worden afgesloten. Om de positie van de voorlopige hechtenis te bepalen moest men nagaan welke de laatste maandelijkse handhaving door de raadkamer was. Met de nieuwe wet zal dat zijn de laatste maandelijkse handhaving van de raadkamer ofwel het laatste arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling, of van het Hof van Cassatie, in zoverre deze beslissingen nu een eigen, door de wet bepaalde reikwijdte hebben. Men onderzocht dan voor welke periode die titel nog de voorlopige

¹⁰³ J. D'HAENENS, *op.cit.*, nr. 3.

¹⁰⁴ Art. 27 zegt enkel dat een verzoekschrift tot invrijheidstelling kan worden ingediend tijdens het geding tot regeling van rechtsgebied.

hechtenis dekte. Men oordeelt dus praktisch dat de lopende periode voorlopige hechtenis geschorst werd door de beslissing van verwijzing en deze schorsing ophield de dag waarop het Hof van Cassatie die beslissing vernietigt. Volgens de nog beschikbare tijd wordt de voorlopige hechtenis opnieuw gehandhaafd of wordt de rechtspleging geregeld.

Dit systeem, dat uit de logica van de rechtspleging werd opgebouwd, dwingt tot onvoorstelbare evenwichtsoefeningen als de maand voorlopige hechtenis, sedert de laatste beschikking van handhaving, bijna opgebruikt was op het ogenblik dat de rechtspleging geregeld werd. Dan moet een nieuwe verschijning voor de raadkamer, dikwijls de dag zelf van het arrest van het Hof van Cassatie, in ellendige omstandigheden georganiseerd worden. Er werd voorgesteld¹⁰⁵ het reeds verlopen gedeelte van de lopende maand niet af te trekken maar eenvoudig weg te denken, zodat het arrest van regeling van rechtsgebied in elk geval de verdere voorlopige hechtenis voor een volle maand zou dekken. Dit toekomstbeeld is zeker verleidelijk maar, bij afwezigheid van elke wettekst, niet realiseerbaar.

75. Hoe zich deze klassieke procedureverwikkeling in de praktijk voordoet, moge blijken uit een drietal zeer recente voorbeelden.

76. — *Cass.*, 27 februari 1991, AR 8861, in zake Norredine Ait Taleb. De raadkamer had de verdachte, in staat van aanhouding, naar de correctionele rechtbank verwezen voor een paar regelmatig gecorrectionaliseerde misdaden en voor een wanbedrijf. Dit laatste wordt door de rechtbank gerekwalificeerd tot misdaad, zodat de rechtbank zich onbevoegd verklaart. Het Hof van Cassatie regelt het rechtsgebied door vernietiging van de beschikking van verwijzing in zoverre het dat nadien gerekwalificeerd wanbedrijf betreft en verwijst de zaak naar dezelfde raadkamer, anders samengesteld¹⁰⁶.

Indien de voorlopige hechtenis haar grondslag, volgens de termen van het bevel tot aanhouding, zou hebben gevonden in een van de twee gecorrectionaliseerde misdaden, dan was er ingevolge het arrest van het Hof van Cassatie geen enkel probleem geweest, aangezien de vernietiging vreemd zou zijn gebleven aan wat de titel van hechtenis uitmaakte.

Indien, integendeel, de voorlopige hechtenis uitsluitend steunde op het tot misdaad herdoopte wanbedrijf, dan kon men enkel vaststellen dat, nu de verwijzing voor dat feit vernietigd werd, de afzonderlijke beschikking van behoud van de voorlopige hechtenis op dat ogenblik, door caduciteit was aangetast. Hoe «afzonderlijk» deze beschikking ook moge zijn, ze is toch intiem verbonden met de verwijzing zelf, waarop ze steunt en waarvan ze afhangt. Het hierboven geschetst algemeen schema van voortzetting van de voorlopige hechtenis was, in deze hypothese, voorgeschreven.

77. — *Cass.*, 13 maart 1991, AR 8904, in zake Tinchon. De raadkamer had de verdachte voor vier wanbedrijven naar de correctionele rechtbank verwezen en een beschikking tot buitenvervolginstelling verleend voor twee misdaden, precies de twee feiten waarvoor de verdachte zich in voorlopige hechtenis bevond. Bovendien werd nog eens uitdrukkelijk

beslist dat de verdachte in vrijheid gesteld werd. Dat hoefde niet te worden gezegd want het vloeide voort uit de dubbele buitenvervolginstelling. Op het hoger beroep van de procureur des Konings werd een arrest van verwijzing gewezen ook voor de twee misdaden en werd beslist dat de verdachte verder aangehouden bleef. De correctionele rechtbank verklaarde zich onbevoegd omdat de kamer van inbeschuldigingstelling verzuimd had de misdaden te correctionaliseren. Het Hof van Cassatie regelt het rechtsgebied door vernietiging van het arrest van verwijzing en verwijst de zaak naar dezelfde kamer van inbeschuldigingstelling, anders samengesteld.

Bij deze vrij ongewone gang van zaken constateert men dat de verwijzingsrechter door geen enkele termijn gebonden was om uitspraak te doen en dat er van handhaving van de voorlopige hechtenis geen sprake was. Men stond immers opnieuw op de drempel van de vernietigde beslissing. De appelrechter moest dus uitspraak doen over het hoger beroep van de procureur des Konings, zowel tegen de dubbele buitenvervolginstelling als tegen de beschikking van invrijheidstelling. Wat de voorlopige hechtenis betreft, is dat geregeld door artikel 26, § 4, en niet door artikel 30. Voor uitspraak is er dus geen termijn bepaald¹⁰⁷. Als appelrechter moest de kamer van inbeschuldigingstelling niet binnen vijftien dagen uitspraak doen. Als verwijzingsrechter na cassatie moest ze dat evenmin. Het was immers geen rechtspleging op cassatieberoep. Artikel 31, § 4, is niet toepasselijk. Voor een verzoekschrift tot invrijheidstelling, na het arrest van het Hof van Cassatie, was er ten slotte ook geen plaats, nu aan de vereisten van artikel 27 niet was voldaan.

78. — *Cass.*, 7 mei 1991, AR 5508, in zake Wetzels. Na verwijzing door de raadkamer had de correctionele rechtbank zich onbevoegd verklaard omdat een als wanbedrijf gekwalificeerd feit een misdaad bleek te zijn. Bij wijze van regeling van rechtsgebied werd de verwijzing vernietigd en de zaak verwezen naar de kamer van inbeschuldigingstelling.

Vooraleer het Hof van Cassatie zijn arrest wees, was een verzoekschrift tot invrijheidstelling door de kamer van inbeschuldigingstelling verworpen. Van dit arrest kon voor de verdere berekening van de voorlopige hechtenis niet worden uitgegaan, aangezien het niet tijdig was ten opzichte van de beschikking van verwijzing die vernietigd werd. Hier moest de voorlopige hechtenis worden voortgebouwd op de laatste beslissing van handhaving die de nadien vernietigde beschikking van verwijzing voorafging.

79. — Deze materie zou het best door een uitdrukkelijke wettekst geregeld worden. Die zou meteen een oplossing kunnen bieden voor het geval waarin het cassatieberoep wordt ingewilligd dat een aangehouden beklaagde, na zijn veroordeling, richt tegen de beschikking van verwijzing¹⁰⁸. Ook dan valt men terug in het stadium van gerechtelijk onderzoek waarin de voorlopige hechtenis aan maandelijks handhaving onderworpen is.

Raoul DECLERCQ

¹⁰⁵ Marc DE SWAEF, «Over voorlopige hechtenis bij regeling van rechtsgebied», *R.W.*, 1988-89, 460-462.

¹⁰⁶ Wat betreft de keuze van de raadkamer als verwijzingsrechter, zie noot R.D., onder *Cass.*, 19 maart 1991, AR 5342, *A.C.*, 1990-91, nr. 380.

¹⁰⁷ Zie hierboven, nr. 18.

¹⁰⁸ Zie *Cass.*, 29 sep. 1975, *A.C.*, 1976, 133.

RECHTSPRAAK

ARBITRAGEHOF

2 MEI 1991

Voorzitter: mevr. Petry

Rapporteurs: de hh. Martens en De Greve

Advocaten: mrs. Verriest, Le Clercq en Bourtembourg

Grondwet – Gelijkheid – Opschorting, uitstel en probatie

Art. 3 van de wet van 29 juni 1964 schendt art. 6 Gw. niet in zoverre het de politierechtbank niet toestaat de opschorting van de uitspraak te gelasten voor de dader van een of meer misdrijven die met toepassing van art. 4 van de wet van 4 oktober 1967 naar dat gerecht verwezen is.

B. en V.

Arrest nr. 9/91

Bij twee vonnissen, gewezen respectievelijk op 20 december 1989 en 11 januari 1990, heeft de 7e kamer van de Politierechtbank te Brussel aan het Arbitragehof de volgende prejudiciële vraag gesteld:

«Houdt, wanneer toepassing is gegeven aan artikel 4 van de wet van 4 oktober 1967, waarbij aan de hoven en rechtbanken de beoordeling van verzachtende omstandigheden is opgedragen, en de raadkamer een verwijzing heeft gelast, de omstandigheid dat de politierechtbank waarnaar de zaak wordt verwezen voor een of meer misdrijven geen schorsing van de uitspraak krachtens artikel 3 van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie vermag te gelasten, geen schending in van artikel 6 van de Grondwet, aangezien de beklaagde(n), indien geen verwijzing zou zijn gelast, voor dezelfde strafbare feiten om een opschorting van de uitspraak door de correctionele rechtbank had(den) kunnen verzoeken?»

...

B.3. Blijkens de bewoordingen waarin de prejudiciële vraag is gesteld en het onderwerp van het aan feitenrechter voorgelegde geschil, dient het Hof enkel artikel 3 van de wet van 29 juni 1964 in zoverre te toetsen als dat artikel de correctionele rechtbank toestaat de opschorting van de uitspraak te gelasten, terwijl het die mogelijkheid ontzegt aan en de politierechtbank, waarbij een zaak aanhangig is gemaakt krachtens artikel 4 van de wet van 4 oktober 1967.

De partijen kunnen de draagwijdte van de gestelde vragen niet wijzigen of doen wijzigen: hun argumentatie betreffende andere ongrondwettigheden waardoor de wet van 29 juni 1964 zou zijn aangetast, is derhalve niet relevant.

B.4. De grondwettelijke regels van de gelijkheid der Belgen voor de wet en van de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling volgens bepaalde categorieën van personen zou worden ingesteld, voor zover voor het criterium van onderscheid een objectieve en redelijke verantwoording bestaat. Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld met betrekking tot

het doel en de gevolgen van de ter beoordeling staande norm alsmede van de aard van de in het geding zijnde beginselen; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat de aangewende middelen redelijkerwijze niet evenredig zijn met het beoogde doel.

Zoals hierboven reeds is uiteengezet, kunnen, op grond van artikel 3 van de wet van 29 juni 1964, verdachten die voor de correctionele rechtbank zijn verwezen, aanspraak maken op opschorting van de uitspraak, en kunnen zij dat niet wanneer zij bij beschikking van de raadkamer, al is het wegens dezelfde feiten, naar de politierechtbank worden verwezen.

Dat verschil in behandeling naar gelang van het rechtscollege waarvoor verdachten dienen te verschijnen moet, zoals in B.4 is aangegeven, op een objectieve en redelijke verantwoording berusten.

B.6. Door de verdachten die naar de correctionele rechtbank zijn verwezen toe te staan de opschorting van de uitspraak van de veroordelingen te vragen heeft de wetgever diegenen zonder een zwaar strafrechtelijk verleden, die kans maken op beterschap, aan de gevolgen van een veroordeling en een vermelding in hun strafregister en, in voorkomend geval, aan het opzien dat de behandeling op een openbare terechtzitting kan baren, willen onttrekken.

Zonder het gelijkheidsbeginsel te schenden kan de wetgever van de aanspraak op zulk een maatregel uitsluiten de daders van misdrijven die tot een veroordeling leiden waardoor geen declassering wordt opgelopen of waarbij de reclassering niet in het gedrang komt, alsook de beklaagden die tot een zware straf kunnen worden veroordeeld.

B.7. Zoals onder B.3 toegelicht, betreft de vraag uitsluitend de discriminatie waarvan diegene het slachtoffer mocht zijn, aan wie een wanbedrijf ten laste is gelegd dat met toepassing van artikel 4 van de wet van 4 oktober 1967 door de raadkamer is gecontraventionaliseerd.

B.8. Wie een gecontraventionaliseerd wanbedrijf ten laste is gelegd wordt in ruime mate gelijkgesteld met degene wie een overtreding ten laste is gelegd en hij geniet dezelfde behandeling als deze laatste: hij verschijnt voor de politierechtbank en niet voor de correctionele rechtbank, hij kan enkel lichte straffen oplopen en hij geniet kortere verjaringstermijnen. Het gelijkheidsbeginsel eist niet dat hij bovendien over de mogelijkheid zou kunnen beschikken om de opschorting van de uitspraak van de veroordeling te vragen, welke mogelijkheid de wet voorbehoudt aan diegenen die voor de correctionele rechtbank verschijnen. Mocht hij die wegens een in een overtreding omgezet wanbedrijf wordt vervolgd bovendien voor de politierechtbank om de opschorting van de uitspraak van de veroordeling kunnen vragen, dan zou hij onder een gunstiger regeling vallen dan degene die wegens een overtreding wordt vervolgd.

B.9. Doordat de wetgever ervan uitging dat er geen aanleiding is om in geval van lichtere misdrijven opschorting van de uitspraak toe te staan, heeft hij daders van een wanbedrijf en van een overtreding of van een in een overtreding omgezet wanbedrijf aan een verschillende behandeling onderworpen die steunt op een objectief en redelijk onderscheid tussen de twee categorieën van beklaagden.

De aangelegde maatstaf staat niet los van het streefdoel. De door de wetgever genomen regeling is niet onevenredig met die doelstelling.

B.10. De auteurs van de memories betwisten de pertinentie van de redenen waarom de wetgever de politierechtbank er niet eens toe heeft gemachtigd de gewone opschorting van de uitspraak te gelasten.

Hiermee wordt geen ongelijke behandeling aangeklaagd die enkel de categorie van personen zou treffen wie een gecontraventionaliseerd wanbedrijf is ten laste gelegd.

Het komt het Hof niet toe te beoordelen of het opportuun zou zijn dat de politierechtbanken in het algemeen bevoegd zouden zijn de uitspraak van een veroordeling op te schorten.

Om die redenen, zegt het Hof voor recht: artikel 3 van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, schendt artikel 6 van de Grondwet niet, in zoverre het de politierechtbank niet toestaat de opschorting van de uitspraak te gelasten voor de dader van een of meer misdrijven die met toepassing van artikel 4 van de wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden naar dat gerecht is verwezen.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 4 DECEMBER 1990

Voorzitter: de h. Boon

Rapporteur: de h. De Peuter

Openbaar ministerie: de h. Tillekaerts

Advocaten: mrs. Mondelaers en De Gryse

Stedebouw — 1. Vordering tot herstel van de plaats in de vorige staat — Beoordelingsbevoegdheid van de rechter — 2. Dwangsom — Verbeurte na een termijn van zes maanden — Draagwijdte

1. *Het behoort tot de bevoegdheid van de rechterlijke macht de vordering van de gemachtigde ambtenaar op haar externe en interne wettigheid te toetsen en te onderzoeken of ze strookt met de wet dan wel op machtsoverschrijding berust, terwijl het niet aan de rechter staat de opportuniteit van die vordering te beoordelen.*

2. *De appelrechter die, na veroordeling van de beklaagde tot herstel van de plaats in de vorige staat binnen zes maanden na het in kracht gewijsde gaan van het arrest, hem veroordeelt om aan de burgerlijke partij een dwangsom te betalen per dag vanaf het verstrijken van die termijn, beslist aldus slechts, met toepassing van art. 1385bis, laatste lid, Ger.W., dat de beklaagde pas na verloop van de vermelde termijn de dwangsom zal kunnen verbeuren. Die beslissing doet geen afbreuk aan het vereiste van art. 1385bis, derde lid, Ger.W.*

J. en V. t/ Het Vlaamse Gewest

Gelet op het bestreden arrest, op 2 maart 1989 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

A. In zoverre de voorzieningen gericht zijn tegen de beslissingen op de rechtsvordering van het openbaar ministerie:

a. waarbij de eisers tot een boete, vervangende gevangenisstraf en in kosten van die rechtsvordering zijn veroordeeld:

Overwegende dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen in acht zijn genomen en de beslissing overeenkomstig de wet is gewezen;

b. waarbij de eisers tot herstel van de plaats in de vorige staat worden veroordeeld:

Over het tweede en het derde middel samen:

het tweede, gesteld als volgt: Door het arrest wordt beslist dat in casu de burgerlijke partij over geen andere mogelijkheid beschikt dan te vorderen dat de plaats in de vorige toestand hersteld wordt. Om dit te staven wordt verwezen naar artikel 65, § 3, van de wet van 29 maart 1962 op de ruimtelijke ordening en stedebouw. Dit artikel bepaalt volgens het arrest in welke gevallen het principe van de meerwaarde kan worden toegepast, zodat er zeker geen sprake kan zijn van willekeur aan de kant van de burgerlijke partij bij het vorderen van bepaalde maatregelen. Door aldus te motiveren schendt het bestreden arrest artikel 65 van de wet van 29 maart 1962 op de ruimtelijke ordening en stedebouw. Artikel 65, §, voorziet immers in niet minder dan drie mogelijkheden bij een bouwmisdrijf: herstel van de plaats in de oorspronkelijke toestand, het uitvoeren van aanpassingswerkzaamheden of het betalen van een meerwaarde verkregen door het goed ten gevolge van een overtreding. Zowel het openbaar ministerie, de gemachtigde ambtenaar van stedebouw en het college van burgemeester en schepenen, als het Vlaamse Gewest hebben dus keuzemogelijkheden, in tegenstelling met hetgeen het arrest doet veronderstellen. Artikel 65, § 3, regelt het stelsel van de transactie, maar dit werd niet gevraagd door de eisers: zij vroegen de eventuele betaling van een meerwaarde verkregen door het goed ten gevolge van een overtreding. Artikel 65, § 3, bepaalt ten slotte in welke gevallen een transactie mogelijk is. Het arrest heeft deze mogelijkheid geweigerd te onderzoeken, zonder tevens bijkomend te onderzoeken of de wettelijke voorwaarden van artikel 65, § 3, al dan niet vervuld waren. Aldus schendt het arrest ook artikel 97 van de Grondwet door een onvoldoende, en niet controleerbare motivering,

het derde, gesteld als volgt: De rechterlijke macht heeft controle op de herstelmaatregelen die gevorderd worden in het kader van de wet op ruimtelijke ordening en stedebouw. Dit controlerecht heeft een inhoudelijke betekenis en betreft de maatregel die gevorderd wordt als dusdanig. De rechterlijke macht schiet in haar controletaak te kort indien ze er zich toe beperkt vast te stellen dat de administratie en het Vlaamse Gewest een voldoende belang hadden als dusdanig bij het vorderen van een herstelmaatregel. Er dient tevens onderzocht te worden bij betwisting of de gevorderde herstelmaatregel paste in het kader van de opdracht van het bestuur een goede ruimtelijke en stedebouwkundige ordening uit te bouwen. Door dit in casu in aanwezigheid van de nadrukkelijke conclusie van de eisers niet te hebben onderzocht schendt het arrest de artikelen 92 en 97 van de Grondwet, artikel 107 van de Grondwet en artikel 6.1 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens (R.W., 1988-89, «De herstelmaatregelen inzake stedebouw», 1000 e.v., inz. 1006):

Overwegende dat het tot de bevoegdheid van de rechterlijke macht behoort de vordering van de gemachtigde amb-

tenaar op haar externe en interne wettigheid te toetsen en te onderzoeken of ze strookt met de wet dan wel op machts-overschrijding of machtsafwendings berust, terwijl het niet aan de rechter staat de opportuniteit van die vorderingen te beoordelen;

Overwegende dat de appelrechters oordelen: «dat (de eisers) enerzijds toegeven dat de burgerlijke partij beschikt over een aantal middelen om aan de bouwvoertreding een einde te maken, maar anderzijds stellen dat de burgerlijke partij niet willekeurig mag beslissen welk middel daartoe zal worden aangewend: onder andere herstel of betaling van een meerwaarde; dat (de eisers) aanbieden een meerwaarde te betalen; dat artikel 65 van de wet inzake ruimtelijke ordening de rechter geen vrije keuze laat welke maatregelen uitgesproken dienen te worden om een einde te maken aan de overtredingen; dat in § 3 van voormeld artikel bepaald wordt in welke gevallen het principe van de meerwaarde kan worden toegepast, zodat er zeker geen sprake kan zijn van willekeur aan de kant van de burgerlijke partij bij het vorderen van bepaalde maatregelen; dat de aard van de in concreto door (de eisers) gepleegde overtredingen de burgerlijke partij niet toestaan haar vordering te beperken tot de betaling van een meerwaarde door beklaagden; dat in casu de burgerlijke partij over geen andere mogelijkheid beschikt dan te vorderen dat de plaats in de vorige staat zal worden hersteld; dat de burgerlijke partij uit voormelde wet zelf haar recht put het herstel te vorderen en dus wel over een voldoende belang beschikt; dat uit het voorgaande voldoende blijkt dat de burgerlijke partij bij het uitoefenen van haar vordering geen misbruik van haar recht maakt»;

Overwegende dat de appelrechters met die motivering niet ontkennen dat artikel 65 van de Stedebouwwet verschillende mogelijkheden van herstel bepaalt; dat zij te kennen geven dat de rechter geen vrije keuze heeft bij het bevelen van dat herstel en dat de derde paragraaf van voornoemd artikel de gevallen omschrijft waarin «het principe van de meerwaarde kan worden toegepast»;

Overwegende dat de appelrechters oordelen dat de aard van de in concreto door de eisers gepleegde overtreding bepalend is geweest voor de keuze van de vorm van herstel en niet een willekeurige beslissing van de tot vorderen gerechtigde persoon zodat te dezen geen misbruik van recht aangewend werd;

Dat de appelrechters zodoende het verweer van de eisers beantwoorden en hun beslissing naar recht verantwoorden;

Dat de middelen niet kunnen worden aangenomen;

...

B. In zoverre de voorzieningen gericht zijn tegen de beslissingen op de tegen hen gerichte civielrechtelijke vorderingen van de verweerder het Vlaamse Gewest:

a. waarbij de eisers tot herstel van de plaats in de vorige staat worden veroordeeld:

Over het tweede en het derde middel:

Overwegende dat de middelen om de redenen vermeld in het antwoord op dezelfde middelen, weergegeven onder de rubriek A.b hiervoren, niet kunnen worden aangenomen;

b. waarbij de eisers veroordeeld worden tot het betalen van een dwangsom:

Over het eerste middel, als volgt gesteld: Het arrest van 2 maart 1989 van het Hof van Beroep te Antwerpen bevestigt in alle beschikkingen een vonnis van 11 oktober 1988 gewen-

zen door de Correctionele Rechtbank te Hasselt. Door dat vonnis werden de eisers solidair veroordeeld om te betalen aan de burgerlijke partij een dwangsom van 1.000 frank per dag vanaf de dag volgend op het verstrijken van voormelde termijn van zes maanden. Bedoeld werd een termijn van zes maanden binnen het in kracht van gewijsde treden van het vonnis van de Correctionele Rechtbank te Hasselt. Deze beschikking werd volledig overgenomen door het arrest van 2 maart 1989. Door aldus te oordelen schendt het bestreden arrest artikel 1385bis van het Gerechtelijk Wetboek. Een dwangsom kan immers slechts verschuldigd zijn na betekening van een vonnis of arrest, en niet na het louter in kracht van gewijsde treden van een vonnis of arrest. De betekening is een essentiële vorm- en grondvoorwaarde om de dwangsom effectief te laten lopen:

Overwegende dat het arrest, met bevestiging van het beroepen vonnis, de eisers veroordeelt als weergegeven in het middel; dat het zodoende, met toepassing van artikel 1385bis, laatste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, enkel beslist dat de eisers pas na verloop van de aangewezen termijn, zijnde te dezen zes maanden na het in kracht van gewijsde treden van het bestreden arrest, de dwangsom zullen kunnen verbeuren; dat die beslissing geen afbreuk doet aan het vereiste van het derde lid van die wetsbepaling;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

...

NOOT – Het toezicht van de hoven en rechtbanken op de door de bevoegde overheden gevorderde herstelmaatregel

1. Artikel 65, § 1, van de Stedebouwwet van 29 maart 1962, als gewijzigd door de wet van 22 december 1970, bepaalt welke herstelmaatregelen op vordering van de gemachtigde ambtenaar of van het college van burgemeester en schepenen door de rechter worden bevolen. Het gaat om het herstel van de plaats in de vorige staat, de uitvoering van bouwwerken of aanpassingswerken, of de betaling van een geldsom gelijk aan de meerwaarde die het goed door het misdrijf heeft verkregen. De mogelijkheid om een andere maatregel dan het herstel in de vorige plaats te vorderen bestaat evenwel enkel wanneer ter zake een akkoord bestaat tussen de gemachtigde ambtenaar en het college van burgemeester en schepenen. Het herstel in de vorige plaats moet immers beschouwd worden als de maatregel die in het licht van de goede ruimtelijke ordening doorgaans het meest is aangewezen (Zie «De herstelmaatregelen inzake stedenbouw», *R.W.*, 1989-90, (1001), 1008).

2. De hoven en de rechtbanken gaan er meestal van uit dat de rechter bevoegd is om toe te zien op de interne en externe wettigheid van de beslissing om een bepaalde herstelmaatregel te vorderen (zie Antwerpen, 8 januari 1982, *Pas.*, 1982, II, 30; Bergen, 20 januari 1982, *J.T.*, 1982, 481, met noot J. Sace; Brussel, 17 april 1985, *R.W.*, 1986-87, 739; Bergen, 20 juni 1989, *Rev.Not.B.*, 1990, 507). Ook de Raad van State lijkt die visie bij te vallen (zie *R.v.St.*, 21 september 1982, *R.W.*, 1983-84, 1284, met noot W. Lambrechts; *R.v.St.*, 18 juni 1987, *R.W.*, 1987-88, 816, met noot W. Lambrechts).

3. Een arrest van het Hof van Cassatie van 18 april 1985 besliste evenwel dat de met toepassing van artikel 65, § 1, genomen beslissing die de keuze van de bevoegde overheid tot uiting brengt, «geen besluit of verordening is in de zin

van artikel 107 van de Grondwet». Die vordering maakt immers deel uit van de gerechtelijke procedure zodat de rechter over de ontvankelijkheid en gegrondheid ervan uitspraak zal moeten doen (Cass., 18 april 1985, *A.C.*, 1984-85, 1111). Niettemin oordeelde het Hof dat, wanneer het college van burgemeester en schepenen en/of de gemachtigde ambtenaar een herstelmaatregel vorderen, de rechter «in de regel die maatregel moet bevelen». De keuze met betrekking tot de herstelmaatregel impliceert immers «een stedenbouwkundige beoordeling van de goede plaatselijke ordening (...) en behoort tot de discretionaire bevoegdheid van de bestuurs-overheid». Enkel een onderzoek naar de eventuele onevenredigheid tussen de gevorderde herstelmaatregel en de ernst van de overtreding werd door het Hof van Cassatie niet uitgesloten. Die onevenredigheid zou dan evenwel moeten blijken uit «andere elementen dan die welke tot de uitsluitende beoordelingsbevoegdheid van het gemachtigde bestuur behoren».

4. Het arrest van het Hof van Cassatie van 18 april 1985 heeft het voorwerp uitgemaakt van heel wat kritiek (zie Hu-beau, B., m.m.v. Peremans, R., *De sanctionering van stedenbouwmisdrijven*, Die Keure, 1990; Orban de Xivry, E., «Les sanctions administratives en droit de l'environnement en Région wallonne», in *La répression des infractions en matière d'environnement ... en Région wallonne*, Jadot, B. (red.), Brugge, Die Keure, 1988, 17; D'Hooghe, D., «De herstelmaatregelen inzake stedenbouw», *R.W.*, 1988-89, (1001), 1006). Meer bepaald rees de vraag of dit standpunt wel verenigbaar was met artikel 92 van de Grondwet en artikel 6.1 van het E.V.R.M. De uitspraak over een geschil betreffende een burgerlijk recht moet immers uit meer bestaan dan uit een loutere bekrachtiging door de rechter van een administratieve beslissing.

5. Het hierboven gepubliceerde arrest van 4 december 1990 komt gelukkig terug op het standpunt dat in het arrest van 18 april 1985 werd verdedigd. Het Hof van Cassatie erkent thans uitdrukkelijk dat «het tot de bevoegdheid van de rechterlijke macht behoort de vordering van de gemachtigde ambtenaar op haar externe en interne wettigheid te toetsen en te onderzoeken of ze strookt met de wet dan wel op machtoverschrijding of machtsafwending berust».

6. De hoven en rechtbanken zijn derhalve bevoegd om toe te zien of de beslissing van de administratie om een bepaalde herstelmaatregel te vorderen berust op en gerechtvaardigd wordt door de vereisten van de goede ruimtelijke ordening. Wanneer de rechter vaststelt dat de beslissing genomen is op grond van motieven die vreemd zijn aan de ruimtelijke ordening of dat, ook al zijn omtrent de goede ruimtelijke ordening verschillende opvattingen mogelijk, de door de administratie gehuldigde opvatting «kennelijk onredelijk» is, zal hij de overheidsbeslissing overeenkomstig artikel 107 van de Grondwet onwettig moeten verklaren zodat er geen gevolg aan kan worden gegeven. De rechter is evenwel niet bevoegd om de opportuniteit van de vordering te beoordelen.

7. De mogelijkheid om toe te zien op de keuze van de door de gemachtigde ambtenaar en/of het college van burgemeester en schepenen gevorderde herstelmaatregel houdt niet in dat de rechter tussen de mogelijke herstelmaatregelen vrij kan kiezen. De onwettigheid van de door het bestuur gekozen herstelmaatregel zal enkel tot gevolg hebben dat de rechter die maatregel niet zal bevelen. De eventuele aan-

spraken van de mogelijks benadeelde derden worden er dan niet meer door beperkt.

David D'Hooghe
Assistent K.U. Leuven

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 17 DECEMBER 1990

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: de h. Verheyden

Openbaar ministerie: de h. Leclercq

Advocaten: mrs. Kirkpatrick, Simont en Van Ommeslaghe

Arbeidsongeval – Overheidspersoneel – Rechtsvordering tegen aansprakelijke derde – Wetsbepalingen – Aard – Openbare orde

De bepalingen van de Arbeidsongevallenwet Overheidspersoneel betreffende de rechten die de getroffene of zijn rechthebbende, alsmede degene die in de rechten is getreden, kan doen gelden tegen de voor het ongeval aansprakelijke derde en diens verzekeraar, raken de openbare orde niet en zijn niet van dwingend recht.

Brusselse Agglomeratie en N.V. D. t/ D. en Stad Brussel

Gelet op het bestreden arrest, op 22 december 1988 door

het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het tweede middel: schending van de artikelen 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 3, 4, 14 van de wet van 3 juli 1967 betreffende de schadevergoeding voor arbeidsongevallen, voor ongevallen op de weg naar en van het werk en voor beroepsziekten in de overheidssector (zoals zij is gewijzigd bij de wet van 13 juli 1973),

doordat het arrest vaststelt dat «de vorderingen van R.D. en van de Stad Brussel strekken tot vergoeding van de schade ten gevolge van een ongeval dat op 4 juni 1975 is overkomen aan de onderwijzeres R.D., toen zij zich op de weg naar en van het werk bevond» en a) op de vordering van mevr. D. tegen de eiseressen tot vergoeding van de schade die zij, in haar beroep, ten gevolge van haar gedeeltelijke blijvende arbeidsongeschiktheid heeft geleden, beslist dat «de getroffene gedurende de periode vóór het pensioen een fysico-morele schade heeft geleden waarvoor zij vergoeding kan vorderen» en dat «bij die schade rekening moet worden gehouden met de gestorte wedde en met het aantal dagen dat zij heeft gewerkt» en dienaangaande de heropening van de debatten beveelt, en b) op de vordering van de Stad Brussel die in de rechten is getreden van de getroffene tegen de tweede eiseres, deze veroordeelt tot betaling van 311.899 frank, dit is het gekapitaliseerd bedrag van de door de Stad Brussel aan mevr. D. toegekende lijfrente, met aftrek van het voorschot van 100.000 frank dat door de tweede eisers was betaald, alsmede van 93.807 frank, dit is het gekapitaliseerd bedrag van de door de Stad Brussel aan mevr. D. toegekende bijkomende rente, op grond dat «die bedragen verschuldigd zijn en niet gelijkstaan met die welke zijn toegekend aan de getroffene, die alleen vergoeding vordert en

deze in beginsel alleen verkrijgt voor een extraprofessionele en morele schade en voor een fysico-morele schade ten gevolge van haar grotere inspanning bij de uitoefening van haar beroep toen ze werkte, zodat zij de schade van de Brusselse Agglomeratie en van de verzekeraar heeft beperkt», terwijl, (...)

Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan niet blijkt dat de eiseressen vóór de feitenrechtters hebben betoogd dat de vergoeding van de «fysico-morele» schade die de eerste verweerster tijdens de gedeeltelijk blijvende arbeidsongeschiktheid heeft geleden, tot gevolg had dat de volgens het gemene recht toegekende schadevergoeding wordt samengevoegd met de vergoedingen, bedoeld in de wet van 3 juli 1967, alsook dat de eiseressen worden veroordeeld om dezelfde schade tweemaal te vergoeden;

Dat het middel berust op de bepalingen van voormelde wet betreffende de rechten die de getroffene of zijn rechthebbers, alsmede de rechtspersoon of de instelling die in de rechten is gereden, kan doen gelden tegen de voor het ongeval aansprakelijke derde en diens verzekeraar, en ook op de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek is gegrond;

Dat, zoals de eerste verweerster in een middel van niet-ontvankelijkheid aanvoert, aangezien die wetsbepalingen de openbare orde niet raken en evenmin dwingend recht zijn, het middel nieuw en derhalve niet ontvankelijk is;

...

NOOT – In dezelfde zin, wat betreft de artt. 46 en 47 Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971, Cass., 27 februari 1989, *R.W.*, 1988-89, 1191, concl. adv.-gen. Lenaerts.

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER – 14 JANUARI 1991

Voorzitter: de h. Marchal

Rapporteur: de h. Verheyden

Openbaar ministerie: de h. Leclercq

Advocaat: mr. Draps

Leerovereenkomst – Loondienst – Leerling – Aansprakelijkheid – Zware schuld – Begrip

Uit de vaststellingen dat wat de leerling deed zo erg was dat hij de gevolgen ervan moest beseffen, en de erdoor veroorzaakte schade voorzienbaar was, kan de rechter wettig afleiden dat die leerling zware schuld treft in de zin van art. 17 Leerovereenkomstenwet 1983.

F. t/ C.

Gelet op het bestreden vonnis, op 2 juni 1989 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Bergen;

Over het middel: schending van artikel 19 van de wet van 19 juli 1983 op het leerlingwezen voor beroepen uitgeoefend door werknemers in loondienst;

*doordat het bestreden vonnis de rechtsvordering van verder gegrond verklaart op basis van de eigen aansprakelijkheid van David R. en eiseres en haar gewezen echtgenoot, Michel R., bijgevolg veroordeelt om hem in hun hoedanigheid van wettelijke vertegenwoordigers van David R., 48.932 frank te betalen, plus de gerechtelijke interest en de gerechtskosten van beide instanties, op grond: «dat, volgens artikel 19 van de wet op de leerovereenkomst, de leerling ten aanzien van derden enkel aansprakelijk is voor bedrog of zware schuld, en voor lichte schuld enkel aansprakelijk is als die bij hem eerder gewoonlijk dan toevallig voorkomt; 'als zware schuld moet worden aangemerkt de schuld van degene die, hoewel hij de schade voorziet of had moeten voorzien, de daad verricht zonder dat hij de gevolgen ervan heeft gewild' (Dalcq, *Traité de la responsabilité civile*, I, nr. 277); dat het feit dat een jongeman van 17 jaar, die ontegenzeggelijk voldoende onderscheidingsvermogen heeft, zonder toelating in het voertuig van een derde stapt terwijl hij helemaal geen voertuig kan besturen en de motor aanzet terwijl de wagen in versnelling stond, voor hem een zware schuld oplevert; dat David R. zodoende, immers, de gevolgen van zijn daad diende te voorzien, ook al had hij ze niet gewild».*

terwijl «zware schuld», in de zin van artikel 19, niet moet worden beschouwd als elke schuld waarvan de betrokkene de gevolgen heeft voorzien of moest voorzien, ook al heeft hij ze niet gewild, nu het feit dat de schade voorzienbaar is ook een voorwaarde is om te zeggen dat aan de veroorzaker van de schade een lichte schuld te wijten is; onder «zware schuld» moet worden verstaan de schuld van degene die zijn verbintenis niet heeft uitgevoerd met de zorg die iedereen eraan besteedt, de zo grove schuld dat zij niet verschoonbaar is; het bestreden vonnis, door «zware schuld» naar recht te omschrijven als zijnde «de schuld van degene die, hoewel hij de schade voorziet of had moeten voorzien, de daad verricht zonder dat hij de gevolgen ervan heeft gewild», en door, met toepassing van die omschrijving, te beslissen dat David R. zware schuld treft, omdat hij «de gevolgen van zijn daad moest voorzien», voormeld artikel 19 schendt:

Overwegende dat het vonnis oordeelt dat «het feit dat een jongeman van 17 jaar die ontegenzeggelijk voldoende onderscheidingsvermogen heeft, zonder toelating in het voertuig van een derde stapt terwijl hij helemaal geen voertuig kan besturen en de motor aanzet terwijl de wagen in versnelling stond, voor hem een zware schuld oplevert; dat David R. zodoende immers de gevolgen van zijn daad diende te voorzien, ook al had hij ze niet gewild»;

Dat de appelrechter zich zodoende niet alleen, zoals het middel het zou willen doen voorkomen, heeft gebaseerd op het enkele feit dat de schade voorzienbaar was, maar bovendien erop wijst dat wat de betrokkene gedaan heeft, naar zijn oordeel, zo erg was dat hij de gevolgen ervan had moeten beseffen;

Dat de appelrechter daaruit heeft kunnen afleiden dat de zoon van eiseres zware schuld treft en zijn beslissing naar recht verantwoordt;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

...

NOOT – Zie ook art. 18 A.O.W.

HOF VAN CASSATIE*3e KAMER – 14 JANUARI 1991*

Voorzitter: de h. Soetaert

Rapporteur: de h. Marchal

Openbaar ministerie: de h. Leclercq

Advocaat: mr. Simont

Werkloosheid – Recht op uitkeringen – Jonge werknemer – Wachtijd – Aanvang – Studie met volledig leerplan

De periode van arbeid in loondienst of inschrijving als werkzoekende die verstreken moet zijn voor de aanvraag tot werkloosheidsuitkeringen van de jonge werknemer die zijn studie of leertijd heeft beëindigd, begint pas te lopen onder meer na het stopzetten van de hogere studie met volledig leerplan die hij heeft aangevat na het beëindigen van een studie van de hogere secundaire graad met een volledig leerplan.

R.V.A. t/ M.

Gelet op het bestreden arrest, op 10 januari 1989 door het Arbeidshof te Luik gewezen;

Overwegende dat blijkt uit artikel 124, eerste lid, van het koninklijk besluit van 20 december 1963, gewijzigd bij het koninklijk besluit van 12 april 1983, dat de periode van arbeid in loondienst of inschrijving als werkzoekende, bedoeld in 3° van dat lid, die verstreken moet zijn vóór de aanvraag tot werkloosheidsuitkering van de jonge werknemer die zijn studie of leertijd heeft beëindigd, pas begint te lopen na het einde van de in 1° en 2° bedoelde studie of leertijd, of na het behalen van een einddiploma of een eindgetuigschrift voor de centrale examencommissie, dat wil zeggen wanneer de jonge werknemer ofwel zijn studie met een volledig leerplan van de hogere secundaire cyclus, of de andere studie, of de onder 1° bedoelde leertijd heeft beëindigd, of een einddiploma of een eindgetuigschrift heeft behaald voor de centrale examencommissie, ofwel geen studie met volledig leerplan meer volgt, als bedoeld sub 2°, omdat alle activiteiten opgelegd door het studieprogramma beëindigd zijn, of omdat hij er zelf een einde aan gemaakt heeft en geen andere leertijd in de zin van 1° meer doormaakt;

Dat daaruit volgt dat de studie met een volledig leerplan bedoeld sub 2°, die is welke de jonge werknemer heeft aangevat na het beëindigen van de studie bedoeld in 1°, inzonderheid de studie met een volledig leerplan van de hogere secundaire cyclus;

Overwegende dat het arrest die bepaling schendt door te beslissen «dat het recht op werkloosheidsuitkering steeds begint te lopen vanaf het einde van de studie van de hogere secundaire cyclus» en «dat er geen rekening dient te worden gehouden met de hogere studie en met het indienen van een eventuele scriptie»;

...

HOF VAN CASSATIE*3e KAMER – 29 JANUARI 1991*

Voorzitter-rapporteur: de h. D'Haenens

Openbaar ministerie: de h. du Jardin

Advocaat: mr. Martens

1. Rechterlijke organisatie – Onverenigbaarheid – Cumulatie van ambten – 2. Mensenrechten – Onpartijdige rechter

1. De rechter die als enige rechter op verzoek van de beklaagde met toepassing van art. 91, tweede lid, Ger.W. de zaak verwijst naar een kamer met drie rechters en die in die kamer zelf zitting neemt, is geen rechter die bij het uitoefenen van een ander rechterlijk ambt reeds kennis genomen heeft van de zaak.

2. Uit de enkele omstandigheid dat een beklaagde, gebruik makend van het recht dat hem door art. 91, tweede lid, Ger.W. wordt toegekend, de verwijzing van de zaak naar een kamer met drie rechters heeft gevraagd en dat in die kamer ook zitting neemt de rechter die als enige rechter de verwijzing heeft gelast, valt niet af te leiden dat die rechtbank wegens haar samenstelling geen onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie is in de zin van art. 6, lid 1, E.V.R.M.

B. t/ Belgische Staat e.a.

I. In zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissing op de strafvordering tegen eiser:

Over het eerste middel: schending van de artikelen 292 en 195 van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat het arrest het hoger beroep van eiser tegen het vonnis van de Correctionele Rechtbank te Kortrijk, zevende kamer, van 5 januari 1987, waarbij werd beslist de zaak met dezelfde samenstelling (dit is met inbegrip van de voorzitter die de zaak als alleenrechtsprekend rechter op vraag van eiser naar een kamer met drie rechters had verwezen) verder te behandelen, als ongegrond verwerpt;

terwijl, krachtens artikel 292, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, elk vonnis dat wordt gewezen door een rechter die vroeger bij het uitoefenen van een ander rechterlijk ambt reeds kennis genomen heeft van de zaak, nietig is, en uit artikel 195 van dat wetboek voortvloeit dat de ambten van «alleenrechtsprekend rechter» en dat van «rechter die zitting houdt in een meervoudig samengestelde kamer» van elkaar te onderscheiden rechterlijke ambten uitmaken, zodat, het arrest, door het afwijzen van het hoger beroep van eiser, de artikelen 292 en 195 van het Gerechtelijk Wetboek schendt:

Overwegende dat de rechter in de rechtbank van eerste aanleg, aangewezen om zitting te houden als enige rechter, geen rechterlijk ambt uitoefent onderscheiden van dat van de rechter in dezelfde rechtbank die zitting neemt in een kamer met drie rechters;

Overwegende dat daaruit volgt dat de rechter die als enige rechter, op verzoek van de beklaagde, met toepassing van artikel 91, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, de zaak verwijst naar een kamer met drie rechters en die in die kamer zelf zitting neemt, geen rechter is die bij het uitoefenen

fenen van een ander rechterlijk ambt reeds kennis heeft genomen van de zaak;

Dat het middel faalt naar recht;

Over het tweede middel: schending van de artikelen 97 van de Grondwet en 6, lid 1, E.V.R.M. en miskenning van het recht van verdediging;

...

Overwegende dat uit de enkele omstandigheid dat een beklagde, gebruik makend van het recht dat hem door artikel 91, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek is toegekend, de verwijzing van de zaak vraagt naar een kamer met drie rechters en dat in die kamer ook zitting neemt de rechter die als enige rechter de verwijzing heeft gelast, niet valt af te leiden dat die rechtbank wegens haar samenstelling geen onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie zou zijn in de zin van artikel 6, lid 1, van het verdrag en dat zijn recht van verdediging zou zijn miskend;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

...

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 31 JANUARI 1991

Voorzitter: de h. Sace

Rapporteur: mevr. Charlier

Openbaar ministerie: de h. Velu, eerste advocaat-generaal

Advocaten: mrs. De Bruyn en Gérard

Onteigening — 1. Schade uit het gebruik waartoe het onteigende goed bestemd is — 2. Interest op door onteigenaar geconsigneerd bedrag

1. Geen recht op vergoeding kan krachtens art. 11 Gw. toegekend worden voor schade die bestaat in een waardevermindering van een niet onteigend perceel welke niet te wijten is aan de ontzetting van de eigendom van de in te nemen grond, maar aan het gebruik waartoe de onteigenaar die grond bestemt.

2. Wanneer de onteigenaar ingevolge de artt. 9 en 15 van de Onteigeningswet Autosnelwegen de door de rechter vastgestelde bedragen gedeponereerd heeft in de Depositio- en Consignatiekas, kan de onteigende ze afhalen, voor zover hij de voorwaarden van de vermelde artikelen in acht neemt.

Onwettig is het arrest dat op de geconsigneerde bedragen interest toekent op de enkele grond dat de consignatie niet als betaling gold.

Wegenfonds t/ B. en J.

Gelet op het bestreden arrest, op 7 december 1988 door het Hof van Beroep te Luik gewezen;

Over het eerste middel: schending van de artikelen 11 van de Grondwet, 1, 2, 7, 11 van de wet van 17 april 1835 op de onteigening ten algemenen nutte, 3, 8 en 14 van de wet betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte, vervat in artikel 5 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de onteigening ten algemenen nutte en de concessies voor de bouw van autosnelwegen,

doordat het arrest aan de verweerders een vergoeding van 197.000 frank wegens «waardevermindering van de rest van het perceel» toekent, op grond «dat de deskundige op blz. 5 van zijn verslag schrijft dat 'de oorspronkelijke plans voor de toegang tot de brug nr. 28, om technische redenen, door het Bestuur der Wegen in 1971 zijn gewijzigd. Het voornaamste gevolg daarvan is dat: — de rijbaan veel hoger ligt ten opzichte van het perceel, — het zicht in de richting van de brug nr. 28 aanzienlijk verminderd is; — de rijbaan in vier rijstroken is ingedeeld met, om veiligheidsredenen, een middenberm tegenover de weg naar Warisoulx»; dat de waardevermindering van de rest van het perceel aan iets anders dan alleen de versnippering of verkleining te wijten kan zijn; dat men dus in beginsel niet kan ontkennen dat het werk een weerslag heeft op de rest van het perceel; dat de schade ten gevolge van het werk waarvoor wordt onteigend, een rechtstreeks en onmiddellijk gevolg is van de onteigening; dat zulks inderdaad te dezen het geval is: de onteigening heeft plaatsgehad na de wijziging van de plans voor de toegang tot de brug nr. 28, en onder meer met het oog op het plaatsen van afvoerriolen voor het oppervlaktewater (blz. 6 van het deskundigenverslag); dat in elk geval een vergoeding verschuldigd kan zijn als bestaande toegangsmogelijkheden verdwijnen of beperkt worden, zoals zulks te dezen het geval is; dat de overheid ongetwijfeld het volste recht heeft het tracé van een weg in het algemeen belang te wijzigen, maar ze een vergoeding verschuldigd is als zij zodoende aan de aanwonende grote schade toebrengt; dat de deskundige toegeeft 'dat niet kan worden geloofchend dat het als bouwgrond aangemerkte terrein wegens de toegangsmoeilijkheden, als gevolg van de beslissingen van het Bestuur der Wegen, in waarde is verminderd» en de geleden schade op 197.000 frank raamt»,

...

Overwegende dat de vordering ex artikel 11 van de Grondwet strekt tot betaling van de vergoedingen die door de onteigenaar verschuldigd zijn tot herstel van alle schade die de onteigende door de ontzetting van zijn eigendomsrecht heeft geleden;

Overwegende dat het arrest onder de titel «waardevermindering van het niet onteigend gedeelte van het perceel» vaststelt dat de wijziging door het Bestuur der Wegen van de oorspronkelijke plans voor de toegang tot de brug nr. 28 tot gevolg heeft dat «de rijbaan veel hoger ligt ten opzichte van het perceel, het zicht in de richting van de brug nr. 28 aanzienlijk verminderd is, de rijbaan in vier rijstroken is ingedeeld (...) met een middenberm tegenover de weg naar Warisoulx»;

Dat het eraan toevoegt «dat een vergoeding verschuldigd kan zijn als bestaande toegangsmogelijkheden verdwijnen of beperkt worden, zoals zulks te dezen het geval is; dat de overheid ongetwijfeld het volste recht heeft het tracé van een weg in het algemeen belang te wijzigen, maar een vergoeding verschuldigd is als zij zodoende aan de aanwonende grote schade toebrengt (...) en dat de deskundige toegeeft 'dat niet kan worden geloofchend dat het als bouwgrond aangemerkte terrein wegens de toegangsmoeilijkheden, als gevolg van de beslissingen van het Bestuur der Wegen, in waarde is verminderd'»;

Overwegende dat uit die vaststellingen volgt dat de schade van de verweerders in casu bestaat in een waardeverminde-

ring van het niet onteigende perceel, die niet is te wijten aan de ontzetting van de eigendom van de in te nemen grond, maar wel aan het gebruik waartoe eiser die grond bestemde ;

Dat het arrest zijn beslissing houdende toekenning van een vergoeding wegens die waardevermindering derhalve niet naar recht verantwoordt ;

Dat het middel gegrond is ;

Over het tweede middel : schending van de artikelen 11 van de Grondwet, 16 van het koninklijk besluit nr. 150 van 18 maart 1935 tot samenschakeling van de wetten betreffende de inrichting en de werking van de Deposito- en Consignatiekas en tot aanbrenging van wijzigingen daarin krachtens de wet van 31 juli 1934, 12, 22 van de wet van 17 april 1835 op de onteigening ten algemenen nutte, 6 van de wet van 10 mei 1926 tot instelling van een rechtspleging bij dringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte, 9, 15, 18 van de wet betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte, vervat in artikel 5 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de onteigening ten algemenen nutte en de concessies voor de bouw van de autosnelwegen, 1146, 1153 en 1239 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest eiser veroordeelt om aan de verweerders interest te betalen op het niet geconsigneerde bedrag van 168.921 frank en bovendien tot betaling van de interest vanaf de datum van inbezitstelling, namelijk 10 januari 1972, op alle andere in hoofdsom verschuldigde bedragen, «die geconsigneerd, maar niet betaald zijn»,

...

Overwegende dat het arrest eiser veroordeelt om interest tegen de successieve wettelijke rentevoeten te betalen op alle in hoofdsom verschuldigde bedragen die geconsigneerd, maar niet betaald zijn ;

Overwegende dat krachtens de artikelen 9 en 15 van de wet betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte, vervat in artikel 5 van de wet van 26 juli 1962, de onteigenaar het bedrag van de door de rechter vastgestelde vergoedingen in de Deposito- en Consignatiekas moet deponeren ;

Dat de onteigende die bedragen kan afhalen, voor zover hij de voorwaarden van diezelfde artikelen in acht neemt ;

Dat het arrest, dat interest toekent op de geconsigneerde bedragen, op de enkele grond dat consignatie niet als betaling gold, alle aangewezen wettelijke bepalingen schendt ;

Dat het middel gegrond is ;

...

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

8e KAMER – 18 MEI 1990

Voorzitter-rapporteur : de h. Vandeplas

Raadsheren : de hh. Libert en Luyckx

Openbaar ministerie : de h. De Swaef

Advocaten : mrs. Van der Straten en Franssens

1. Strafvordering – Verjaring – Schorsing – Prejudiciële vraag – 2. Europese Gemeenschappen – Vrij verkeer van goederen – Kwantitatieve invoerbepalingen – 3. Douane en accijnzen – Communautaire goederen

1. De verjaring van de strafvordering is geschorst vanaf de datum van de beslissing waardoor een prejudiciële vraag gesteld wordt aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen overeenkomstig art. 177 van het E.E.G.-Verdrag tot op de datum waarop het arrest van het Hof van Justitie ter kennis is gebracht van het hof van beroep.

2. Luidens art. 30 van het E.E.G.-Verdrag zijn kwantitatieve invoerbepalingen en alle maatregelen van gelijke werking tussen Lid-Staten verboden. Krachtens art. 9, lid 2, van het verdrag is deze bepaling van toepassing op de produkten welke van oorsprong zijn uit de Lid-Staten alsook op de produkten uit derde landen welke zich in de Lid-Staten in het vrije verkeer bevinden.

3. Bij vervoer van niet voor handelsdoeleinden bestemde goederen volstaat de verklaring van de reiziger door wie ze worden meegevoerd of van wiens bagage ze deel uitmaken om deze goederen als communautaire goederen te beschouwen, behalve wanneer op objectieve gronden twijfel bestaat omtrent de juistheid van deze aangifte.

Geen rekening kan worden gehouden met loutere vermoedens zoals het uitzicht, het voorkomen of de afwezigheid van zichtbare sporen van gebruik van deze goederen.

Belgische Staat t/ H.

Overwegende dat V.H. aanvoert dat de feiten die hem ten laste worden gelegd verjaard zijn, nu er méér dan zes jaar zijn verlopen sedert deze feiten werden gepleegd ;

Overwegende dat de verjaring van de strafvordering echter geschorst is vanaf de datum van de beslissing een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen overeenkomstig artikel 177 van het E.E.G.-Verdrag, nl. vanaf 10 maart 1989 tot op de datum waarop het arrest van het Hof van Justitie ter kennis is gebracht van het hof van beroep, nl. 26 maart 1990 ;

Overwegende dat de verjaring van de strafvordering regelmatig was gestuit door het proces-verbaal van de terechtzitting van de Correctionele Rechtbank te Tongeren van 9 juni 1986 ; dat, gelet op de schorsing van de verjaring gedurende één jaar en 16 dagen, de strafvordering derhalve niet verjaard is ;

Overwegende dat de beklaagde op 4 juli 1983 aan het douanekantoor te Eynatten werd staande gehouden en dat werd vastgesteld dat hij een cassettelezer Pioneer KP 776, een versterker Pioneer GM4 en twee boxen Pioneer TS 107 ingebouwd had in zijn voertuig VW Golf ;

Overwegende dat de beklaagde wordt vervolgd wegens invoer van deze goederen aan boord van zijn voertuig zonder de regelmatig vereiste aangifte ervan te doen en zonder de erop verschuldigde rechten te betalen ;

Overwegende dat, luidens artikel 30 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, kwantitatieve invoerbepalingen en alle maatregelen van gelijke werking tussen Lid-Staten verboden zijn ; dat krachtens artikel 9, lid 2, van het verdrag deze bepaling van toepassing is op de produkten welke van oorsprong zijn uit de Lid-Staten alsook op de produkten uit derde landen welke zich in de Lid-Staten in het vrije verkeer bevinden ;

Overwegende dat het Bestuur van Douane en Accijnzen zich beroept op het cassatiearrest van 6 februari 1987 om te beweren dat het aan de beklaagde was te bewijzen dat aan de bij voornoemd artikel 9, lid 2, bepaalde voorwaarden was voldaan ; dat het echter van meetaf evident was dat een par-

ticulier in de praktijk bijna nooit het bewijs kan bijbrengen dat de invoerformaliteiten zijn verricht en de verschuldigde douanerechten en heffingen van gelijke werking zijn voldaan opdat de produkten uit derde landen in het vrije verkeer in een Lid-Staat kunnen worden beschouwd;

Overwegende dat het cassatiearrest van 6 februari 1987 en de interpretatie die het bestuur eraan geeft erop neerkomen dat er in werkelijkheid geen communautaire goederen bestaan, zodat het vrije verkeer in feite dode letter blijft, nu het Hof van Cassatie en het bestuur de bewijslast afwentelen op de houder van de goederen;

Overwegende dat uit het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen van 22 maart 1990 blijkt dat bij vervoer van niet voor handelsdoeleinden bestemde goederen de verklaring van de reiziger door wie ze worden meegevoerd of van wiens bagage ze deel uitmaken, volstaat om deze goederen als communautaire goederen te beschouwen, behalve wanneer op objectieve gronden twijfel bestaat omtrent de juistheid van deze aangifte;

Overwegende dat het te dezen gaat om goederen die door een reiziger werden meegevoerd of althans deel uitmaakten van zijn bagage en dat het geen twijfel lijden kan dat de onderhavige goederen niet voor handelsdoeleinden bestemd waren;

Overwegende dat het bestuur weliswaar aanvoert dat er op de bewuste goederen geen sporen van gebruik vastgesteld werden, zodat er enige twijfel kan rijzen betreffende de juistheid van deze aangifte; dat er echter te dezen aanwijzingen zijn om aan te nemen dat de audiomiddelen wél in het vrije verkeer waren, nu zowel de cassettelezer als de versterker en de twee boxen waren ingebouwd in het voertuig van de beklaagde;

Overwegende dat ook hier moet worden uitgegaan van het beginsel dat alle goederen geacht worden in het vrije verkeer te zijn, behalve het bewijs van het tegendeel; dat geen rekening kan worden gehouden met loutere vermoedens zoals het uitzicht, het voorkomen of de afwezigheid van zichtbare sporen van gebruik van goederen die door een reiziger worden meegevoerd of die deel uitmaken van zijn bagage, wil dit beginsel geen dode letter blijven;

Overwegende dat in de gegeven omstandigheden, de door de beklaagde meegevoerde audiomiddelen dienen te worden beschouwd als communautaire goederen waarvoor hij geen document voor intern communautair douanevervoer diende over te leggen; dat derhalve de feiten die hem ten laste worden gelegd niet bewezen zijn gebleven bij het onderzoek ter terechtzitting;

...

NOOT – Bovenstaand arrest is gewezen na H.v.J., 22 maart 1990 (zie P. Eeckman en H. Vanhees, «Overzicht van de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (september 1989 - juli 1990)», *R.W.*, 1990-91, 731).

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e KAMER – 21 MEI 1990

Voorzitter: de h. Castermans

Openbaar ministerie: mevr. Harrewijn

Advocaten: mrs. Debudt en De Wildeman

Alimentatie – Vordering van de moeder tot bijdrage in het onderhoud van de meerderjarige dochter tegen de vader

De moeder die geheel of gedeeltelijk zorgt voor het onderhoud van haar meerderjarige dochter, beschikt over een eigen vorderingsrecht tegen de in gebreke blijvende vader, ook al geniet de dochter een werkloosheidsuitkering.

G. t/ De V.

De appellant heeft, bij een op 10 november 1987 ter griffie van dit Hof neergelegd verzoekschrift, tijdig en in een rechtsgeldige vorm hoger beroep ingesteld tegen de beschikking van 20 oktober 1987, verleend door de voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent, recht sprekend in kort geding en statuerend over de door de appellant gevraagde herziening van de beschikking in kort geding van 12 september 1985, houdende voorlopige maatregelen in het kader van het echtscheidingsgeding van partijen.

De vordering van de appellant bleef beperkt tot de afschaffing van het door hem te betalen onderhoudsgeld ten behoeve van zijn dochter M.G. (geboren op 9 oktober 1965), destijds bepaald op 3.500 frank per maand, met indexering. De eerste rechter wees de vordering af als ongegrond.

De ouders zijn aan hun kinderen levensonderhoud, opvoeding en een passende opleiding verschuldigd. Indien die opleiding niet voltooid is, loopt de verplichting door tot na de meerderjarigheid van het kind (art. 203 B.W.). Het wordt niet betwist dat de dochter Martine minstens vanaf februari 1987 niet meer schoolgaande was. Indien voormelde bijzondere plicht van de ouders, mede door de meerderjarigheid van het meisje, een einde heeft genomen, dan blijft er voor hen de gemeenschappelijke onderhoudsverplichting overeenkomstig de artikelen 207 jo. 205 B.W., die van een andere orde is en die o.m. de behoefte van de onderhoudsschuldeiser vergt.

Hoewel de meerderjarig geworden dochter van partijen een eigen vorderingsrecht heeft tegen haar ouders die in gebreke zouden blijven die verplichting te voldoen, beschikt ook de moeder, die geheel of gedeeltelijk instaat voor de onderhoudskosten van het meisje, over een eigen vorderingsrecht tegen de in gebreke blijvende andere ouder, ten einde van hem betaling te verkrijgen van zijn aandeel in die kosten. Nu het echtscheidingsgeding nog niet beëindigd was, bleef de voorzitter van de rechtbank in kort geding overeenkomstig artikel 1280 Ger.W. bevoegd die betwisting te beoordelen. Dat het meisje zelf eventueel een vordering in eigen naam kon instellen is ter zake zonder belang.

Het wordt niet betwist dat het inkomen van de dochter beperkt blijft tot een werkloosheidsuitkering van ongeveer 8.000 frank per maand en dat haar gezondheidstoestand precair is. Zij voldoet niet aan de voorwaarden om hogere ziekteuitkeringen te ontvangen. Uit de overgelegde stukken blijkt dat haar medische kosten als diabetespatiënte vrij hoog oplopen (diverse opnames, opleg kosten insulineinspuitingen, regelmatige dokterscontrole, aangepaste voeding en dieet). Zelfs indien aangenomen zou worden dat de ontvangen werkloosheidsuitkering zou volstaan om die kosten te dragen, dan nog blijven de gewone onderhoudskosten over van een volwassene vrouw die niet uitsluitend ten laste gelegd kunnen worden van haar moeder, die zelf heel wat prestaties in natura levert en die slechts over een bescheiden

inkomen beschikt. De eerste rechter besliste terecht dat de geïntimeerde in de bekende feitelijke omstandigheden verder aanspraak mocht maken op een onderhoudsgeld ten laste van de appellant.

De appellant bewijst niet dat de situatie van partijen sinds de beschikking van 12 september 1985 gevoelig was gewijzigd. Hij verwijt ten onrechte de eerste rechter zijn inkomen te hebben vastgesteld op 35.000 frank per maand. Hoewel hij beweert dat dit inkomen slechts 22.000 frank per maand bedraagt, laat hij na de passende stavingsstukken over te leggen. Uit de stukken (o.m. de pro deo aanvraag en de brief van het O.C.M.W. Lovendegem) blijkt afdoende dat hij wellicht maar 22.000 frank in handen krijgt maar dat het onderhoudsgeld (3.500 fr. geïndexeerd) rechtstreeks wordt afgehouden van zijn inkomen (zie betalingsbewijzen door A.C.V. aan de geïntimeerde). Het is duidelijk dat om het onderhoudsgeld te begroten rekening dient te worden gehouden met de totaliteit van zijn inkomen en dat de onderhoudsverplichtingen prioritair zijn. De talrijke beschouwingen van partijen over schulden en betalingen zijn ter zake niet dienend. Zo evenmin het loon dat de inwonende andere dochter verdient en die alleen haar bijdrage dient te leveren in de algemene kosten van het huishouden.

Er zijn in de huidige omstandigheden geen gronden tot afschaffing of vermindering van de bijdrage van de appellant ten behoeve van de dochter M. De vraag tot terugbetaling is uiteraard zonder voorwerp.

NOOT – Zie elders in dit nummer de noot van Annelies Wylleman bij Rb. Veurne, 20 februari 1991.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE HASSELT

1e KAMER – 6 NOVEMBER 1990

Voorzitter: de h. Ramaekers

Openbaar ministerie: de h. De Bus

Afstamming – Vaderlijke erkenning – Na overlijden van de moeder – Vernietiging – Belangen van het kind

Bij een vordering tot vernietiging van een vaderlijke erkenning overeenkomstig art. 319, § 4, B.W. moet uitgegaan worden van het beginsel dat elk kind, zo dit realiseerbaar is, een man als vader moet kunnen bekennen.

Bij het beoordelen van de belangen van het kind moet de rechtbank ook diens materiële belang erfgerichtig te zijn t.o.v. de erkennende vader in rekening brengen.

R. en G. t/ R.

Gelet op:

- de vonnissen van deze Rechtbank van 22 december 1987, 22 maart 1988 en 26 juni 1990;
- de arresten van 30 november 1988 en 22 maart 1989 van het Hof van Beroep te Antwerpen;
- het maatschappelijk onderzoek van 27 februari 1990;
- het schriftelijk advies van 12 juni 1990 van de heer J. De Bus, eerste substituut-procureur des Konings en het gelijkluidend mondeling advies van 9 oktober 1990;
- de conclusies van de partijen.

Ingevolge de voornoemde vonnissen en arresten:

A) is het reeds verworven: 1. dat de vordering van M.G. ontvankelijk is; 2. dat de tussenkost van mr. C.H. als voogd ad hoc van het kind M.R. regelmatig en dus ontvankelijk is; 3. dat het biologische vaderschap van T.R. ten opzichte van het kind M.R. vaststaat; 4. dat de afstamming van het kind M.R. ten opzichte van T.R. niet bevestigd wordt door «het bezit van staat»; 5. dat de vordering van M.G. enkel beoordeeld mag worden met toepassing van artikel 319, § 4, vijfde lid, in fine B.W., namelijk dat de Rechtbank over de vordering enkel uitspraak mag doen met inachtneming van de belangen van het kind; 6. dat het bevolen maatschappelijk onderzoek een regelmatige maatregel van onderzoek is alvorens ten gronde recht te doen;

B) dient deze Rechtbank thans nog enkel te statueren: over de ontvankelijkheid, en in voorkomend geval over de gegrondheid, van de vordering van H.R.; over de gegrondheid van de vordering van M.G.

De vordering van H.R. (nvdr: grootvader van moederszijde)

...

Aangezien H.R. de besproken vordering heeft ingesteld in een niet dienende hoedanigheid en met een niet dienend belang, hoort het deze vordering onontvankelijk te verklaren.

De vordering van M.G. (nvdr: voogd, grootmoeder van moederszijde)

Het enig beoordelingscriterium dat de Rechtbank kan en mag hanteren in haar besluitvorming zijn de belangen van het kind M.R., als omschreven in artikel 319, § 4, vijfde lid, in fine B.W.

Partijen leggen de Rechtbank een resem stukken over als overtuigingsstukken, doch bij de bestudering van deze stukken dient vastgesteld te worden dat zij niet de minste objectieve informatiewaarde bezitten omtrent de actuele belangen van dit kind.

Aldus kan de Rechtbank in haar oordeelvorming enkel terugvallen op het voorliggende maatschappelijk onderzoek, zijnde de enige voorliggende objectieve informatiebron.

Het begrip «belangen van het kind» wordt door de onderscheiden partijen en door het maatschappelijk onderzoek omschreven en in concreto ingevuld als volgt:

I. door eiseres G.

– dat M. sinds 1985 door haar wordt opgevoed, zich bij haar thuisvoelt en sterke emotionele banden met haar heeft, zodat het, gelet op de leeftijd van het kind, onverantwoord is dit kind uit zijn vertrouwd milieu te verwijderen;

– dat de leefsituatie van verweerder geen ruimte noch mogelijkheid biedt om M. een aangepaste opvoeding te geven;

– dat verweerder onvoldoende capaciteiten bezit tot enig vermogensbeheer, zodat, in de hypothese dat zij of haar echtgenoot komt te overlijden, verweerder het erfdeel van M. zal verkwisten.

II. door de voogd ad hoc mr. H.

– dat zich inzake de materiële belangen van M. weinig problemen kunnen voordoen gelet op de georganiseerde voogdij over het kind;

– dat inzake de morele belangen van M., gelet op de bevindingen van het maatschappelijk onderzoek, geoordeeld dient te worden dat de huidige situatie geconsacreerd moet

worden, weliswaar met een verruimd bezoekrecht voor verder.

III. door verweerder R.

- dat op grond van de wetsgeschiedenis de vernietiging van de erkenning zo beperkt mogelijk moet worden geïnterpreteerd en dat dientengevolge de «belangen van het kind» in het licht van dit uitgangspunt moeten worden ingevuld ;
- dat het onmiskenbaar in het belang van M. is dat, nu zij geen moeder meer heeft, haar louter biologische banden met haar vader geformaliseerd worden in een juridische afstammingsband ;
- dat de erkenning tot gevolg heeft dat M. te zijnen opzichte erfgerechtigd wordt ;
- dat bij een vernietiging van de erkenning alle juridische bruggen tussen M. en hem worden opgeblazen, zodat hem zelfs de juridische afdwingbaarheid van enig bezoekrecht ontnomen wordt ; dat het alsdan zeker niet in het belang van M. is dat zijn contacten met zijn kind afhankelijk gesteld worden van de willekeur en het gedogen van eiseres ;
- dat de actuele bezoekrechtregeling, die eenzijdig door eiseres wordt opgesteld, nefast is voor M. ;
- dat hij zich, zo de vordering van eiseres ongegrond wordt verklaard, niet verzet tegen het verdere verblijf van M. bij haar maternele grootouders, zo dit in het belang van het kind vereist is.

IV. door het maatschappelijk onderzoek

- dat M. thans verblijft in een stabiel maternaal grootouderlijk milieu dat geschikt en zeer goed is om haar een passende opvoeding te geven ;
- dat verweerder een vaste betrekking heeft, dat omtrent zijn leefwijze geen negatieve informatie voorhanden is, en dat zijn concrete leef- en werksituatie onvoldoende zekerheid biedt om M. een normale opvoeding te geven ;
- dat in de actuele situatie de meest passende oplossing erin bestaat de erkenning af te wijzen en verweerder om billijkheidsredenen een bezoekrecht te verlenen, waarvan de modaliteiten thans volgens enige onzekerheid nog niet duidelijk invulbaar zijn.

...

De Rechtbank brengt begrip op voor de diepe, passionele emoties van eiseres en van verweerder, doch dient deze als irrelevant ter zijde te schuiven, aangezien zij niets te maken hebben met de belangen van het kind M.

In feite zijn in de onderliggende casus de belangen van het kind M. glashelder, en worden zij op een haast ideale wijze praktisch het beste gediend door de oplossing dat de erkenning blijft bestaan, dat het bestuur over de persoon en de goederen van het kind aan eiseres wordt toevertrouwd, dat verweerder een aangepast en uitgebreid bezoekrecht krijgt, en dat verweerder een substantiële financiële bijdrage levert aan de onderhouds- en opvoedingskosten van het kind.

Edoch, verweerder merkt ter zake van deze ideale oplossing terecht op dat deze Rechtbank onbevoegd is om ze te realiseren. Deze Rechtbank neemt immers alleen kennis van de juridische vraagstelling of de door verweerder uitgelokte erkenning in het belang van het kind al dan niet moet worden vernietigd.

Anderzijds acht de Rechtbank bij de studie van deze vraagstelling de overweging van wezenlijk belang, dat de voornoemde ideale oplossing, ook al kan deze Rechtbank ze

niet binnen het kader van haar bevoegdheid realiseren, toch de facto realiseerbaar is.

Immers, zo de Rechtbank de vordering van eiseres afwijst, dan krijgt verweerder het juridische vaderschap over zijn kind M., met alle juridische gevolgen van dien, gevolgen die in de actuele feitelijke toestand nadelig voorkomen niet alleen voor M., maar ook voor eiseres. Het maatschappelijk onderzoek heeft immers genoegzaam aangetoond dat de actuele opvoedingstoestand van M. bestendig dient te worden, terwijl het onbillijk voorkomt eiseres van vandaag op morgen te ontlasten van haar grootmoederlijke zorgen, zorgen die zij zo liefdevol en onbaatzuchtig heeft verstrekt aan het kind van haar vooroverleden kind.

Niets belet eiseres evenwel in de voornoemde hypothese zich te richten tot de jeugdrechter bij deze Rechtbank, teneinde het opvoedingsrecht omtrent M. te verkrijgen. Niets belet verweerder ter gelegenheid van deze procedure een passend bezoekrecht te krijgen.

Dat deze gesuggereerde oplossing de loutere hypothese duidelijk overstijgt blijkt genoegzaam uit verweerders standpunt als ontwikkeld in zijn conclusie van 9 oktober 1990, waarin hij zelf voorstelt : «Indien het kind verder bij de maternele grootouders wil verblijven, dan zal concludant zich hiertegen niet verzetten...». Kan een engagement nog formeler zijn ?

Terloops wenst de Rechtbank de partijen in herinnering te brengen dat zij op basis van dit argument tijdens de pleidooien tevergeefs gepoogd heeft hen in de voornoemde zin tot een akkoord te bewegen.

M., thans tien jaar oud, heeft, hoe men het ook draait of keert, noch een vader, noch een moeder. Het komt de Rechtbank voor dat ieder kind, zo dit realiseerbaar is, een man als vader moet kunnen bekennen, aangezien het fenomeen van het vaderschap een essentiële schakel is in de normale opvoeding van het kind.

Verweerders erkenning vernietigen snijdt M. bovendien de pas af voor haar latere aanspraken als erfgerechtigde ten opzichte van verweerders nalatenschap. Het kan toch niet ontkend worden dat het creëren van erfrechten voor M. in haar belang is. Het is overigens niet omdat verweerder thans niet ruim bemiddeld is dat hij dit ook zal zijn bij zijn overlijden.

Het argument van eiseres dat verweerder verkwistend zal handelen met het eventuele aandeel van M. in het erfvermogen en in dat van haar echtgenoot, is niet dienend. Allereerst is het niet bewezen dat verweerder een verkwister is. Vervolgens verhinderen de bestaande wettelijke middelen – voogdij, plaatsing van de gelden van M. op een spaarboekje tot haar meerderjarigheid – dat verweerder het bedoelde erfdeel van zijn kind zal wegmaken.

Ten slotte is er het gegeven dat op de persoon van verweerder niets aan te merken valt. Het enige negatieve tegen hem aan te voeren feit kan enkel gevonden worden in zijn actuele status van vrijgezel, een status die leidt tot een leefwijze waarin de opvoeding van een kind niet zonder problemen inpasbaar is. Hierboven werd evenwel gesteld dat deze inpasbaarheid pareerbaar is door bestaande wettelijke constructies die de jeugdrechter kan organiseren.

Al deze overwegingen leiden de Rechtbank tot haar besluit dat de belangen van het tienjarige kind M.R. niet vereisen dat verweerders erkenning van dit kind vernietigd dient te worden.

Dientengevolge wordt de vordering ongegrond verklaard.
Tot slot nog dit :

1. de door mr. H. als voogd ad hoc gevorderde rechtsplegingsvergoeding is niet toekenbaar : een rechtsplegingsvergoeding is alleen toekenbaar aan een partij die zich laat bijstaan door een advocaat, wijl mr. H. in casu geen mandataris ad litem is ;

2. er zijn geen gronden voorhanden die de uitvoerbaarverklaring bij voorraad van dit vonnis wettigen ;

...

BURGERLIJKE RECHTBANK TE VEURNE

BESLAGRECHTER – 20 FEBRUARI 1991

Rechter : mevr. Deconinck

Advocaten : mrs. Debra en Godderis

Alimentatie – Uitkering van vader voor dochter – Betaald aan moeder – Vordering van meerderjarige dochter tegen vader

Wanneer de vader veroordeeld is om voor zijn dochter een uitkering tot onderhoud te betalen aan de moeder, behoudt de titel van deze laatste volledige waarde, ook al heeft de meerderjarige dochter zelf een alimentatievordering tegen de vader ingesteld.

G. t/ D.

Chronologisch kunnen de relevante feiten als volgt worden samengevat :

Bij beschikking van 8 november 1989 werden omtrent het toen nog minderjarig kind C., de volgende voorlopige maatregelen getroffen : het hoederecht werd toegekend aan de moeder (thans verweerster) en de onderhoudsbijdrage voor de dochter werd bepaald op 13.000 fr. per maand.

Deze dochter werd, volgens de gegevens in die beschikking, geboren op 30 september 1969, en was op het ogenblik van de maatregelen overeenkomstig art. 1280 Ger.W. circa twintig jaar oud.

Op 27 september 1990 werd een verzoekschrift overeenkomstig art. 1320 Ger.W. neergelegd, waarbij de dochter, op grond van art. 203, § 1, B.W. een onderhoudsbijdrage vordert van haar vader (thans eiser) ten bedrage van 16.000 fr.

Op 18 december 1990 werd op verzoek van verweerster overgegaan tot betekening-bevel voor de onderhoudsbijdrage voor C. vervallen voor de maanden september, oktober, november en december 1990 en die vanaf 1 januari 1991

In rechte

1. Eiser staft zijn eis aan de hand enerzijds van de volgens hem vaste rechtspraak van de vrederechter te Veurne dat een vordering betreffende het onderhoudsgeld voor een meerderjarig kind door dit kind persoonlijk dient te worden ingeleid, en anderzijds van de door deze dochter zelf krachtens artikel 1320 Ger.W. ingeleide procedure.

Verweerster daarentegen verwijst naar de beschikking overeenkomstig artikel 1280 Ger.W., die aldus zou worden ontkracht. Zij betwist het bestaan van de procedure krachtens artikel 1320 Ger.W. ingesteld namens de dochter geens-

zins, doch stelt dat dit gebeurde teneinde uiteindelijk betaling te verkrijgen, en zelfs op voorstel van eiser.

2. De titel waarvan verweerster de uitvoering beoogt, is de beschikking overeenkomstig artikel 1280 Ger.W., die aan de moeder, verweerster, een onderhoudsbijdrage toekende van 13.000 fr. ten behoeve van de dochter. Deze onderhoudsverplichting is gebaseerd op art. 203 B.W., zijnde de wettelijke onderhoudsverplichting van de ouders, waaraan niet noodzakelijk of automatisch een einde komt op de dag dat het kind meerderjarig wordt (Gerlo, J., *Onderhoudsgelden*, bl. 91, nr. 111).

Deze titel heeft nog steeds zijn volledige waarde. De discussie nopens de duur van deze onderhoudsverplichting dient overigens voor de bodemrechter, en niet voor de Beslagrechter te worden gevoerd.

Er is anderzijds geen wijziging van titularis voorhanden omdat het kind – inmiddels meerderjarig geworden – zelf een onderhoudsvordering kan instellen. Er dient immers een onderscheid te worden gemaakt tussen deze vordering (Mahillon, P., «L'entretien et l'éducation des enfants majeurs», in *Mélanges Baugniet*, bl. 540-541, nr. 20) en die ingeleid door de ouder die de lasten draagt en deze verhaalt, zodat beide vorderingen mogelijk zijn.

In casu is verweerster titularis van de schuldvordering, en blijkt niet dat zij deze hoedanigheid zou hebben verloren.

De vordering is dan ook ongegrond.

NOOT – Gerechtigden bij onderhoudsvorderingen voor meerderjarige kinderen

De onderliggende problematiek van de hierboven gepubliceerde beschikking van de beslagrechter in de Rechtbank van Eerste Aanleg te Veurne en van het arrest van de vijftiende kamer van het Hof van Beroep te Gent betreft de vraag wie hoedanigheid heeft om ten behoeve van een meerderjarig kind een onderhoudsvordering in te stellen.

1. De ruime onderhoudsplicht van art. 203, § 1, B.W. loopt door na de meerderjarigheid van het kind, indien zijn opleiding niet voltooid is.

Overeenkomstig art. 203bis B.W. kan elk van de ouders, onverminderd de rechten van het kind, van de andere ouder diens bijdrage vorderen in de kosten die voortvloeien uit art. 203, § 1, B.W.

De beslagrechter te Veurne beslist terecht dat door het persoonlijk optreden van het meerderjarig kind niet automatisch de onderhoudsaanspraken van de moeder voor het kind vervallen. Zolang de aan de moeder toegekende onderhoudsbijdrage voor het kind niet is afgeschaft, kan zij rechtsgeldig op basis van de desbetreffende titel tot uitvoering overgaan, ook al heeft het kind ondertussen persoonlijk een titel inzake onderhoudsgeld gekregen.

Tevens wordt terecht opgemerkt dat de eis tot opheffing van een krachtens een vonnis verschuldigde alimentatie-uitkering niet tot de bevoegdheid van de beslagrechter behoort (Cass., 6 mei 1982, *Pas.*, 1982, I, 1021, *R.W.*, 1983-84, 184).

Wanneer een onderhoudsplichtige ouder, na eerst door de andere ouder of het kind zelf aangesproken te zijn, ook door het kind, respectievelijk de andere ouder in rechte wordt gedaagd teneinde een onderhoudsgeld voor het kind te horen toekennen, zal hij dus het best de partij die reeds eerder een onderhoudstitel heeft gekregen, in het tweede geding doen tussenkomen, teneinde hetzij de afschaffing,

hetzij de aanpassing van het eerst toegekende onderhoudsgeld te vorderen.

2. Na de voltooiing van hun opleiding kunnen onderhoudsaanspraken van meerderjarige kinderen nog slechts hun grondslag vinden in art. 205 juncto art. 207 B.W.

De ruime onderhoudsplicht geldt niet meer: de onderhoudsuitkering wordt bepaald naar de behoefte van de onderhoudsgerechtigde en naar het vermogen van de onderhoudsplichtige (art. 208 B.W.).

Hoewel art. 203bis B.W., dat kind én ouder als houders van de onderhoudsvordering voor het kind aanduidt, slechts verwijst naar de onderhoudsplicht van art. 203 B.W., erkent het Hof van Beroep te Gent het persoonlijk vorderingsrecht van de ene ouder tegen de in gebreke blijvende andere ouder ook wanneer de onderhoudsvordering stoelt op art. 205 juncto art. 207 B.W.

Rechtspraak en rechtsleer (zie Gerlo, J., *Onderhoudsgelden*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1985, nr. 84 en de aldaar aangehaalde verwijzingen) zijn van oordeel dat de gemeenschappelijke onderhoudsschuld noch een hoofdelijke, noch een ondeelbare schuld is. Het betreft een sui generis schuld die de schuldenaar zelfstandig en persoonlijk verbindt tot wat in het licht van zijn vermogen mogelijk is om de behoeften van de onderhoudsgerechtigde te lenigen. Als degene die betaald heeft, slechts zijn persoonlijke schuld ingelost heeft, hoe kan men dan juridisch-technisch zijn verhaal tegen de medeschuldenaar(s) van gelijke rang verantwoorden?

In elk geval is het Hof van Cassatie van oordeel dat, wanneer een der ouders volledig in de behoeften van het gemeenschappelijk kind voorziet, het kind zelf geen vordering tot steun meer heeft tegen de andere ouder aangezien het niet behoeftig is (Cass., 7 februari 1963, *Pas.*, 1963, I, 646, *R.W.*, 1962-63, 1946).

Annelies Wylleman

VREDEGERECHT TE WETTEREN

13 JULI 1989

Rechter: de h. De Geest

Advocaten: mrs. De Roeck en Dhooge

Burgerlijke rechtspleging – Misbruik van procesrecht – Recht om te vorderen en recht om zich te verdedigen als doelgebonden bevoegdheden

De vordering van de moeder tegen de vader tot onderhoudsgeld voor een kind, waarmee niet de betaling van onderhoudsgeld wordt nagestreefd, maar veeleer het in de kiem smoren van de aanspraak van de vader op bezoekrecht, en die past in het kader van een totale obstructie welke op geen ernstige elementen steunt, heeft een immoreel doel en houdt misbruik van procesrecht in, waaraan de rechter zijn medewerking niet kan verlenen. Het instellen van een rechtsvordering en het zich in rechte verdedigen dienen als doelgebonden bevoegdheden te worden beschouwd, met het oog op de effectuering van rechtmatige aanspraken.

G. t/ V.

Naar de termen van het verzoekschrift strekt de vordering van eiseres ertoe verweerder te horen veroordelen tot betaling van een onderhoudsgeld van 4.000 frank per maand, met ingang van 1 januari 1985, voor het kind Kim (...), dat hij krachtens vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent van 1 april 1985 heeft erkend, met randmelding in de Registers van de Burgerlijke Stand.

Eiseres baseert haar vordering op de artt. 203 en 303 B.W.

Met de door eiseres geformuleerde standpunten, dat de plicht tot onderhoud van de kinderen onafhankelijk is van de vordering ten einde er de uitvoering van te krijgen, en dat het adagium – onderhoudsgeld laat geen achterstallen – met betrekking tot de kinderen niet van toepassing is, kunnen niet anders dan worden ingestemd.

Uit het overgelegde dossier en uit de door partijen in het verleden gevoerde procedures kan nochtans niet anders dan worden besloten dat de onderhavige vordering niet de betaling van enig onderhoudsgeld nastreeft, maar veeleer de aanspraak van verweerder op enig bezoekrecht over het kind in de kiem beoogt te smoren.

Verweerder blijkt reeds op 11 april 1986, d.i. in de maand volgend op de relationele breuk met eiseres, een dagvaarding te hebben uitgebracht, strekkende tot het verkrijgen van bezoekrecht over zijn kind; na een uitgebreid sociaal onderzoek werd hem uiteindelijk bezoekrecht toegekend bij vonnis van de Jeugdrechtbank te Gent op 15 april 1988, en bij arrest van het Hof van Beroep te Gent op 6 maart 1989.

Niettegenstaande dat in de respectieve uitspraken en adviezen van het openbaar ministerie op het (natuur)recht van omgang van verweerder werd gewezen, en dat de dienaangaande geopperde bezwaren van eiseres werden weerlegd, dient vastgesteld te worden dat eiseres er vooralsnog, mede door de gevoerde procedures, in geslaagd is om de rechtmatige aanspraak van verweerder te ontzenuwen en om het kind verder van de vader te vervreemden.

De door eiseres heden geformuleerde aanspraak op onderhoudsgeld past in het kader van dezelfde obstructie, die verbijsterend tot uiting komt in het sociaal onderzoek. Uit het sociaal onderzoek blijkt immers dat de tegenwerking van de moeder en van de moederlijke grootouders volledig is. Deze obstructie, die, zoals gezegd, op geen ernstige elementen stoelt, is immoreel ten opzichte van de vader en het kind.

De huidige vordering die in het kader van deze obstructie past, houdt een misbruik van procesrecht in, waaraan wij onze medewerking niet kunnen verlenen. Het instellen van een rechtsvordering, het aanwenden van rechtsmiddelen en het zich in rechte verdedigen, dienen als doelgebonden bevoegdheden te worden beschouwd; het doel van het procesrecht houdt de effectuering in van rechtmatige aanspraken.

Ervan uitgaande dat de onderhavige vordering het doel niet heeft van hetgeen zij klaarblijkelijk weergeeft, dat het effectieve doel uiteindelijk immoreel is, dient zij als ontoelaatbaar te worden verworpen.

die onderhavige vordering is niet minder ontoelaatbaar omdat zij door haar manipulatie van het gerecht deze onbeschikbaar maakt voor het beoordelen van rechtmatige aanspraken; dezelfde manipulatie ontzenuwt de goede werking van het gerecht en ondermijnt diens gevolgde Rechtstaat zelve. Aan verweerder dient dienvolgens slechts

akte te worden verleend van het hierna, bij wijze van tegenvordering, geformuleerde aanbod.

Om die redenen,

Wij, vrederechter van het kanton Wetteren, rechtdoende op tegenspraak :

Verklaren de hoofdvordering ontoelaatbaar, de tegenvordering ontvankelijk en gegrond ; verlenen aan verweerder — eiser op tegeneis — akte van zijn aanbod tot betaling van een onderhoudsgeld van 3.000 fr. per maand, geïndexeerd, voor zijn kind voormeld, met ingang van één juni 1989, zo eiseres — verweerder op tegeneis — zijn bij arrest van het Hof van Beroep te Gent van 6 maart 1989 toegekende omgangsrecht naleeft.

NOOT — Zie verder Taelman, P., «Gebruik en misbruik van procesrecht», *T.P.R.*, 1988, 89 e.v.. Storme, M.E., «De goede trouw in het geding ? De invloed van de goede trouw in het privaatsproces- en bewijsrecht», *T.P.R.*, 1990, (353), nr. 29.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (3e Kamer), 18 februari 1991

Burgerlijke rechtspleging — Gerechtskosten — Arbeidsongeval — Vordering tot uitbetaling van rente in kapitaal — Rechtsplegingsvergoeding — Geen verdubbeling

«Overwegende dat artikel 3, tweede lid, van het koninklijk besluit van 30 november 1970 bepaalt dat de in artikel 2 van dat koninklijk besluit bedoelde rechtsplegingsvergoedingen worden verdubbeld wanneer de ingestelde eis ertoe strekt een veroordeling tot betaling van een geldsom van meer dan 100.000 fr. te doen uitspreken ;

«Overwegende dat, luidens artikel 45 van de Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971, de getroffene op elk ogenblik, zelfs na de vestiging van het kapitaal, kan vragen dat ten hoogste één derde van de waarde van de hem toekomende rente als kapitaal wordt uitbetaald ;

«Dat, wanneer de getroffene zulk een vordering instelt, de wijze van berekening van de vergoeding niet meer ter sprake komt ; dat de uitbetaling van één derde van de waarde van de rente alleen een wijze van betaling van die vergoeding is ;

«Overwegende dat het arrest (Arbh. Antwerpen, 19 december 1989) oordeelt dat verweerders vordering, ingesteld met toepassing van artikel 45, eerste lid, van de Arbeidsongevallenwet, 'wel degelijk een vordering is die ertoe strekt een veroordeling tot betaling van een waardeerbare geldsom van (ter zake) meer dan 100.000 fr. te doen uitspreken' ; dat het op die grond eiseres veroordeelt tot betaling van een verdubbelde rechtsplegingsvergoeding 'zowel wat de eerste aanleg als het hoger beroep betreft' ;

«Overwegende dat het arrest, door aldus te beslissen, de voormelde wetsbepalingen schendt.»

(Voorzitter : de h. Soetaert, eerste voorzitter — Rapporteur : mevr. Baeté-Swinnen — Openbaar ministerie : de h.

Lenaerts, procureur-generaal — Advocaat : mr. Houtekier — In de zaak : N.V. A. t/ B.)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 20 februari 1991

Rechtsbeginselen (Algemene) — Draagwijdte — Non bis in idem — In België gepleegd misdrijf — Berechting in het buitenland — Geen gezag van gewijsde bij vervolging in België — Mensenrechten — Art. 14, lid 7, I.V.B.P.R. — Non bis in idem — Niet toepasselijk bij vervolging in België na berechting in het buitenland

Het cassatieberoep van de beklaagde H. tegen Hof Brussel, 24 oktober 1990 wordt o.m. om de volgende redenen verworpen :

«Wat het eerste onderdeel betreft :

«Overwegende dat de algemene rechtsbeginselen door de rechter in een welbepaalde zaak niet mogen worden toegepast wanneer die toepassing onverenigbaar zou zijn met de ondubbelzinnige wil van de wetgever ;

«Overwegende dat de Belgische strafrechter, krachtens artikel 13 van de wet van 17 april 1878, enkel rekening hoeft te houden met een door een buitenlands strafgerecht ten aanzien van een verdachte gewezen beslissing, als het misdrijf waarvan het kennis neemt in het buitenland is gepleegd ;

«Overwegende dat artikel 14, lid 7, van het Internationaal Verdrag inzake burgerlijke en politieke rechten geen ander doel heeft dan te verbieden dat na een definitieve vrijspraak of veroordeling in eenzelfde land opnieuw vervolgingen zouden worden ingesteld voor hetzelfde misdrijf ;

«Dat die bepaling, waarin het beginsel 'non bis in idem' is neergelegd en die niet de strekking heeft de internationale waarde van een strafvonnis te erkennen, niet van toepassing is in geval van veroordeling door een buitenlands gerecht ;

«Dat het onderdeel faalt naar recht.»

(Voorzitter : de h. Stranard — Rapporteur : de h. Lahousse — Openbaar ministerie : de h. Piret — Advocaat : mr. Vanderveeren — In de zaak : H. t/ N.V. B. e.a.)

NOOT — Zie ook Hof Antwerpen, 24 juni 1982, *R.W.*, 1982-83, 1811, en de noot van A. Vandeplas, «Betreffende veroordelingen in het buitenland».

Hof van Cassatie (3e Kamer), 25 februari 1991

1. Algemene rechtsbeginselen — Patere legem quam ipse fecisti — Rechtsspreuk — 2. Onderwijs — Université catholique de Louvain — Geen bestuursoverheid — 3. Recht van verdediging — Algemeen rechtsbeginsel — Arbeids-overeenkomst

Eiser is door verweerder, de Université catholique de Louvain, op staande voet ontslagen. Het bestreden arrest (Arbh. Brussel, 25 februari 1989) wijst erop dat de regelmatigheid van het ontslag moet worden beoordeeld op grond van het administratief statuut van het academisch personeel en van het reglement inzake tuchtprocedure ter uitvoering van het statuut, alsmede van de bepalingen van de Arbeids-

overeenkomstenwet, waarvan in het statuut en het reglement niet wordt afgeweken. Eiser werpt op dat zijn recht van verdediging werd geschonden door de tuchtverheid en dat deze haar eigen reglement niet heeft nageleefd.

«Over de grond van niet-ontvankelijkheid door verweerster tegen het middel opgeworpen, in zoverre daarin miskenning wordt aangevoerd van een rechtsspreuk die geen algemeen rechtsbeginsel is;

«Overwegende dat de uitdrukking 'patere legem quam ipse fecisti' een rechtsspreuk is en geen algemeen rechtsbeginsel; dat miskenning van zodanige rechtsspreuk alleen dan aanleiding geeft tot cassatie als daardoor een wets- of verordeningsbepaling, waarin zij is neergelegd, wordt geschonden, wat te dezen niet het geval is;

«Dat de grond van niet-ontvankelijkheid moet worden aangenomen;

«Wat de drie onderdelen samen betreft:

«Overwegende dat verweerster geen bestuurverheid is; dat het middel geen miskenning aanvoert van de verbindende kracht van het contract tussen de partijen;

«Overwegende dat inzake arbeidsovereenkomsten m.b.t. het recht van verdediging toepassing wordt gemaakt van het algemeen rechtsbeginsel dat dwingend is voor de rechter en niet voor de werkgever;

«Dat het middel niet kan worden aangenomen.»

(Voorzitter: de h. Marchal — Rapporteur: de h. Verheyden — Openbaar ministerie: de h. Leclercq — Advocaten: mrs. Gérard en De Bruyn — In de zaak: D. t/ U.C.L.)

BOEKEN

M.S. GROENHUIJSEN en F.P.E. WIEMANS, **Van electriciteit naar computercriminaliteit**, Monografieën strafrecht, deel 9, Goude Quint B.V., Arnhem, 1989, 134 pp.

Is elektrische energie een «goed» dan kan worden «weggenomen» in de betekenis van art. 310 van het Nederlandse Strafwetboek? Zijn «computergegevens» als «enig goed» te beschouwen in de zin van art. 321 en kunnen zij worden weggenomen of toegeëigend? Over deze en andere vragen in verband met extensieve interpretatie en analogische wettoepassing handelt het werk van prof. mr. M.S. Groenhuijsen en mr. F.P.E. Wiemans.

Een in een delictomschrijving voorkomend woord kan soms na verloop van zekere tijd van betekenis en feitelijke inhoud veranderen zodat daaronder handelingen vallen die er vroeger niet onder konden worden gebracht. De rechter kan dan een uitspraak geven die rekening houdt met de in de maatschappij levende overtuiging betreffende het strafwaardige van bepaalde gedragingen. Deze werkwijze, die groen licht kreeg van de Hoge Raad, doet echter de vraag rijzen naar de geoorlooftheid van analogische toepassing van strafbepalingen en de grens tussen de nog geoorloofd geachte extensieve of teleologische interpretatie en de toepassing van de analogie. De monografie is dan ook bedoeld als een verkenning op dit grensvlak naar aanleiding van enkele leidinggevende arresten, met name het zgn. elektriciteitsarrest van de Hoge Raad van 23 mei 1921 en het zgn. computergegevens- of «Disk-pack» arrest van het Hof van Arnhem van 27 oktober 1983, die respectievelijk betrekking hebben op de diefstal van elektriciteit en computergegevens.

In het eerste deel wordt een overzicht gegeven van de discussie rond het zgn. elektriciteitsarrest. Een eerste wetsontwerp wilde het «onttrekken» van «elektrische kracht» strafbaar stellen. Sommige juristen waren van oordeel dat elektriciteit een species was van het algemener begrip «arbeidsvermogen» (Van Oven). Anderen gingen

uit van de zinnelijke waarneembaarheid en de economische wetenschap (nut en waarde) om elektrische energie als een goed te bestempelen in strafrechtelijke zin (Katz).

De Hoge Raad heeft zich uiteindelijk op 23 mei 1921 uitgesproken over de mogelijkheid van diefstal van elektrische energie aan dewelke «een zeker zelfstandig bestaan niet kan worden ontzegd». Doorslaggevend voor het hoogste rechtscollege was dat elektrische energie een «vermogensobject» vormt. De Hoge Raad ontwijkt de term «wegnemen» en spreekt van «tot zich nemen», wat veeleer betrekking heeft op verduistering dan op diefstal. Volgens een annotator onder het arrest (B.M. Taverne) heeft de Hoge Raad aan analogische toepassing gedaan en het probleem deels ontweken. Van «wegnemen» van elektrische energie kan echter volgens hem geen sprake zijn.

Het elektriciteitsarrest heeft veel stof doen opwaaien in juridisch Nederland over de toelaatbaarheid van de analogie in het strafrecht.

Ook in de periode na 1921 werd jurisprudentie gevormd met betrekking tot de interpretatie van het zgn. goedbegrip in relatie tot de wegnemingshandeling in de delictomschrijving van diefstal, waarbij werd voortgegaan op de «immaterialisation de la matière». Primair onstoffelijke noties als de schuldvordering en het bank- of het girotegoed zijn zo langs jurisprudentiële weg uiteindelijk onder het bereik van de strafwet gebracht.

In het vierde hoofdstuk besteden de auteurs aandacht aan de bruikbaarheid van het Romeinsrechtelijke begrippenpaar *res corporales* en *res incorporales* zoals gehanteerd door Gaius. Ook worden kanttekeningen geplaatst bij de door Katz bedoelde gelijkstelling van het civielrechtelijk zaaksbegrip en het strafrechtelijk goedbegrip.

In het vijfde hoofdstuk bespreken de auteurs het computergegevensarrest van het Hof te Arnhem van 27 oktober 1983, ook wel «Disk-pack arrest» genoemd. De beklaagde had als systeemanalyst-programmeur gegevens van de aan zijn werkgever, Databridge BV, toebehorende computerschijven overgenomen op een of meer van zijn computerschijven. De rechtbank te Zwolle sprak de beklaagde vrij omdat de gegevens niet uit de macht van Databridge raakten en er dus geen sprake was van toeëigenen. Ook stelde de rechtbank dat de gegevens niet vatbaar waren voor toeëigening daar zij niet als een «goed» konden beschouwd. Het Hof te Arnhem kwam tot een andere conclusie en stelde dat de computergegevens het karakter dragen van overdraagbaarheid, reproduceerbaarheid en beschikbaarheid en bovendien economisch waardeerbaar zijn. Het hof neemt aan dat de kopie is toegeëigend terwijl in de bewezenverklaring de toeëigeningshandeling zelf betrekking heeft op het origineel. Door het kopiëren beschikte de verdachte als heer en meester over de gegevens vastgelegd op het origineel.

De auteurs zijn van mening dat hier oorzaak en gevolg worden verwisseld (p. 85) en dat de verwerping van het verweer en de bewezenverklaring onderling tegenstrijdig zijn.

Ook het Hof van Beroep te Antwerpen kwalificeerde in zijn arrest van 13 december 1984 de bedrieglijke toeëigening van computergegevens als diefstal. Het hof bepaalt volgens de auteurs het begrip «zaak» door de mogelijkheid van «wegnemen» en vertaalt vervolgens het begrip «wegnemen» door «toeëigenen». Weer later blijken «de kopies» dan te kunnen worden toegeëigend door «de materiële daad van het kopiëren», terwijl «de programmaturen» niet aan de eigenaars ontnomen werden.

De commentatoren merken hierbij op dat deze redenering, althans naar het in Nederland geldende recht, al zou kunnen worden aangetast door het enkele feit dat het niet aangaat om «wegnemen» (diefstal) gelijk te stellen met «toeëigenen» (verduisteren). Daardoor zou, volgens de auteurs, het onderscheid tussen diefstal en verduistering goeddeels komen te vervallen. Zij citeren ook een bepaalde rechtsleer, aangevoerd door G.P.V. Vandenberghe, die meent dat bij het kopiëren van gegevens of programma's, niet het origineel wordt weggenomen, want dit blijft integraal behouden voor de eigenaar. Ook niet de kopie, want die bestond vóór het kopiëren niet eens. Door het kopiëren wordt ze gemaakt, niet weggenomen. Hoogstens kan gesteld worden dat de mogelijkheid om kopiëren te maken (en niet het kopiëren zelf) een economische waarde in een vermogen kunnen vormen: een opportunitetswaarde (p. 90). Dezelfde auteur is van oordeel dat «economische waarde» een veel te ruim begrip is om door de diefstalbepaling te worden beschermd

en bekritiseert beide arresten daar «hun interpretatie de taalgrens ver te buiten gaan» en zich bezondigen aan analogie.

Volgens de Commissie computercriminaliteit (commissie Franken) kunnen computergegevens niet onder het begrip «enig goed» worden gebracht en zijn het geestesproducten en daarom met uitsluiting van het strafrecht door andere beschermingsvormen bestreken zoals de Auteurswet. De NVIR-Studiegroep computercriminaliteit is het met deze zienswijze niet eens en pleit voor een ruime uitlegging van de strafwet.

De auteurs waarschuwen voor een «ruime» interpretatie van de strafwet o.m. door de opvatting dat energie voorwerp van diefstal kan zijn. Op deze wijze worden «warmte» en «koude» onder de betrokken strafbepalingen gebracht. Een te geringe aandacht voor de «Wortlautgrenze» van de wet is rijden zonder rem en de auteurs illustreren dit met tal van voorbeelden.

De auteurs stellen dan ook dat het probleem van het analogieverbod in het strafrecht om een min of meer procedurele benadering vraagt. Naar hun gevoelens zou een hedendaagse visie op het legaliteitsbeginsel het beste kunnen leiden tot een procedurele aanbeveling om, in de gevallen waarin redelijke twijfel bestaat, een oplossing primair aan de wetgever over te laten.

Het basisprobleem wordt hierdoor verlegd maar de categorie van de gevallen waarin sprake is van «redelijke twijfel» kan in sommige opzichten worden geobjectiveerd. Zulks maakt de rechter niet tot spreekbuis van de wet. Woorden betekenen veel maar ook niet alles en kunnen leiden tot moeilijke interpretatievragen. Ook het bezwaar van de mogelijke overbelasting van de wetgever door de benadering van het analogieverbod snijdt geen hout. Het wetgevingproces stagneert volgens de auteurs niet zozeer door de grote werkdruk voor de wetgever als wel door politieke problemen.

De auteurs concluderen dat een zeer extensieve (analogische) uitleg van de delictomschrijving op het eerste gezicht een slagvaardige bestrijding van de criminaliteit lijkt te bevorderen op korte termijn doch dat dit voordeel omslaat in een nadeel op langere termijn. De redeneringen van precedent tot precedent leiden tot zo grote uitbreiding van de strafbaarheid dat de stroom van «nieuwe delicten» niet langer verwerkt kan worden met alle gevolgen van dien. Zij pleiten dan ook voor een zuinige toepassing van de toch al onafzienbare massa strafbepalingen in Nederland.

Het betoog van prof. mr. S. Groenhuijsen en mr. F.P.E. Wiemans is actueel omdat het probleem van de analogie bij de toepassing van het strafrecht behandeld wordt tegen de achtergrond van de technische innovatie en dan meer bepaald de ontwikkelingen rond elektrische energie en elektronische gegevensverwerking. De behandelde stof werd bijgehouden tot 1989. Toch is het te betreuren dat bij de rechtsvergelijking met België, door de auteurs klaarblijkelijk geen kennis werd genomen van het eveneens belangrijke arrest van het Hof van Beroep te Brussel van 5 december 1986 (*Computerrecht*, 1987/1 - p. 36) en de studie van Raf Verstraeten onder de titel «Diefstal van computergegevens: revolutie in het strafrecht» (*R.W.*, 1985-86, 215-230). Beide publikaties motiveren en bevestigen ten overvloede de visie van het Hof te Arnhem en het Hof van Beroep te Antwerpen.

Het werk bevat een personenregister, beknopt zakenregister, jurisprudentieregister, een lijst van aangehaalde literatuur en tal van wetenschappelijke verwijzingen.

J. Luyckx

A.F. SALOMONS, *De interpretatiegeschiedenis van artikel 2014 B.W. (1838-1945)*, Post Scriptum Reeks, Deventer, FED, 1990, 141 pp.

Delva vroeg zich af of de opstellers van het B.W. soms niet wat buiten adem waren toen ze de verjaring, de allerlaatste titel van het B.W., aanpakten (Delva W., *Preadvies over de bevestigende verjaring en de vervaltermijnen*, Zwolle, 1962, 3). En inderdaad, de titel van de verjaring, waarin eveneens het bezit wordt behandeld, is zeker niet het meesterstuk van het B.W. Deze vaststelling, die geldt voor de laatste titel van het B.W., geldt des te meer voor de laatste artikelen van het wetboek. Art. 2279 B.W. zegt bijzonder laconisch: «En fait de meubles, la possession vaut titre.» Feitelijk is dit geen rechtsregel, veeleer is het een *adagium*. Maar hoort een *adagium* wel thuis in een wetboek? Een *adagium* is immers een kernachtig gezegde waarbij een juridische werkelijkheid, die al dan niet noch

tot het geldende recht behoort, wordt omschreven. «Regula est, quae rem quae est, breviter enarrat», geldt des te meer voor de *adagia*. De meeste *adagia* zijn op zichzelf, dit wil zeggen los van het recht dat ze kernachtig formuleren, nagenoeg onbegrijpbaar.

Maar welke werkelijkheid formuleert art. 2279 B.W.? Dat zelfs de meest eminente Belgische juristen moeilijkheden hebben om deze werkelijkheid te ontdekken bewees Dekkers («Inzake roerend goed geldt bezit als titel, doch niet als wettige titel», *R.W.*, 1972-73, 1937-1940). Het is dan ook met een zeker genoegen dat we het werk van Salomons hebben gelezen. Hieruit blijkt namelijk dat men het in Nederland nog veel moeilijker heeft gehad met art. 2014 Ned. B.W. In het Nederlandse B.W. van 1838 werd art. 2279 C.Civ. nagenoeg woordelijk overgenomen in art. 2014.

De auteur bespreekt op chronologische wijze de interpretatie, of beter de interpretatieproblemen, van art. 2014 Ned. B.W. vanaf 1838 tot 1945. De opzet van het werk is dus hoofdzakelijk historisch. Op dit gebied is de auteur bijzonder vrijgevig. Niet alleen laat hij herhaaldelijk in uitvoerige citaten de rechtsleer die hij bespreekt aan het woord, maar ook vergemakkelijkt de uitvoerige bibliografie (pp. 135-140) elk toekomstig onderzoek over dit onderwerp. Tevens bevat het boek een arrestenlijst (p. 141) van de rechtspraak van de Hoge Raad over art. 2014 Ned. B.W. Het onderzoeksdomein zelf is opgedeeld in drie periodes.

De eerste periode die de auteur bespreekt, loopt van 1838 tot 1870. In deze periode vindt men in de rechtsleer de meest uiteenlopende interpretaties van art. 2014 Ned. B.W. Wel hebben de meeste auteurs gemeen dat ze strikt legistisch redeneren. Volgens sommigen bevat het artikel een vorm van *usucapio* (Duymaer van Twist), anderen zien het eerder als een wijze van eigendomsverwerving (Philips), nog anderen lezen het artikel als een algehele uitsluiting van de revindicatie voor roerende goederen (Opzoomer, Van Der Biesen) of als een verlenen van het eigendomsrecht aan elke bezitter, d.w.z. zowel te goeder als te kwader trouw (Goudsmit). In deze periode lijkt de Hoge Raad een burgerlijk bezit te eisen voor de toepassing van art. 2014 Ned. B.W.

In de tweede periode van 1870-1900 stelt de auteur vast dat de meningen in rechtspraak en rechtsleer weliswaar verdeeld blijven, maar toch een begin van homogeniteit vertonen rond de visie van Diephuis. Deze leer omschrijft Salomons als volgt: «Wie een zaak geleverd heeft gekregen wordt daarvan eigenaar, onverminderd het recht van een vorige rechthebbende, die de zaak buiten zijn wil is kwijtgeraakt door verlies of diefstal, om de zaak (binnen drie jaar) op te vorderen» (p. 72). Diephuis beperkt aldus de draagwijdte van art. 2014 Ned. B.W. tot de eigendomsoverdracht door levering. Andere auteurs (Faber, Molengraaf) beperken de draagwijdte van art. 2014 Ned. B.W. tot een zodanige interpretatie dat alleen civiel bezitters die te goeder trouw en krachtens een geldige titel geleverd gekregen hebben, eigenaar zijn. Coninck Liefsting daarentegen kwam op basis van een historische wetsuitlegging, tot het besluit dat elke detentor onmiddellijk eigenaar van de zaak wordt. Deze auteur werd later voorzitter van de Hoge Raad en drukte zijn stempel op enkele arresten van dit hoogste rechtscollege.

In de derde periode (1900-1945) treedt de legitimatieleer op de voorgrond. Meijers had de leer van Diephuis reeds in deze zin gecorrigeerd dat voor roerend goed «bezit te goeder trouw» en «eigendom» samenvallen. De legitimatieleer zelf gaat terug op Scholten en is het gevolg van een teleologische interpretatie van art. 2014 Ned. B.W. In deze visie «legitimeert bezit van roerend goed als rechthebbende». Wie, zoals de verkrijger, op dit vertrouwensbeginsel afgaat, is veilig. In het bekende Damhofarrest van 1950 (Hoge Raad, 5 mei 1950, *N.J.*, 1951, 1) neemt de Hoge Raad deze legitimatieleer over.

De auteur zelf omschrijft zijn werk als een «grafschrift op een schoolvoorbeeld van slechte wetgeving» (p. 129). Het werk van Salomons is dan ook historisch en dit in een dubbele betekenis. Allereerst is de opzet van de auteur, namelijk de interpretatiegeschiedenis van art. 2014 Ned. B.W. beschrijven historisch. Verder behoort art. 2014 Ned. B.W. zelf bijna tot de geschiedenis. Nu op 1 januari 1992 de boeken 3, 5 en 6 N.B.W. worden ingevoerd, lijkt het erop dat de Nederlandse juristen alvast één kopzorg kwijt zijn. Of toch niet? Art. 86 Boek 3 N.B.W. (3.4.2.3a) wordt reeds het «nieuwe 2014» genoemd. Dit artikel beschermt diegene die een roerende zaak welke geen registergoed is, of die een recht aan order of toonder van een beschikkingsonbevoegde heeft verkregen, indien de overdracht anders dan om niet geschiedt en de verkrijger te goe-

der trouw is. Zal dit art. 86 boek 3 N.B.W. een «rustig bezit» worden? Was het niet Langemeijer die schreef: «Men zou wel een bovenmatig zelfvertrouwen moeten hebben, om te menen in deze materie een ei van Columbus gevonden te hebben» («De toekomst van art. 204 Ned. B.W. Het kan nog eenvoudiger!», *N.J.B.*, 1958, 29).

Hendrik Vuye
Assistent K.U.Leuven

M.S. GROENHUIJSEN, **Strafbaar misbruik van voorwetenschap en Chinese Walls**, NIBE-Bankjuridische reeks nr. 9, Uitgave Nederlands Instituut voor het Bank- en Effectenbedrijf, Amsterdam, 1991, 53 pp.

De banken beschikken dagelijks over enorme hoeveelheden informatie over opdrachten tot grote, in de tijd te spreiden transacties die waarschijnlijk gevolgen zullen hebben op de koers van de effecten.

Bij de wet van 2 februari 1989 tot strafbaarstelling van misbruik van voorwetenschap (*Ned.Stb.*, 1989, 16) is een nieuw artikel toegevoegd aan het Nederlandse Wetboek van Strafrecht waarbij verboden wordt op de effectenmarkt transacties te verrichten of bewerkstelligen terwijl men beschikt over vertrouwelijke koersgevoelige informatie.

In de onderhavige publikatie maakt de auteur, hoogleraar Strafrecht aan de Katholieke Universiteit Brabant te Tilburg, enkele kritische beschouwingen bij de nieuwe strafbepaling, waarvan de delictomschrijving te ruim wordt geacht.

In een overzicht van de bestanddelen van de delictomschrijving stelt hij vast dat art. 336, a, WvSr. een leemte bevat voor zover misbruik van voorwetenschap bij transacties in nieuw uit te geven effecten niet strafbaar is. De zgn. «spookhandel» — in geval van emissies van effecten waarvoor beursnotering is aangevraagd en hoogstwaarschijnlijk zal worden verkregen — valt buiten het bereik van de delictomschrijving.

Vervolgens gaat hij uitvoeriger in op enkele delictsbestanddelen die problematisch voorkomen vanuit het gezichtspunt van de Chinese Walls. Zo stelt hij vast dat de term «verrichten» betrekking heeft op transacties die eigenhandig worden afgesloten, wat niet vaak het geval is. Tevens rijst de vraag of dit bestanddeel van de delictomschrijving ook kan worden vervuld wanneer de bank afziet van transacties of door ommissie precies tot stand brengt wat doorgaans door activiteit wordt bewerkstelligd. Wanneer bv. de bank (op basis van voorkennis) adviseert om niet te handelen in een bepaald fonds. Vastgesteld wordt dat de definitie van het begrip «voorwetenschap» in lid 3 van art. 336, a, WvSr. een zeer rekbaar gegeven is in de bancaire praktijk. Zo is de auteur van oordeel dat voorwetenschap zich ook kan voordoen bij het besluit om eigen aandelen te gaan verhandelen hoewel op het eerste gezicht geen geheim buiten de kring van geheimhoudingsplichtigen wordt gebracht.

Teneinde bewijsproblemen voor het openbaar ministerie zoveel mogelijk te vermijden heeft de wetgever ervan afgezien om «opzet», «wederrechtelijkheid», het «oogmerk van wederrechtelijke bevoordeling», of het causaal verband tussen de voorwetenschap en de uitgevoerde transactie, op te nemen onder de bijzondere bestanddelen. De afscherming van de burger tegen onredelijke toepassing van de wet wordt overgelaten aan de wijsheid van de rechter. Mr. Groenhuijsen kan niet instemmen met deze werkwijze en opteert voor een sepot of opname van beperkende bestanddelen in het wetsartikel.

De gedragingen van natuurlijke personen waarmee de delictomschrijving van art. 336, a, WvSr. wordt vervuld, zullen vrijwel steeds wanneer voor rekening van de bank wordt gehandeld, kunnen gelden als gedragingen van de rechtspersoon. Door de Vereniging voor de Effectenhandel wordt aan haar leden en aan uitgevende instellingen de verplichting opgelegd om interne maatregelen te nemen teneinde te verhinderen dat vertrouwelijke, koersgevoelige informatie wordt verspreid. Daartoe behoren o.a. de zgn. Chinese Walls.

Chinese Walls zullen in principe geen invloed hebben op het daarschap van de rechtspersoon, maar zullen wel van belang zijn voor zijn strafrechtelijke verantwoordelijkheid. Straffervolging kan ook worden ingesteld tegen hen die feitelijk leiding hebben gegeven aan de verboden gedraging voor zover actief is bevorderd of oogluikend is toegestaan dat misbruik van voorwetenschap werd gemaakt.

De strafrechtelijke betekenis van de Chinese Walls is volgens prof. Groenhuijsen nogal gecompliceerd en het stelsel biedt ook geen waterdichte garantie tegen justitiële reacties ingevolge de ruime delictomschrijving in art. 336, a, WvSr. In relatie tot de interne richtlijnen verkeert de bank bewijsrechtelijk veelal in een precare positie. Wanneer er geen aanvullende gegevens beschikbaar zijn, zal de voorkennis bij (de top van) de bank en het verstrekken van advies, dus het bewerkstelligen van een transactie, toereikend bewijs opleveren van een op art. 336, a, WvSr. toegesneden telastlegging. Wanneer bv. de verdediging evenwel stelt dat de voorkennis in het geheel niet aanwezig was bij de individuen die het advies hebben verstrekt (overeenkomstig de vigerende Chinese Walls), hetgeen wordt ondersteund met rationele argumenten die het advies zakelijk verdedigbaar doen zijn op het moment dat het werd gegeven, kan volgens de auteur niet worden gesproken van «een zo onwaarschijnlijke mogelijkheid dat het absurd zou zijn er aandacht aan te besteden» (p. 27).

Samenvattend, en afgezien van strafprocessuele complicaties van bewijsrechtelijke aard, is de auteur van oordeel dat de invoering van Chinese Walls, d.w.z. de strikte scheiding van informatiestromen binnen de bank, vanuit het gezichtspunt van strafrechtelijke verantwoordelijkheid aanbeveling verdient.

J. Luyckx

J.D.M. LELIARD, **Gerechtelijke terminologie — Terminologie judiciaire**, Maklu, Antwerpen - Apeldoorn, 1991.

De fervente gebruikers van deze Nederlands-Franse en Frans-Nederlandse lijst van termen en uitdrukkingen uit het Belgisch Gerechtelijk Wetboek zullen allicht deze vierde bewerkte en vermeerderde uitgave toejuichen. Enkele termen voortkomend uit nieuwe wetbepalingen zijn toegevoegd.

Op het nut en de praktische bruikbaarheid van dit handig boekje heb ik reeds eerder gewezen (zie *R.W.*, 1983-84, 952). Het blijft ongetwijfeld een onmisbaar werkinstrument voor al wie geconfronteerd wordt met tweetalige teksten m.b.t. het burgerlijk procesrecht en de rechterlijke organisatie. Ik blijf echter betreuren dat de beperkte opzet van de auteur hem parten speelt: hij kan inconsequente en/of onjuiste vertalingen in het Gerechtelijk Wetboek niet rectificeren.

Hoe dan ook, hopelijk zal zowel de nationale als de regionale wetgever de lijst van Leliard ter hand nemen bij het opstellen van normatieve teksten inzake burgerlijke rechtspleging, zodat er minstens inzake terminologie eenvormigheid bestaat.

Jean Laenens

AANGEKONDIGD

H.G. VAN DER WERF, A.W. JONGBLOED, *In gemoede overtuigd. Referentiekaders voor rechtsvinding in het civiele recht*, Arnhem, Gouda Quint, 252 p., 43 fl.

Répertoire pratique du droit Belge. Législation, doctrine et jurisprudence complément — tome 7e (Arbitrage: J. LINSMEAU; Art de guérir: Y. THIRY; Certificat de coutume: N. WATTE; Comité de contrôle: BARON CHARLES; Droits de l'homme: J. VELU, R. ERGEC; Garanties bancaires: CL. MARTIN, M. DELIERNEUX; Hypothèques: R. PONCELET, A. GENIN, M. RENARD-DECLAIRFAYT, G. DE LEVAL, F. WERDEPROY; Superficie: J.M. CHANDELLE), Brussel, Bruylant, 1.176 p., 26.000 fr. (gebonden 30.700 fr.).

J. BECKERS, (m.m.v. H. MATTHIJS), *Overzicht van het begrotingsrecht in België*, Brussel, Story-Scientia, 612 p.

J. BECKERS, *Overzicht van het begrotingsrecht in België. Wetten en besluiten*, Brussel, Story-Scientia, 182 p.

LE CENTRE DE DROIT DE LA CONSOMMATION DE L'UNIVERSITÉ CATHOLIQUE DE LOUVAIN, *Het verbruik in 1989-1990*, Brussel, Story-Scientia, 182 p.

M. VAN HOECKE, (ed.), *De sociaal-economische rol van intellectuele rechten*, Brussel, Story-Scientia, 146 p., 1.450 fr.

Kroniek van het privaatrecht over 1990 (Molengraaff Instituut voor Privaatrecht nr. 16), Zwolle, Tjeenk Willink, 164 p., 39,50 fl.

E. LUTJENS, W.A. VAN ZELST, *Pensioenproblematiek bij overgang van ondernemingen*, (Publikaties van de Vereniging voor Pensioenrecht nr. 1), Zwolle, Tjeenk Willink, 36 p., 22,50 fl.

Th.L.J. BOD, L.G.M. STEVENS, Ph.H.J.G. VAN HUIZEN, *Het pensioenbegrip* (Publikaties van de Vereniging voor Pensioenrecht nr. 2), Zwolle, Tjeenk Willink, 70 p., 27,50 fl.

C. FIJNAUT, *Wetgeving op het Belgische politiewezen*, Antwerpen, Kluwer, 424 p., 3.380 fr.- P. HUMBLET, L. LENAERTS (eds.), *Flexibele arbeid* (Tegenspraak-cahier 11), Antwerpen, Kluwer, 192 p., 995 fr.

J. GOETHALS, *Abnormaal en delinkwent* (Interuniversitaire reeks criminologie en strafwetenschappen nr. 23), Antwerpen, Kluwer, 348 p., 1.566 fr.

P. VAN BOREL, H. NYS, P. SCHOTSMANS, *Commissies medische ethiek. Achtergronden en oriëntaties* (Cahiers voor bio-ethiek en recht nr. 1), Antwerpen, Kluwer, 168 p., 1.260 fr.

A. JORISSEN, *Het getrouwe beeld van de jaarrekening: een creatieve zaak?*, Antwerpen, Kluwer, 116 p., 870 fr.

F. VAN NESTE s.j., *Hoe ethisch is het recht? Tussen ordening en vrijheid?*, Antwerpen, Kluwer, 170 p., 1.449 fr.

A.J.O. BARON VAN WASSENAER VAN CATWICK, *Produktenaansprakelijkheid in Europees verband* (tweede druk), Zwolle, Tjeenk Willink, 158 p., 56 fl.

Th. HOLTREMAN, C. RIEZEBOS, L.J.J. ROGIER, G.F.M. VAN DER TANG (red.), *Algemene begrippen staatsrecht* (derde, geheel herziene druk), Zwolle, Tjeenk Willink, 344 p., 48,50 fl.

C. VAN RAAD (ed.), *Belastingverdragen en enige andere regelingen van internationaal belastingrecht* (vijfde druk), Deventer, Kluwer, 780 p., 64 fl.

C.J. VAN ZEBEN, T.A.W. STERK, *Arresten burgerlijk recht* (tiende druk 1991), Zwolle, Tjeenk Willink, 1.532 p., 69 fl.

Ph. BIJLANDER, P.C. GILHUIS, M.G.W.M. PEETERS, J.A.F. PETERS, W.J.M. VOERMANS, (red.), *Milieu als wetgevingsvraagstuk*, Zwolle, Tjeenk Willink, 170 p., 53,50 fl.

H. SINTER-DEKKER, *Justitiële documentatie en de verklaring omtrent het gedrag* (Studiepockets strafrecht nr. 1, tweede, herziene druk), Zwolle, Tjeenk Willink, 180 p., 44,50 fl.

J.P. REHWINKEL, *De minister-president. Eerste onder gelijken of gelijke onder eersten?*, Zwolle, Tjeenk Willink, 290 p., 68,50 fl.

Wetboek medisch recht (bewerkt door H. Nys, m.m.v. L. Vanden hoeck), Antwerpen/Apeldoorn, Maklu, 290 p., 695 fr.

H.J. DE KLUIVER, *Privaatrecht als opdracht*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 530 p.

J.C.M. LEYTEN, *Tuchtrecht getoetst: een onderzoek naar de betekenis van grondrechten voor de wettelijke regeling van tuchtrecht en van de tuchtprocedure* (diss. Tilburg), Arnhem, Goude Quint.

D. MEULEMANS, *De nieuwe woninghuurwet*, Kalmthout, Lexico, 200 p., 2.400 fr.

A.J. NIEUWENHUIS, *Persvrijheid en persbeleid* (diss. Amsterdam), Amsterdam, Cramwinckel, 352 p.

B.M.W. NIESKENS-ISPHORDING, *Het feit accompli in het vermogensrecht* (diss. Tilburg), Deventer, Kluwer, 186 p.

H. NIJS, *Geneeskunde. Recht en medisch handelen* (Algemene Practische Rechtsverzameling), Brussel, Story-Scientia, 618 p., 2.775 fr.

J.G. PRINCEN, *Fair trial*, Arnhem, Gouda Quint, 205 p.

H.J. VAN DEN HERIK, *Kunnen computers rechtspreken?* (inaugurele rede Leiden), Arnhem, Gouda Quint, 32 p.

BALIE

Samenstelling van de Raad van de Orde van Advocaten te Gent

Stafhouder: mr. P. Van Eeckhaut.

Leden: mrs. Frans Baert, Ignace Peckstadt, Paul Van Mallegem, Paul De Cordier, Johan Debudt, Kris Van Hoecke, Luc De Muynck, Guy Naesens, Thierry Beele, Lieven Decaluwe, Frank Van Hoorde, Eric Van Loo, Marc Herssens, Serge Van Eeghem, Erwin Penning en Jan Cammaert.

Samenstelling van de Raad van de Orde van Advocaten te Hasselt

Stafhouder: mr. Arne Van der Graesen.

Leden: mrs. Raf Nouwkens, Hubert Berghs, Jan Kranzen, Ghislaine Palmers, Leon Tryers, Guy Klok, Xavier Gielen, André Weyens, Xavier Byvoet, Frank Gruyters, Karel Peeters, Guido Fissette, Anita Van den Wouwer en Herman Driessen.

Samenstelling van de Raad van de Orde van Advocaten te Veurne

Stafhouder: mr. Luc Lagrou.

Leden: mrs. Willy Vanhuysse, Hugo Gevaert, Paul Thomas, Rik Ascrawat, Dirk Bailleul en Fernand George.

Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen - Plechtige openingszitting

De plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen op 18 oktober 1991 vindt plaats te 14u30 i.p.v. te 15u00.

Mr. Jan Six houdt de openingsrede over «Rechtsstaat?».

GERECHTSDEURWAARDERS

Samenstelling van de Raad van de Arrondissementskamer van Gerechtsdeurwaarders te Gent

Syndicus: Ivo Groffils; verslaggever: Jean Heughebaert; penningmeester: Bart Broeckeaert; secretaris: Jan Delva; leden: Nadine Van de Wiele, Robert Vergauwen en Frank Maryns.

MEDEDELINGEN

Antwerps Notariaat - Driejaarlijkse prijs

Het Antwerps Notariaat schrijft voor de tiende maal zijn Driejaarlijkse Prijs uit, toe te kennen aan de auteur of auteurs van een werk dat mag bestaan uit ingezonden manuscripten of uit een na 1 januari 1989 gepubliceerde verhandeling. De prijs bedraagt 100.000 fr.

Het werk moet: een grondige studie vormen, een oorspronkelijk karakter vertonen, bijdragen tot de ontwikkeling van de rechtswetenschap, van nut zijn voor het Belgisch Notariaat en in het Nederlands zijn opgesteld. De keuze van het onderwerp is vrij.

De teksten dienen uiterlijk op 31 december 1991, in drie exemplaren ingezonden te worden aan de Kamer van Notarissen van het Arrondissement Antwerpen, Koningin Elisabethlei 10, 2018 Antwerpen, alwaar ook het reglement waarin de andere voorwaarden zijn opgenomen, verkrijgbaar is.

Lessenreeks verkeerswetgeving aan de K.U.Leuven

De Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de K.U.Leuven organiseert de volgende lessenreeks over verkeerswetgeving:

- 17 oktober 1991: Van mobiliteitsproblemen naar oplossingen. Kan wetgeving en reglementering problemen oplossen?
- 24 oktober 1991: Verkeerswetgeving: Internationale verdragen en richtlijnen. Bevoegdheden.
- 31 oktober 1991: Op wie en waar is de verkeerswetgeving van toepassing?
- 7 november 1991: Bestuurders van voertuigen.
- 14 november 1991: Bevoegde agenten, gemachtigde opzichters, signaalgevers.

- 21 november 1991: Alcohol en wegverkeer.
- 28 november 1991: Vaststelling van ongevallen.
- 5 december 1991: Vluchtmisdrijf.
- 12 december 1991: Snelheid en verkeer.
- 19 december 1991: Het Gemeenschappelijk Waarborgfonds.
- 9 januari 1992: Risico-aansprakelijkheid voor niet-bestuurders van motorvoertuigen.
- 16 januari 1992: Infrastructurele maatregelen en de verkeersveiligheid.

De lessen worden gegeven door dr. R. Poté, lector K.U.Leuven, in het College De Valk, Tiensestraat 41, 3000 Leuven, telkens van 16u00 tot 18u00 en zijn gratis toegankelijk voor alle belangstellenden.

De nieuwe wet op het Consumentenkrediet

Naar aanleiding van de nieuwe wet op het consumentenkrediet organiseert het Centre de Droit de la Consommation van de U.C.L. in samenwerking met I.T.O.A.U. een colloquium te Louvain-la-Neuve op 17 oktober 1991.

Programma:

- 9u00 Verwelkoming door Fr. Delpérée, decaan van de Rechtsfaculteit
 - 8u15 Exposé introductif: le contexte de l'élaboration de la loi door Th. Bourgoignie (directeur van het Centre de Droit de la Consommation)
 - 9u30 Reclame en promotionele methoden inzake kredietverlening door P. De Vroede (prof. em. V.U.B.)
 - 10u00 Information du consommateur et obligation de renseignement door Fr. Domont-Naert (U.C.L.)
 - 10u45 Contractvoorwaarden en driepartijenverhoudingen door M. Dambre (R.U.G.)
 - 11u15 La réglementation des cartes de crédit door X. Thunis
 - 14u30 Bescherming van de consument met betalingsmoeilijkheden door J. Laenens (U.I.A.)
 - 15u00 La réglementation de l'activité des intermédiaires de crédit door P. Dejemeppe
 - 15u30 Le traitement des données à caractère personnel door Fr. Rigaux (prof. em. U.C.L.)
 - 16u15 La loi du 12 juni 1991 à l'épreuve du droit européen door E. Balaté
 - 17u30 Slotwoord door minister W. Claes
- Inlichtingen: I.T.O.A.U., Tervurenlaan 52, 1040 Brussel (tel. 02/736.05.36; fax: 02/734.87.47).

Symposium «Belastingvlucht naar België»

De R.U.Limburg organiseert op 25 oktober 1991 te Maastricht een symposium over «Belastingvlucht naar België».

De voor Nederland belangrijke aspecten van de geconstateerde belastingvlucht zullen worden belicht vanuit de optiek van de belastingadviespraktijk, de belastingwetenschap en de politiek, gevolgd door een forumdiscussie o.l.v. prof. dr. R.E.C.M. Niessen.

Inlichtingen: mevr. A. Landkamp, Vakgroep Publiekrecht R.U.L., Postbus 616, 6200 MD Maastricht (tel. 043-887.148).

Studiedagen «Nieuwe wet handelspraktijken»

Naar aanleiding van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument, organiseert het Studiecentrum voor Consumentenrecht van de K.U.Leuven, twee studiedagen op 15 en 16 november 1991 in het Auditorium Zeger Van Hee, Tiensestraat 41, Leuven.

Programma:

Vrijdag 15 november 1991

- 9u15 Verwelkoming door prof. R. Verstegen, decaan van de Faculteit Rechtsgeleerdheid
- 9u30 Algemene inleiding en toepassingsgebied van de nieuwe wet door prof. J. Stuyck (K.U.Leuven)
- 10u00 De vernieuwingen inzake reclame door prof. L. De Gryse (U.F.S.I.A.)
- 11u00 De vernieuwingen inzake gereguleerde verkoopmethoden door prof. H. Swennen (U.I.A.)

11u30 Paneldiscussie

14u30 Praktijken strijdig met de eerlijke gebruiken door de heer I. Verougstraete (raadsheer in het Hof van Cassatie, voorzitter van de Raad voor Economische Geschillen).

15u00 De vordering tot staking door prof. J. Laenens (U.I.A.)

16u00 De verhouding tussen de Handelspraktijkenwet en het E.E.G.-recht door de heer P. Wytinck (K.U.Leuven)

16u30 Paneldiscussie

Zaterdag 16 november 1991

9u15 Eerlijke gebruiksnorm en intellectuele eigendom door prof. F. Gotzen (K.U.Leuven, directeur Centrum voor Intellectuele Rechten)

9u45 Algemene informatieplicht, onrechtmatige bedingen en documenten betreffende de verkopen van produkten en diensten door prof. G.L. Ballon (K.U.Leuven)

10u45 De administratiefrechtelijke bepalingen door prof. M. Boes (K.U.Leuven)

11u15 Strafsancties en strafvordering door prof. A. Vandeplas (K.U.Leuven, voorzitter Hof van Beroep Antwerpen)

11u45 Paneldiscussie

12u30 Slottoespraak door prof. W. Van Gerven (K.U.Leuven, advocaat-generaal bij het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen)

Inlichtingen: mevrouw M. Werrebrouck, Studiecentrum voor Consumentenrecht, Tiensestraat 41, 3000 Leuven (tel. 016/28.53.24; fax: 016/28.53.14).

25 jaar Van der Heijden Instituut

Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het Van der Heijden Instituut van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de K.U.N. wordt op 15 en 16 november 1991 op feestelijke wijze een lustrumcongres georganiseerd, getiteld: «Grensoverschrijdende samenwerking van ondernemingen».

Inlichtingen: Bureau Symposia, Juridische Faculteit K.U.N., Postbus 9049, 6500 KK Nijmegen (tel. 080/612.022).

Bibliotheek Welzijnszorg

Bij de Provincie West-Vlaanderen, Provinciehuis Boeverbos, Koning Leopold III-laan 41, 8200 Sint-Andries, verscheen de catalogus 1991 van de Bibliotheek Welzijnszorg, met haar aanwinsten over de jaren 1989 en 1990.

De catalogus is te bekomen door overschrijving van 100 fr. op de rekening nr. 000-0281816-31 van de Provincie West-Vlaanderen, Dienst Welzijnszorg, 8200 Sint-Andries-Brugge, met de vermelding «Catalogus 91».

Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht – Jaarvergadering

De jaarvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht vindt plaats op zaterdag 26 oktober 1991 in «De Maas», Boomjes 200, Rotterdam.

Op de vergadering zullen de preadviezen worden besproken van prof. mr. J.M. van Dunné en prof. mr. J.G. Lammers: «Aansprakelijkheid voor schade door grensoverschrijdende milieuverontreiniging: volkenrechtelijke en civielrechtelijke aspecten».

Inlichtingen: T.M.C. Asser Instituut, Postbus 30461, 2500 GL 's-Gravenhage (tel. 070/3420300).

Universitair nieuws – Doctoraat Rechten U.I.A.

De heer Thierry Vansweevelt zal op woensdag 16 oktober 1991 te 17u00 in de Promotiezaal van de Universitaire Instelling Antwerpen zijn proefschrift tot het behalen van de graad van doctor in de rechten verdedigen.

Het proefschrift handelt over «De civielrechtelijke aansprakelijkheid van de geneesheer en het ziekenhuis».

Promotor was prof. dr. R. Kruithof, opgevolgd door prof. dr. A. Van Oevelen.